

Rigsombudsmanden
på Færøerne

Rigsombudsmandens beretning

November 2024

**Rigsombudsmanden
på
Færøerne**

Beretning

2024

Stibo Complete Lager og Logistik
Vandtårnsvej 83A
2860 Søborg
Telefon: 43 22 73 00
Kundeservice@stibocomplete.com
www.stibocomplete.com

Kort over Færøerne: Umhvørvisstovan
Billeder: Ólavur Frederiksen

ISBN 978-87-999565-8-6
Stibo Complete Søborg

FORORD

I en årrække udgav Færøernes landsstyre og Rigsombudsmanden på Færøerne i fællesskab en årbog om Færøerne, der i tekst og tal indeholdt en beskrivelse af de færøske samfundsforhold i det forløbne år. Da Hagstova Føroya (Færøernes Statistik) i 1990 begyndte at udgive en omfattende, færøksproget statistisk årbog, ophørte denne fællesudgivelse.

Det var imidlertid Rigsombuddets indtryk, at der ikke mindst i Danmark og i de øvrige nordiske lande var behov for en bredere, ajourført samfundsbeskrivelse af Færøerne. Rigsombuddet har derfor siden 1989 udgivet en årsberetning.

I 2022 besluttede Rigsombuddet at udarbejde en revideret og mere nutidig udgave af årsberetningen, hvor der fortsat er fokus på aktuelle opdateringer inden for de enkelte emner. 2024-udgaven bygger på samme koncept som 2022-udgaven, dog i en opdateret version, hvor der derudover er tilføjet et nyt kapitel om klima og energi. Historiske detaljer kan findes i de tidligere udgaver.

Det er Rigsombuddets håb, at årsberetningen kan fungere som et nyttigt opslagsværk og som en rimelig dækkende beskrivelse af hovedtrækkene i de færøske samfundsforhold.

Årsberetningen findes endvidere i en elektronisk udgave på Rigsombuddets hjemmeside www.rigsombudsmanden.fo, hvor man også kan abonnere på og læse Rigsombuddets periodiske orienteringer.

Uden stor bistand fra en lang række offentlige myndigheder og private institutioner på Færøerne og i Danmark ville det ikke være muligt at udgive de årlige beretninger med ajourførte og relevante oplysninger. Rigsombuddet takker alle, der igen har stillet sig velvilligt til rådighed og bidraget med oplysninger til beretningen for 2024.

Redaktionen er afsluttet ultimo november 2024.

Rigsombudsmanden på Færøerne

Lene Moyell Johansen

Indholdsfortegnelse

F O R O R D	1
Indholdsfortegnelse.....	2
1 Året der gik	5
2 Land, historie og befolkning	12
2.1 Land og natur	12
2.2 Historie – og enkelte nedslag i de dansk-færøske relationer.....	13
2.3 Befolkning	17
2.4 Religion	19
2.5 Infrastruktur.....	20
3 Politiske og administrative forhold	23
3.1 Færøernes forfatningsmæssige stilling	23
3.2 Udenrigspolitiske forhold	27
3.3 Færøernes Lagting	30
3.4 Færøernes landsstyre.....	33
3.5 Folketingsvalg	36
3.6 Danske institutioner på Færøerne.....	37
3.7 Kommunale forhold.....	40
4 Økonomi.....	42
4.1 Aktuelle økonomiske forhold.....	42
4.2 Prisudviklingen	44
4.3 Eksport og import.....	45
4.4 Betalingsbalancen	48
4.5 Landskassen gæld.....	48
4.6 De offentlige finanser.....	50
4.7 Skatter og afgifter	54

5 Erhverv	59
5.1 Fiskeri.....	60
5.2 Lakseopdræt	64
5.3 Fangst- og opdrætsafgifter	66
5.4 Skibstrafik.....	67
5.5 Turisme	67
5.6 Landbrug	70
5.7 Finansierings-, forsikrings- og pensionsvirksomhed.....	71
5.8 Erhvervslivet og ejerformer	75
6 Arbejdsmarked	77
6.1 Arbejdsmarkedets forhold og organisering	80
6.2 Arbejdsmarkedsordninger	82
7 Klima og energi	85
7.1 Klimapolitik.....	86
7.2 Elproduktion.....	88
7.3 Opvarmning.....	90
7.4 Trafik.....	91
7.5 Erhverv	92
7.6 Afgifter.....	93
7.7 Naturbeskyttelse.....	93
8 Velfærd.....	95
8.1 Sociale ydelser mv.	96
8.2 Velfærdstjenester	98
8.3 Børneværn.....	99
8.4 Familieretlige forhold	99
8.5 Ældreområdet.....	100
8.6 Boligområdet.....	101

8.7 Integration.....	102
8.8 Ligestilling.....	103
8.9 Frivillige og hjælpeorganisationer på velfærdsområdet	104
9 Sundhedsvæsenet	106
9.1 Forebyggende sundhedsindsats.....	107
9.2 Den primære sundhedstjeneste	107
9.3 Sygehusvæsenet	109
9.4 Andre institutioner	110
10 Uddannelse	112
10.1 Folkeskolen.....	113
10.2 Ungdomsuddannelser	114
10.3 Videregående uddannelser	115
10.4 Uddannelsesstøtte	117
10.5 Forskning	117
11 Kultur.....	119
11.1 Sprog og traditioner.....	119
11.2 Kunst.....	122
11.3 Sport	124
Bilag	126
Henvisninger.....	151

1 Året der gik

Tinganes, Tórshavn

I 2024 var der fortsat stort fokus på Nordatlanten fra både dansk og international side. Ligeledes har der været stort fokus på Færøernes forfatningsmæssige status i rigsfællesskabet.

Rigsfællesskabets fremtid

I løbet af 2024 har rigsfællesskabets fremtidige form fyldt i den offentlige debat på Færøerne. Ikke mindst blev debatten genoplivet i april måned, da Færøerne for første gang var værter for Nordisk Råds temasession om sikkerhed, fred og beredskab i Nordatlanten. Gennem mange år har Færøerne forsøgt at opnå fuldgyldigt medlemskab i Nordisk Råd, men det juridiske grundlag under samarbejdet (Helsingforsaftalen) fastslår, at kun selvstændige stater kan opnå fuldgyldigt medlemskab. Denne pointe fastslog den daværende svenske samarbejdsminister under temasessionen, hvilket fik flere politikere til rejse spørgsmålet om Færøernes forfatningsmæssige status. Blandt andet medlem af Nordisk Råd Erling Eidesgaard (Tjóðveldi), der tilkendegav, at han ønsker at reformere rammerne for rigsfællesskabet, således at Færøerne bliver selvstændig i den forstand, at Færøerne kan opnå

medlemskab af bl.a. FN. Han tilkendegav samtidig, at det evt. kan ske inden for rammerne af et fællesskab med Danmark, hvis det kan skabe større opbakning i befolkningen.

I juli måned 2024 inviterede Sambandsflokkurin til pressemøde, hvor partiet præsenterede en reform af rigsfællesskabet. Her foreslås det, at Færøerne erstatter den nuværende hjemmestyrelov med en selvstyrelov, som fastslår, at Færøerne er et selvstyrende land i det danske rige. Til pressemødet den 31. juli 2024 kaldte partiformand Bárður á Steig Nielsen udspillet for en formalisering af den nuværende praksis i rigsfællesskabet, ligesom formanden pointerede, at Færøerne skal have større handlerum og videre rammer at arbejde under, især på det udenrigspolitiske område. Sambandsflokkurin er det første parti i nyere tid, der har fremlagt et egentligt reformudspil med henblik på at give Færøerne endnu større udenrigspolitisk handlerum, men det er et bredt politisk ønske blandt partierne i Lagtinget.

§ 6 i hjemmestyreloven aktiveres for første gang

Der blev i dagene 26.-27. august 2024 holdt rigsmøde mellem statsministeren, lagmanden og formanden for Naalakkersuisut samt møde i Udenrigs-, Sikkerheds- og Forsvarspolitisk Kontaktudvalg i Aalborg. På pressemøde efter kontaktudvalgsrådet oplyste statsministeren og lagmanden, at regeringen og Færøernes landsstyre er enige om i fællesskab at forelægge en juridisk uenighed om muligheden for selvstændigt færøsk medlemskab af Verdenshandelsorganisationen WTO for det såkaldte tvistløsningsnævn. Tvivlsspørgsmål om fordelingen af kompetencen inden for riget kan forelægges for tvistløsningsnævnet, som er reguleret i hjemmestyrelovens § 6. Både statsministeren og lagmanden betonedede, at det skridt, der nu tages i forhold til tvistløsningsnævnet, skal ses i lyset af et fælles politisk ønske om at se på, hvordan man kan udvide Færøernes muligheder for en egen udenrigspolitisk stemme i videre omfang end i dag.

Fiskeriaftale med Rusland for 2025

Mandag den 25. november 2024 oplyste Landsstyreområdet for fiskerianliggender, at landsstyret havde besluttet at indgå i forhandlinger med Rusland om en ny fiskeriaftale for 2025, og allerede den 28. november underskrev parterne en ny aftale. Aftalen for

2025 er i stor udstrækning en videreførelse af aftalen fra 2024, dog med nogle reduktioner i kvoterne for begge parter.

Spørgsmålet om, hvorvidt Færøerne skulle indgå i forhandlinger med Rusland om fornyelse af fiskeriaftalen for 2025, har været et emne til diskussion i både offentligheden og blandt politikere. Blandt andet har enkelte politikere fra partierne i landsstyrekoalitionen tilkendegivet, at de ikke ønsker, at Færøerne indgår ny aftale med Rusland. Lagmand Aksel V. Johannesen har dog flere gange udtalt, at beslutningen om at indgå i forhandlinger med Rusland skal afspejle det, som flertallet i Lagtinget ønsker.

Fróðskaparsetur Føroya (Færøernes Universitet) udgav den 22. november 2024 en rapport, som belyser forholdene mellem Færøerne og Rusland i bred forstand. Af rapporten fremgår det blandt andet, at fiskeriaftalen målt i værdi ikke har været til fordel for Færøerne siden 2023. Der tages i rapporten forbehold for, at beregningerne bygger på tilgængelige oplysninger.

Strejke blandt medlemmer af arbejderfagforeninger

Fra midnat natten til tirsdag den 14. maj 2024 gik medlemmer af flere arbejderfagforeninger på Færøerne i strejke efter sammenbrud i forhandlingerne om overenskomstfornyelse. Ét døgn efter blev strejken udvidet til at omfatte yderligere flere medlemmer. Strejken påvirkede bl.a. forsyningen med dagligvarer, benzin og diesel, da fragtskibene ikke havde mulighed for at lægge til kaj. Brændstof til køretøjer blev reserveret til udrykningsfartøjet, og skoler og daginstitutioner blev nødt til at lukke ned efter anbefaling af sundhedsmyndighederne på grund af manglende rengøring og renovation. Omkring 5.000 personer deltog i strejken.

Søndag den 9. juni 2024 lykkedes det forligningsinstitutionen at forlige parterne om en aftale, der medfører lønstigning for arbejdere på 13 pct. i løbet af den to-årige overenskomstperiode.

Kommunalvalg

Tirsdag den 12. november 2024 blev der afholdt kommunalvalg på Færøerne.

I landets største kommune, Tórshavn kommune, blev Tjóðveldi det største parti med fire ud af 13 mandatet. Partiet danner sammen med Javnaðarflokkurin og Borgaralistin ("Borgerlisten") det nye flertal i byrådet. Topscorer og ny borgmester efter den 1. januar bliver 28-årige Elsa Berg fra Tjóðveldi, som også har rekorden som den yngste

borgmester i Tórshavn. Den siddende borgmester, Heðin Mortensen fra Javnaðarflokkurin, bliver 1. viceborgmester, mens mindretallet indstillede Tróndur Sigurðsson fra Kommunulistin ("Kommunelisten") til 2. viceborgmester. Kommunulistin stillede for første gang op til kommunalvalget i Tórshavn og fik to mandater. Begge mandater repræsenterede Javnaðarflokkurin i den foregående valgperiode.

I Klaksvík kommune, der har 11 byrådsmedlemmer, har Sambandsflokkurin (to mandater), Tjóðveldi (to mandater), Sjálvstýri (et mandat) og Javnaðarflokkurin (et mandat), indgået samarbejdsaftale. Karl Johansen (Sambandsflokkurin) bliver borgmester, og Annika Steintórsdóttir Biskopstø (Tjóðveldi) bliver viceborgmester. Fólkaflokkurin blev det største parti med fem mandater i byrådet.

Ifølge "Demokratia", som arbejder for ligestilling i færøsk politik, var 39,4 pct. af de opstillede kandidater til kommunalvalget i 2024 kvinder. Andelen af kvinder, der blev valgt, er på 33 pct., som er 3 procentpoint lavere end ved valget i 2020, og 1 procentpoint lavere end ved valget i 2016. I Tórshavn kommune faldt antallet af valgte kvinder til byrådet fra syv til fem, mens antallet i Klaksvík kommune faldt fra fire til tre.

Høgni Hoydal er fratrudd som formand for Tjóðveldi efter 24 år

Formand for Tjóðveldi og landsstyremand for udenrigs- og erhvervsanliggender Høgni Hoydal meddelte under en direkte nyhedsudsendelse i KVF den 25. oktober 2024, at han med øjeblikkelig virkning trådte tilbage som formand for partiet. Høgni Hoydal oplyste, at han en måned forinden orienterede bl.a. partiet om sin beslutning om at træde tilbage den 25. oktober 2024. Hans beslutning var derfor ikke begrundet i den situation, der opstod i partiet og landsstyrekoalitionen den 24. oktober 2024 som følge af, at to medlemmer af Tjóðveldi ville have stemt for et mistillidsvotum mod landsstyrekvinde Ingilín D. Strøm (Javnaðarflokkurin), som medførte, at hun trak sig fra posten.

På ekstraordinært landsmøde den 2. november 2024 valgte Tjóðveldi Sirið Stenberg til ny formand for partiet. Sirið Stenberg blev for første gang valgt ind i Lagtinget i 2011, og sidder i øjeblikket på posten som landsstyrekvinde for social- og kulturanliggender.

Høgni Hoydal fortsætter foreløbig på posten som landsstyremand i udenrigs- og erhvervsanliggender.

Lagtinget stemte nej til landsstyrets forslag om fri abort

Den 15. maj 2024 var landsstyrets forslag om fri abort til og med 12. uge af graviditeten til 2. behandling og afstemning i Lagtinget. Forslaget blev forkastet med 15 stemmer for og 15 imod – to medlemmer havde ”clearet” med hinanden, mens ét medlem, Kaj Leo Holm Johannesen (Sambandsflokkurin) ikke var tilstede.

Det er anført i koalitionsaftalen, at koalitionsmedlemmer er fritstillede og dermed kan stemme efter egen overbevisning i etiske spørgsmål. Lagtingets forkastelse af forslaget fik derfor ikke konsekvenser for koalitionsamarbejdet.

Øget samarbejde med EU og besøg af formand for EU-kommissionen

Jf. koalitionsaftalen arbejder landsstyret for, at Færøerne får flere og bedre handelsaftaler, og det er særlig presserende at sikre færøsk erhvervsliv bedre adgang til EU-markedet.

Den 14. marts 2024 besøgte formanden for EU-kommissionen Ursula von der Leyen Færøerne med henblik på at underskrive en hensigtserklæring, der skal sikre et øget samarbejde mellem Færøerne og EU. EU-kommissionsformanden udtalte, at: *”Der er tale om en 26 år gammel handelsaftale mellem EU og Færøerne. Det er på tide at modernisere den. Det er derfor, jeg er her”*.

Forlig om opdrætsafgift og -skat

I maj 2023 vedtog Lagtinget ændringer af fangstafgifterne på fisk og opdrætsfisk, men kort tid efter besluttede landsstyret at søge forlig om en ny ordning sammen med Sambandsflokkurin. Den 26. marts 2024 offentliggjorde landsstyret sammen med Sambandsflokkurin en nye aftale, der blandt andet indebærer, at en del af afgiften bliver omdannet til en skat på overskuddet. Lovforslag herom blev herefter fremsat for Lagtinget og stemt igennem den 21. maj 2024. Ordningen træder i kraft den 1. januar 2025.

Aftalen med Sambandsflokkurin var på mange måder historisk, da man i færøsk politik ikke har tradition for at indgå forlig hen over den politiske midte.

Store ændringer i befolkningen

Befolkningstilvæksten på Færøerne fortsætter, dog med mindre kraft. Den 1. oktober 2024 boede der 54.668 personer på Færøerne svarende til en stigning på 0,6 pct. fra

året før. Dog er væksten i befolkningstallet nu udelukkende drevet af udlændinge. Ser man på tallene af danske statsborgere er der tale om en reduktion i befolkningstallet. Der bor omkring 3.400 personer med udenlandsk statsborgerskab på Færøerne.

Der er to primære årsager til reduktionen i den ikke-udenlandske del af befolkningen. Den ene årsag er, at der fortsat er mange færinger, der rejser til udlandet for at uddanne sig og blot halvdelen vender tilbage til Færøerne. Meget tyder også på at flere unge fravælger at uddanne sig på Færøerne. En undersøgelse som Glasir (landets største ungdomsuddannelsesinstitution) har lavet blandt sine elever flere i år træk viser nemlig, at selvom interessen for at videreuddanne sig på Færøerne har været stigende, så er det nu kun omkring 20 pct. af eleverne, der ønsker at tage en uddannelse på Færøerne. Til sammenligning lå tallet på 40 pct. i 2017.

Den anden årsag til faldende er, at der bliver født færre børn på Færøerne. I 2023 faldt fødselsraten på Færøerne til 1,86 efter at have ligget nogenlunde konstant på ca. 2,5 frem til 2020. Der vurderes, at tallet for 2024 kommer til at ligge på nogenlunde samme niveau som sidste år.

Ny turismelov

Den 17. maj 2024 stemte koalitionspartierne sammen med Sambandsflokkurin for et forslag til ny turismelov, hvor adgang til naturen bliver reguleret. Efter loven får færinger fri adgang til naturen – under eget ansvar og med visse forpligtelser. Udenlandske turister har fri adgang til udvalgte steder, der bliver defineret efter lokale myndigheders anbefaling. Kommerciel turisme i naturen – herunder grupper af turister – kan kun ske efter aftale med jordejeren, som også får hjemmel til at indkræve betaling.

Landsholdene i håndbold til EM-slutrunder

For første gang i historien deltog Færøernes herrelandshold i håndhold til en EM-slutrunde, som blev spillet i Tyskland i januar 2024. Færøerne fik i alt ét point ved den indledende runde efter en uafgjort kamp mod Norge, men som desværre ikke var nok til at spille sig videre. Oplevelsen blev dog ikke mindre sensationel af, at omkring 5.000 færinger (ca. 10 pct. af Færøernes befolkning) var rejst til Berlin for at følge landsholdet til kampene.

Også kvindelandsholdet formåede at spille sig videre til kvindernes EM-slutrunde, som spilles i Schweiz, Østrig og Ungarn fra den 28. november 2024.

Kort over Færøerne (Umbrovisstovan)

2 Land, historie og befolkning

Der er cirka 90.000 får på Færøerne

2.1 Land og natur

Færøerne - Føroyar - er beliggende i det nordlige Atlanterhav omtrent midtvejs mellem Skotland, Island og Norge. Sejlafstanden til Hirtshals er ca. 1.100 km.

Færøerne består af 18 øer adskilt af smalle sund. 16 af øerne er beboede. Det samlede areal er på 1.396 km² eller lidt større end Lolland. Den største ø er Streymoy (374,9 km²) med hovedstaden Tórshavn.

Fra Færøernes nordligste punkt til det sydligste punkt er der 118 km, og afstanden øst-vest er 79 km. Øernes højeste punkt, Slættaratindur, er 880 meter højt og ligger på øen Eysturoy. Landet ligger gennemsnitlig ca. 250 meter over havoverfladen, og den samlede kystlinje er 1.369 km. Det samlede havområde er på omkring 300.000 km².

Færøerne er en del af det nordatlantiske basaltområde, der omfatter Nordøstirland, Vestskotland, Island, Jan Mayen samt dele af Øst- og Vestgrønland. Øerne er et tidligere vulkansk område og består af udbrudsprodukter fra vulkansk virksomhed. Det har givet øerne en karakteristisk opbygning af skiftende lag af lava og tuf.

Klimaet er oceanisk – mildt, fugtigt, ustadigt, tåget og stormfuldt. Øerne er beliggende i Golfstrømmen, og det giver begrænset temperaturforskel mellem vinter og sommer. Gennemsnitstemperaturen i Tórshavn i koldeste og varmeste måned er henholdsvis 3,4° C og 10,5° C. Is på havet er ukendt ved Færøerne, og selv det indre af vigene fryser sjældent til.

Vindstilhed kan indtræffe i sommermånederne, men varer som regel kun kort tid. Stormende vinde kan optræde på alle tider af året, men er hyppigst i efterårs- og vintermånederne. Tåge forekommer ofte i sommermånederne. Den gennemsnitlige nedbørmængde er omkring 1.300 mm om året i Tórshavn eller knap det dobbelte af Danmark.

Plantevæksten er sparsom, præget af øernes beliggenhed og klima. Størstedelen af landet består af græsheder og fjeldmoser, mens kun en lille del er opdyrket. Vandet langs kysten er næringsrigt, og der gror tætte, brune tangskove. På grund af øernes isolerede beliggenhed siden seneste istid er dyrelivet forholdsvis begrænset. Der er ca. 90.000 får på øerne. Derudover findes kvæg og heste. Der er et rigt fugleliv, især af søfugle som lunde, lomvie, alk, ride og sule.

Blandt de almindeligste fiskearter i havet omkring Færøerne er torsk, kuller, sej, rødfisk, brosme, lange, blåhvilling og i perioder makrel og sild samt fladfiskene helleflynder, rødtunge og rødspætte. I elve og søer kan der fanges havørred og enkelte steder fjeldørred og laks. Foruden fisk er der sæler og hvaler i farvandene omkring Færøerne.

2.2 Historie – og enkelte nedslag i de dansk-færøske relationer

Ifølge overlevering var det irske munke, der som de første – angivelig i det 8. århundrede – opdagede og bosatte sig på Færøerne medbringende de første får. Der er dog ikke hidtil fundet mindesmærker eller andet, der kan understøtte denne overlevering, og nyere botaniske undersøgelser og arkæologiske fund peger på, at Færøerne blev befolket under to perioder – den første fra 300-tallet til 500-tallet og den anden fra sidst i 500-tallet til 700-tallet. Nutidens færinger er efterkommere af nordmænd, der koloniserede øerne fra omkring år 800. Allerede omkring år 900 etableredes en lovgivende og dømmende forsamling, Lagtinget, der anses for at være Europas ældste fortsat fungerende parlament.

Fra 1035 blev Færøerne norsk skatteområde, og fra 1271 kom Færøerne under norsk ret. Da Norge i 1380 kom under dansk krone, fulgte Færøerne med. Ved Kielerfreden i 1814, hvor Danmark måtte afstå Norge til Sverige, forblev Færøerne under dansk krone og fik fra 1816 status som et amt. Lagtinget blev ophævet, og Færøerne blev tættere tilknyttet Danmark ved grundloven i 1849, som trådte i kraft på Færøerne i 1850.

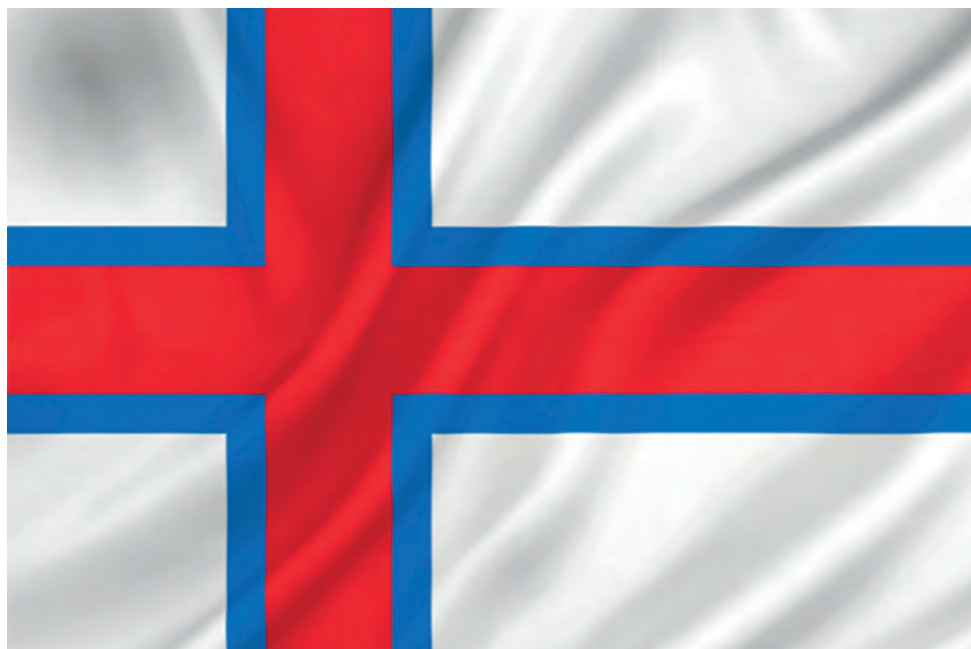
Den færøske nationalbevidsthed udviklede sig på dette tidspunkt, hvilket især blev synliggjort ved, at den færøske præst og filolog V.U. Hammershaimb udviklede en ortografi for det færøske skriftsprog i 1846, som blev taget i brug ved udgivelsen af de første færøske aviser.

Lagtinget blev genoprettet i 1854, og den færøske nationalbevægelse blev styrket i tiden op til og efter århundredskiftet.

Det første færøske selvstændighedsparti, Sjálvstýrisflokkurin, blev grundlagt i 1906 af en del af Lagtingets medlemmer som modvægt til det liberale, danskvenlige parti Sambandsflokkurin, der ligeledes blev stiftet i 1906. Sjálvstýrisflokkurin fik et egentlig politisk program i 1909, hvis hovedformål var, at færinger fik så meget indflydelse og selvstændighed i egne anliggender som muligt.

Under anden verdenskrig blev Danmark besat af tyskerne, og Storbritannien tog kontrollen over Færøerne. Færøerne og Danmark blev dermed afskåret, og danske myndigheder kunne ikke varetage deres opgaver på Færøerne. Der blev derfor etableret en midlertidig styrelsesordning, hvorefter Lagtinget sammen med amtmanden varetog den lovgivende magt.

Flaget Merkið, der blev lavet af færøske studerende i København i 1919, blev anerkendt af Storbritannien under krigen og blev med hjemmestyrelsen officielt anerkendt som Færøernes nationale flag. Flaget bliver fejret hvert år på den færøske flagdag den 25. april.

Færøernes flag, Merkið

Da krigen sluttede, ønskede Færøerne ikke at vende tilbage til den tidligere status som dansk amt, og der blev indledt forhandlinger mellem repræsentanter for partier i Lagtinget og den danske regering¹. Det var ikke muligt at opnå enighed mellem den færøske og den danske forhandlingsdelegation om en ny ordning, ligesom der ikke kunne opnås enighed internt på den færøske side om en fælles tilgang. Resultatet blev, at Lagtinget vedtog, at der skulle afholdes en folkeafstemning, hvor man skulle stemme om regeringens endelige forslag af den 25. marts 1946 eller løsrivelse. Folkeafstemningen fandt sted den 14. september 1946. Af de i alt 17.540 stemmeberettigede vælgere stemte 5.660 (48,6 pct.), svarende til 32,3 pct. af de stemmeberettigede, for løsrivelse, mens 5.499 (47,2 pct.), svarende til 31,4 pct. af de stemmeberettigede, stemte for regeringens forslag. 481 (4,1 pct.) stemmer var ugyldige. Valgdeltagelsen var på 66,4 pct.

Lagtinget var splittet i spørgsmålet om en fælles reaktion på folkeafstemningen og kunne ikke nå til enighed herom. Med én stemmes flertal vedtog Lagtinget den 21. september 1946 en udtalelse, hvorefter suveræniteten over Færøerne var på Færøerne,

¹ Afsnittene om folkeafstemningen bygger på "Rigsfællesskabet" af Frederik Harhoff, 1993 og "Rigsfællesskabet mellem Danmark og Færøerne" af Jákup Thorsteinsson og Sjúrdur Rasmussen fra Folketingets Festskrift i anledning af grundlovens 150-års jubilæum, 1999.

og der blev samme dag fremsat et beslutningsforslag, hvorefter Lagtinget på baggrund af folkeafstemningens udfald bl.a. ville erklære Færøerne for en selvstændig stat og påbegynde gennemførelsen af folkets vilje. Øvrige lagtingsmedlemmer fandt, at dette var i strid med grundloven og dermed ulovligt. Den danske regering tilkendegav, at Lagtingets udtalelse af den 21. september 1946 var ugyldig, og at selve folkeafstemningen hverken i sig selv medførte en ny folkeretlig eller statsretlig stilling for Færøerne, eller gav Lagtinget hjemmel til ensidigt at indføre en sådan nyordning. En ensidig handling af denne karakter ville ifølge regeringen være ulovlig og ville ikke kunne anerkendes af regeringen. Enhver ændring i den hidtidige ordning måtte ifølge regeringen ske gennem forhandlinger. Da Lagtingets flertal til trods herfor fortsatte arbejdet med at udmønte etableringen af den selvstændige færøske stat, fandt regeringen det nødvendigt, at kongen brugte sin ret til at opløse Lagtinget og udskrive nyvalg hertil. Efter valget den 8. november 1946 var der ikke længere flertal i Lagtinget for løsrivelse, og der blev herefter optaget forhandlinger mellem danske og færøske repræsentanter, som resulterede i etableringen af hjemmestyreloven for Færøerne i 1948, jf. kap. 3.

Færøerne har siden hjemmestyrets indførelse overtaget den lovgivende og administrative myndighed på en væsentlig del af de områder, som berører den færøske borgers dagligdag.

Færøerne blev i slutningen af 1980'erne ramt af en dyb økonomisk krise, herunder i fiskerierhvervet, som medførte en krise i banksektoren, der fortsatte ind i 1990'erne. Der blev i 1992-94 iværksat en række initiativer for at redde de to færøske banker Sjóvinnubankin og Føroya Banki fra økonomisk sammenbrud. Landsstyret lånte i perioden betydelige beløb af staten bl.a. med henblik på indskud i og besiddelse af ejerkapital i bankerne via Finansieringsfonden af 1992, som blev etableret af staten og landsstyret ifm. bankredningerne.

Bankerne blev sammenlagt i 1994. Forinden var der i 1993 sket et aktiebytte mellem Den Danske Bank, der var majoritetsaktionær i Føroya Banki, og Finansieringsfonden af 1992, så Den Danske Bank afgav aktiemajoriteten i Føroya Banki, mod at modtage en minoritetsaktiepost i Sjóvinnubankin. Undervejs i forløbet viste det sig, at bankerne havde behov for langt større kapitaltilførsel end anslået, og bankredningerne og aktiebytteaftalen gav anledning til betydelig offentlig debat på Færøerne, herunder i Lagtinget, med krav om en uvildig undersøgelse af banksagen.

Efter forhandlinger mellem regeringen og landsstyret vedtog Folketinget i juni 1995 lov om undersøgelse af den færøske banksag. Undersøgelseskommissionen fik bl.a. til opgave at klarlægge det samlede begivenhedsforløb ifm. bankredningerne og frem til

sammenlægningen af bankerne i 1994, herunder navnlig omstændighederne omkring aktiebyttet.

I januar 1998 afgav undersøgelseskommissionen sin rapport, der var kritisk over for Den Danske Banks, Finansieringsfondens og flere danske myndigheder og institutioners rolle i sagen. I juni samme år indgik regeringen og landsstyret en aftale, der lukkede udeståender mellem regeringen og landsstyret i relation til banksagen. Landsstyrets gæld til staten blev bl.a. nedskrevet med 900 mio. kr., og 500 mio. kr. blev konverteret til et rente- og afdragsfrit lån, der skulle afskrives helt efter 20 år, såfremt der ikke på det tidspunkt var startet udvinding af råstoffer på Færøerne. Afskrivningen af lånet skete i 2018.

Under den økonomiske krise i 1992-93 faldt lønningerne med ca. 20 pct. Omkring 10 pct. af befolkningen blev arbejdsløse, og omkring 10 pct. af befolkningen udvandrede fra Færøerne.

Bankkrisen og den belastning af forholdet mellem Færøerne og Danmark, som krisen medførte, var medvirkende til, at Færøerne i 2000 fremsatte ønske om selvstændighedsforhandlinger med den danske regering. Den danske regering ville under forhandlingerne ikke imødekomme ønsket om det færøske forslag til en model for nedtrapning af statens tilskud til Færøerne over en årrække, men lagde op til en nedtrapning over fire år. Dette, sammen med andre uenigheder, førte til, at forhandlingerne endte resultatløse efter fire forhandlingsmøder.

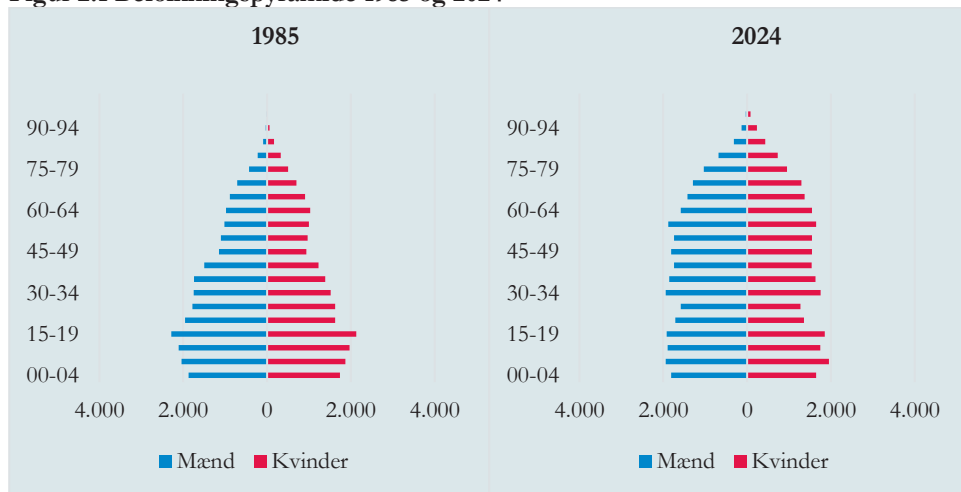
I forlængelse heraf indledtes arbejdet med at ændre lovgrundlaget for at overtage yderligere sagsområder, som resulterede i loven fra 2005 om de færøske myndigheders overtagelse af sager og sagsområder. Overtagelsesloven kan ses i bilag nr. 3.2.

2.3 Befolkning

Færøernes befolkning udgjorde 54.908 personer pr. den 1. august 2024. Heraf boede 23.464 i Tórshavn kommune og 5.527 personer i Klaksvík kommune, som er den næststørste kommune på Færøerne. Omkring 53 pct. af befolkningen bor således i de to største kommuner, heraf 43 pct. i Tórshavn kommune, mens de resterende indbyggere er fordelt i de øvrige 27 kommuner. Der er mere end 2.000 flere mænd end kvinder på Færøerne. De første 15 leveår er der ikke en væsentlig procentvis forskel mellem kønnene, men der sker en ændring i aldersgruppen 20-29 år, hvor unge rejser til Danmark og andre steder for at uddanne sig. Omkring halvdelen af dem, der rejser til udlandet for at uddanne sig, vender tilbage til Færøerne.

Ligesom nabolandene oplever Færøerne en stigning i den ældre del af befolkningen og et fald i befolkningen i den arbejdsdygtige alder. Figur 2.1 viser befolkningspyramiderne per 1. januar 1985 og 2024.

Figur 2.1 Befolkningspyramide 1985 og 2024

Kilde: Hagstova Føroya

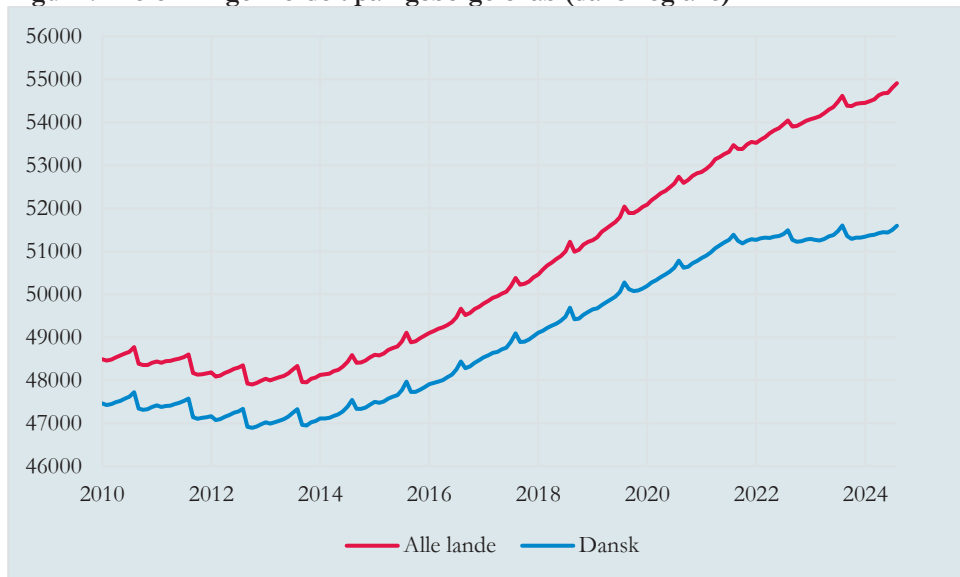
I 2023 var den forventede levealder for færøske mænd 80,9 år, mens den for færøske kvinder var 85,5 år. Færøske kvinder får over tid færre børn. Siden 2018 er tallet stødt faldet fra 2,51 børn i gennemsnit til 1,86 børn i gennemsnit i 2023. 2023 var det første år nogensinde, at tallet var under 2, som er den kritiske værdi for befolkningsvækst.

Efter fald i befolkningstallet hvert år siden 2009 vendte udviklingen i 2013 med en stigning i befolkningstallet. Denne udvikling er efterfølgende fortsat. Fra december 2018 til december 2023 er befolkningstallet steget med knapt 3.300 personer svarende til en stigning på 6,4 pct.

Denne befolkningsvækst skyldes primært en kraftig stigning i tallet af udlændinge – især udlændinge på arbejds- og opholdstilladelse. Antallet af arbejds- og opholdstilladelser har mellem årene 2005 og 2023 svinget mellem ca. 400 og 600, mens antallet steg fra 660 i 2014 til 3.243 i 2023. Stigningen fra 2021 til 2022 alene var på mere end 1000 tilladelser, mens antallet mindskedes med 41 tilladelser mellem 2022 og 2023.

Figur 2.2 viser udviklingen i befolkningen på Færøerne fordelt på personer med dansk statsborgerskab og det samlede antal personer boende på Færøerne. Her ses tydeligt, at mens antallet af personer med dansk statsborgerskab mere eller mindre er stagneret, er der en stigning i det samlede antal beboere. Yderligere oplysninger om integration kan findes i kap. 7.

Figur 2.2 Befolkningen fordelt på rigsborgerskab (dansk og alle)

Kilde: Hagstova Føroya

Mens man tidligere især har set den største befolkningstilvækst i området omkring Tórshavn, opleves der nu også befolkningsvækst andre steder i landet. Der er især en betydelig befolkningsvækst omkring Skálafjørður på Eysturoy, som i 2020 blev tættere knyttet til området omkring Tórshavn med en undersøisk tunnel. De fleste af de øer, hvor man ikke kan køre til, har ikke oplevet så stor befolkningstilvækst.

2.4 Religion

Religion har stor betydning på Færøerne. Kirker og menigheder findes overalt på øerne, nogle større end andre, og religion afspejles i både kultur og politik. 77 pct. af den færøske befolkning er medlem af folkekirken, og en stor del er medlemmer i kristne frikirker og menigheder.

Almanna- og mentamálaráðið (Landsstyreområdet for social- og kulturanliggender) er ressortansvarlig for den færøske folkekirke. Stiftsøvrigheden, der er folkekirkens overordnede administrative myndighed, består af biskoppen, et medlem udpeget af landsstyremedlemmet og et medlem valgt af menighedsrådene. Biskoppen er stiftsøvrighedens formand.

Den ældste kirke på Færøerne er Olavskirken i Kirkjubøur. Dele af Olavskirken menes at stamme fra år 1111.

Af andre trossamfund, som er repræsenteret på Færøerne, kan nævnes Brødremenigheden (The Plymouth Brethren), Den Katolske Kirke, Frelsens Hær, Pinsemenigheden (Hvítusunnusamkoman), Syvendedags Adventisterne, Filadelfia-menigheden (en pinsemenighed), Jehovas Vidner og Bahá'í-troen.

2.5 Infrastruktur

Der er gennem en lang årrække investeret i at udbygge og modernisere infrastrukturen på Færøerne og til omverdenen. Udbygningen er gennemført for at skabe de bedst mulige forudsætninger for en fortsat erhvervsmæssig og befolkningsmæssig udvikling, som også omfatter øernes mindre lokalsamfund.

Landsverk (Vejdirektoratet) anlægger og vedligeholder landsvejnettet, havne og landingspladser, mens bygdevejene anlægges og vedligeholdes af kommunerne. Det samlede vejnet på Færøerne er omkring 1.000 km., hvoraf cirka halvdelen er kommunale veje. Landsvejnettet er cirka 500 km, heraf er knap 34 km. tunneller fordelt på 18 tunneller, der i øjeblikket er i brug. Ved redaktionens afslutning per medio november 2024 er fem tunneller under konstruktion.

Derudover er der i alt fire undersøiske tunneller på Færøerne på sammenlagt 33 km. Vágatunnilin blev indviet i 2002, Norðoyatunnilin i 2006, Eysturoyartunnilin i 2020 og Sandoyartunnilin i 2023. Eysturoyartunnilin har det særtræk, at det er den eneste undersøiske tunnel i verden, der har en rundkørsel under havets overflade. Med rundkørslen forbinder tunnellen de to ”arme”, der omfavner Skálafjørður mellem Eysturoy med Streymoy. Tunnellen har forkortet køretiden fra Runavík, der er den tredjestørste kommune på Færøerne, til Tórshavn fra ca. 64 minutter til 16 minutter. Køretiden fra Klaksvík til Tórshavn er også blevet væsentligt reduceret – fra ca. 68 minutter til 36 minutter. Den nyeste undersøiske tunnel, Sandoyartunnilin, åbnede i december 2023, og forbinder Streymoy og Sandoy og erstatter den tidligere færgerute.

De undersøiske tunneller er etableret i tre offentlige aktieselskaber. Landskassens indskud i Vágatunnilin var på 160 mio. kr., indskuddet i Norðoyatunnilin var på 235 mio. kr., og indskuddet i Sandoyartunnilin er på 400 mio. kr. Vágatunnilin havde ultimo 2016 afdraget hele lånet, og sidste afdrag på lånet i Norðoyatunnilin blev betalt i 2019. Begge tunneller er herefter gældfrie, hvis man ikke regner den oprindelige egenkapital fra landskassen med. Med Vágatunnilin, Norðoyatunnilin, Eysturoyartunnilin og Sandoyartunnilin er 91 pct. af Færøernes indbyggere knyttet sammen af et sammenhængende vej- og tunnelsystem. Suðuroy er dermed den eneste større færøske ø, der ikke er sammenbundet med vej- og tunnelsystemet.

I november 2022 blev det offentlige aktieselskab, der skal stå i spidsen for Suðuroyartunnilin, stiftet. Med en tunnel mellem Sandoy og Suðuroy vil 99 pct. af Færøernes indbyggere i givet fald være knyttet sammen af et sammenhængende vej- og tunnelsystem. Den 8. november 2024 underskrev samtlige partier i Lagtinget et aftaledokument, hvori partierne erklærede sig enige om de videre skridt mod at realisere en undersøisk tunnel. Der er enighed om, at den videre proces bliver, at Lagtinget i første omgang tager stilling til, at projektet forberedes, projekteres og udbydes, således at der foreligger en nærmere vurdering af udgifterne og et detailprojekt, før der tages endelig politisk stilling til evt. at fremme projektet. Landsverk vurderede i 2021, at en tunnel mellem Sandoy og Suðuroy vil koste omkring 5,4 mia. kr.

Strandfaraskip Landsins (SSL) (Det offentlige rederi og trafikelskab) har til opgave at opfylde de behov, der er til person- og fragttransport. Strandfaraskip Landsins har syv sejlrunder mellem øerne og 23 busrunder.

Havne på Færøerne bygges og drives som hovedregel af kommunerne. Landskassen yder i visse tilfælde tilskud og støtte, når det drejer sig om havneanlæg, der skal betjene landets bil- og passagerfærger. Færgehavnene i Syðradalur, Gomlurætt og Krambatangi ejes og drives af landsstyret. De fire største havne ligger i Tórshavn, Runavík, Fuglafjørður og Klaksvík.

Fragt- og passagertrafikken til og fra Færøerne varetages hovedsagelig af private færøske og islandske rederier, samt det offentlige færøske flyselskab Atlantic Airways. Rederiet Smyril Line sejler mellem Danmark og Færøerne med færgen Norröna, som har plads til 1.482 passagerer og 800 personbiler. Færgen anvendes også til fragtransport. Udover at sejle mellem Færøerne og Danmark sejler færgen også til Seyðisfjørður i Island.

Vága Floghavn (Vágar Lufthavn) er den eneste lufthavn på Færøerne og drives af et offentligt ejet aktieselskab, P/F Vága Floghavn, med Færøernes landsstyre som ejer.

I 2011 blev landingsbanen forlænget fra 1.250 meter til 1.799 meter. Efterfølgende blev lufthavnen, herunder lufthavnsterminal, p-anlæg mv. udbygget. Baggrunden for udvidelsen af lufthavnen var at skabe mulighed for, at større flytyper med større rækkevidde kunne operere fra lufthavnen og med mulighed for nye destinationer.

Fra 2006 og frem til 2016 var det færøsk ejede flyselskab, Atlantic Airways, alene på ruten mellem Færøerne og København. Fra marts 2017 har SAS en del af året haft afgange mellem København og Færøerne. Herudover flyver det norske selskab Widerøe mellem Færøerne og Bergen i Norge flere gange ugentligt, og siden maj 2024 flyver IcelandAir også mellem Island og Færøerne flere gange om ugen. Antallet af flypassager til og fra Færøerne har været stigende. Det højeste antal rejsende på 431.079 blev registreret i 2023, som var det første år, hvor antallet af rejsende oversteg antallet før corona-pandemien. I 2023 var 57 pct. af de rejsende bosiddende i udlandet, hvoraf 7-8 pct. var færinger, der bor i udlandet.

Atlantic Airways flyver hele året til København og Billund samt i sommersæsonen til Aalborg. Selskabet har også ugentlige flyruter fra Færøerne til Reykjavík, Oslo, Edinburgh og Paris. Desuden har Atlantic Airways sæsonruter fra Færøerne til London, Barcelona og Mallorca samt en vinterrute til Tenerife og Gran Canaria. Siden sensommeren 2023 har Atlantic Airways også haft en sæsonrute til New York.

I marts 2024 begyndte fragtselskabet FarCargo, der er ejet af lakseproducenten Bakkafrost, at flyve fra Vága lufthavn til Newark, Keflavík og Billund. FarCargo fragter først og fremmest laks til udlandet, men sigter også mod at fragte varer til Færøerne. FarCargo er det første og eneste færøske flyselskab, der udelukkende varetager fragtflyvning.

Der er 12 helikopterlandingspladser rundt om på øerne. Landingspladserne er anlagt og ejet af landsstyret og beflyves af Atlantic Airways' helikopterservice. Helikopterne anvendes efter aftale med landsstyret både til Search-and-Rescue-opgaver (SAR) ved Færøerne og ruteflyvning mellem øerne. Serviceaftalen med landsstyret er indgået frem til udgangen af 2025. Der er passagerflyvning med helikopter til Fugloy, Skúvoy, Svínøy, Mykines, Vágar, Suðuroy, Koltur, Stóra Dímun, Klaksvík og Tórshavn.

3 Politiske og administrative forhold

Lagtinget, Tórshavn

3.1 Færøernes forfatningsmæssige stilling

Sammen med grundloven udgør hjemmestyreloven fra 1948 og overtagelsesloven fra 2005 Færøernes forfatningsmæssige stilling i riget. Hjemmestyreordningen giver de færøske myndigheder mulighed for selv at beslutte at overtage ansvaret for de fleste sagsområder. De færøske myndigheder har ansvaret for at lovgive for og administrere de områder, der overtages og har et selvstændigt økonomisk ansvar for opgaverne.

Grundloven

Ved grundloven fra 1849, som trådte i kraft for Færøerne i 1850, fik Færøerne to repræsentanter i den danske Rigsdag – én i Folketinget og én i Landstinget. Til

samlingen i Den Grundlovgivende Rigsforsamling i 1848 og til den første danske Rigsdag i 1850 blev Færøerne repræsenteret af en forhenværende dansk embedsmand udpeget af kongen. Ikke alle færinger mener, at grundloven gælder for Færøerne, bl.a. fordi ingen færinger var til stede ved de centrale begivenheder i 1848 og 1850, og det færøske folk ikke blev spurgt. Ændringerne af grundloven i 1920, 1939 og 1953 har været til folkeafstemning også på Færøerne, hvor der har været stort flertal for ændringerne, dog med meget lav valgdeltagelse.

Efter den gældende grundlov (som ændret senest i 1953) vælges to medlemmer til Folketinget på Færøerne.

Arbejdet med en færøsk forfatning

I 1999 iværksatte man fra færøsk side for første gang et arbejde med at få udfærdiget en færøsk forfatning. Dette skete ved nedsættelse af Grundlógarnevndin (Grundlovskommissionen), hvis medlemmer bestod af repræsentanter fra de politiske partier på Færøerne, landsstyret og eksperter med samfundsvidenskabelig baggrund.

Koalitionen i perioden 1998-2002 bestod af Tjóðveldi, Fólkaflokkurin og Sjálvstýrisflokkurin, også kaldet fullveldislandsstýrið (selvstændighedslandsstyret), og et af dets hovedformål var at forhandle med den danske regering om, at Færøerne skulle blive en selvstændig stat, og at der skulle etableres et aftalebaseret forhold mellem Danmark og Færøerne, herunder om samarbejde på en række områder. Koalitionen havde fire forhandlingsmøder med den danske regering bl.a. om betingelserne for selvstændighed og indholdet i et fremtidigt samarbejde. Forhandlingerne endte resultatløst i oktober 2000. Forfatningsarbejdet har efterfølgende fra færøsk side været genoptaget flere gange (senest i 2017), men er ikke nået længere end til 2. behandling i Lagtinget. Den nuværende koalition har ikke et forfatningsarbejde inkluderet i koalitionsaftalen.

Hjemmestyreloven

Den færøske hjemmestyreordning blev etableret ved lov nr. 137 af 23. marts 1948 om Færøernes hjemmestyre. Efter hjemmestyrelovens § 1 udgør Færøerne et selvstyrende folkesamfund i det danske rige. Hovedformålet med at indføre hjemmestyret har været, at færøske myndigheder selv kan beslutte at overtage kompetence og dermed ansvar fra danske myndigheder. Hjemmestyreloven kan ses i bilag 3.1.

Færøerne har siden 1948 overtaget den lovgivende og administrative myndighed på en væsentlig del af de områder, som berører den færøske borgers dagligdag. En oversigt over de sagsområder, der er overtaget af de færøske myndigheder som særanliggender fremgår af bilag 3.3.

I hjemmestyreløven anerkendes det færøske sprog som hovedsproget, men *”dansk skal læres godt og omhyggeligt”*. Dansk kan lige så vel som færøsk anvendes i offentlige forhold, og langt størstedelen af den færøske befolkning forstår og taler dansk.

Myndighederne på Færøerne består af en folkevalgt forsamling – Løgtingið (Lagtinget) – og en forvaltning – Føroya Landsstýri (Færøernes landsstyre). Hjemmestyreløven indeholder ikke nærmere regler om disse organers ordning. Det er overladt til de færøske myndigheder selv at fastsætte bestemmelser herom.

Hjemmestyreløven indeholder en række høringsmekanismer og samarbejdsprocedurer, som skal sikre varetagelsen af Færøernes interesser bl.a. ved udformningen af lovgivning, som hører under de danske myndigheder. Indeholder den danske regerings lovforslag bestemmelser, der udelukkende gælder for Færøerne eller har særlig betydning for Færøerne, afventer regeringen de færøske myndigheders udtalelse, før lovforslaget fremsættes for Folketinget. Tilsvarende høringsprocedurer gælder for administrative forskrifter.

Overtagelsesloven

Overtagelsesloven (Lov nr. 578 af 24. juni 2005 om de færøske myndigheders overtagelse af sagsområder), der trådte i kraft i 2005, er et supplement til hjemmestyreløven og udvider Færøernes muligheder for at overtage sagsområder. Overtagelsesloven kan ses i bilag 3.2.

De færøske myndigheder kan overtage samtlige sager og sagsområder, bortset fra statsforfatningen, statsborgerskab, Højesteret, udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik samt valuta- og pengepolitik. Baggrunden herfor er, at hensynet til rigsfællesskabet eller særlige bestemmelser i grundloven udelukker en færøsk overtagelse af disse sagsområder inden for rigsfællesskabet. De områder, som ikke efter hjemmestyreløven eller overtagelsesloven er overtaget af de færøske myndigheder, henhører under rigsmyndighederne (regering og Folketing).

Af områder, som de færøske myndigheder ikke har overtaget, kan nævnes retsvæsenet, politiet, kriminalforsorgen, udlændingeområdet og grænsekontrollen, områderne vedrørende den finansielle sektor, luftfartsområdet og landslægeembedet. De seneste

overtagelser blev vedtaget af Lagtinget i foråret 2023 og angår epidemiområdet, der blev overtaget af de færøske myndigheder pr. 1. januar 2024, og sagsområdet farvandsafmærkning og fyrvæsen, der blev overtaget af de færøske myndigheder pr. 1. juni 2024, jf. nedenfor i afsnittet Søfartsstyrelsen Færøerne.

De færøske myndigheder har den lovgivende og udøvende magt inden for de sager og sagsområder, der er overtaget som særanliggender og afholder også udgifterne forbundet med disse.

Med hjemmel i hjemmestyrelovens § 9 og efter særskilte rammelove har Færøernes hjemmestyre tidligere overtaget den regelfastsættende og administrative kompetence på dele af henholdsvis det sociale område og sundhedsområdet med statsligt tilskud. Disse sagsområder er således ikke overtaget som særanliggender og er derfor fortsat formelt ”fællesanliggender”, men det er op til de færøske myndigheder – inden for rammelovens overordnede regulering – at varetage områderne på samme måde, som hvis områderne var overtaget som særanliggender. Statens tilskud, som er beskrevet i det følgende afsnit, bliver til disse områder fastsat efter aftale mellem regeringen og landsstyret.

Statens tilskud til Færøerne

Regeringen og Færøernes landsstyre indgik i 1987 en aftale om en tilskudsreform, som indebar, at størstedelen af de statslige tilskud i form af refusioner til Færøerne pr. den 1. januar 1988 blev omlagt til generelle tilskud (”bloktilskud”). Refusionerne inden for sundhedsområdet og undervisningsområdet (bortset fra visse pensioner) overgik fuldt ud til generelle tilskud. På det sociale område opretholdt man dog refusionssystemet for en række sociale bistandsydelse og pensions- og sikringsydelse, mens man omlagde udgifterne til driften af de sociale institutioner til generelt tilskud. Efter aftale mellem den danske regering og det færøske landsstyre blev også de resterende refusionsordninger på det sociale område den 1. juli 1993 omlagt til generelt tilskud. Refusionssystemet er herefter alene bibeholdt til udgifterne til pensionerede folkeskolelærere.

Statens tilskud til Færøerne, som i 1999 udgjorde 932 mio. kr., blev ved overtagelse af sagsområderne offentlige forsyning og skolevæsenet som særanliggender pr. den 1. januar 2002, nedsat til 615,5 mio. kr. Efter aftale mellem landsstyret og den danske regering blev statens tilskud fastholdt nominelt uændret på niveauet for 2002 i perioden 2003-2011.

Efter lagtingsvalget i 2011 fremsatte landsstyret et ønske om at få genindført pris- og lønreguleringen af statens tilskud, og det blev aftalt, at niveauet for tilskuddet for 2012 skulle reguleres i overensstemmelse med det generelle pris- og lønindeks på finansloven for 2012. Tilskuddet for 2013 blev herefter fastsat til 632,2 mio. kr. Regeringen og landsstyret indgik herefter en tre-årig aftale for 2014-2016, der indebar en fortsat pris- og lønregulering af statens tilskud, svarende til 641,8 mio. kr. for 2015.

Efter lagtingsvalget i 2015 ønskede landsstyret at ophæve pris- og lønreguleringen for statens tilskud, som siden har udgjort 641,8 mio. kr. årligt. I 2022 var tilskuddet fortsat 641,8 mio. kr. Ifølge koalitionsaftalen fra den 22. december 2022 ønsker landsstyret at reducere statens tilskud med 25 mio. kr. om året, dog med forbehold for, at planen revideres, hvis den økonomiske situation ændrer sig, og væksten bliver negativ. Statens tilskud blev reduceret med 25 mio. kr. på finansloven for 2023 og med yderligere 25 mio. kr. på finansloven for 2024 til 591,8 mio. kr. Der budgetteres med en tilsvarende reduktion på 25 mio. kr. til 566,8 mio. kr. på finanslovsforslaget for 2025.

Kundgørelse af lovgivning på Færøerne

Ifølge kundgørelsesloven (lovbekendtgørelse nr. 1097 af 10. august 2016 om kundgørelse af love, anordninger og bekendtgørelser på Færøerne), skal de nævnte forskrifter kundgøres på Færøerne for at få gyldighed der. Kundgørelsen af disse forskrifter i Lovtidende suppleres således med kundgørelse på Færøerne i landsstyrets kundgørelsestedende, Kunngerðarblaðið. Kundgørelsen er siden den 1. januar 2013 foregået elektronisk på hjemmesiden www.kunngerdaportalur.fo.

Relevante traktater kundgøres også på Færøerne i Kunngerðarblaðið, og kundgørelsen har på samme måde som kundgørelse af traktater i Lovtidende C i udgangspunktet ingen retlig betydning for traktatens ikrafttræden for Færøerne.

Lovregister for Færøerne, der indeholder en oversigt over hjemmestyrets og danske myndigheders retsfor skrifter, kan ses på Rigsombuddets hjemmeside www.rigsombudsmanden.fo. Al gældende lovgivning for Færøerne kan findes i sammenskrevet form på www.logir.fo.

3.2 Udenrigspolitiske forhold

Rigsmyndighederne har efter grundloven kompetencen til at indgå folkeretlige forpligtelser samt ansvaret for at føre udenrigspolitikken.

Den udenrigspolitiske fuldmagtslov (fuldmagtsordningen)

Den udenrigspolitiske fuldmagtslov (lov nr. 579 af 24. juni 2005 om Færøernes landsstyes indgåelse af folkeretlige aftaler), der er resultatet af forhandlinger mellem regeringen og landsstyret, trådte i kraft den 29. juli 2005. Med loven har landsstyret mulighed for på rigets vegne at forhandle og indgå folkeretlige aftaler med fremmede stater og mellemfolkelige organisationer, herunder forvaltningsaftaler, som alene vedrører Færøerne og fuldt ud angår sagsområder, der er overtaget af de færøske myndigheder. Den udenrigspolitiske fuldmagtslov kan ses i bilag nr. 3.4.

Den udenrigspolitiske fuldmagtslov giver også mulighed for, at Færøerne kan søge om medlemskab af internationale organisationer, der åbner adgang for medlemskab af andre enheder end stater og sammenslutninger af stater (typisk associeret medlemskab), hvor dette er foreneligt med Færøernes forfatningsmæssige status. Regeringen kan efter anmodning fra landsstyret beslutte at indgive eller støtte sådanne ansøgninger.

Endelig giver loven mulighed for, at repræsentanter for landsstyret kan ansættes på Kongeriget Danmarks udenrigsrepræsentationer til at varetage færøske interesser, der fuldt ud angår overtagne sagsområder.

Den udenrigspolitiske fuldmagtslov omfatter ikke folkeretlige aftaler, som berører forsvars- og sikkerhedspolitikken, samt folkeretlige aftaler, som skal gælde for Danmark, eller som forhandles inden for en mellemfolkelig organisation, hvoraf Kongeriget Danmark er medlem. Om inddragelsen af Færøernes landsstyre i sådanne tilfælde kan der henvises til afsnittet om Fámjin-erklæringen nedenfor.

Regeringens og Folketingets beføjelser på det udenrigspolitiske område efter grundloven begrænses ikke af bestemmelserne i den udenrigspolitiske fuldmagtslov.

Fámjin-erklæringen

Regeringen og landsstyret underskrev i foråret 2005 Fámjin-erklæringen (Fælles principerklæring mellem Danmarks Regering og Færøernes Landsstyre om Færøernes medvirken og inddragelse i udenrigs- og sikkerhedspolitikken) med henblik på at styrke samarbejdet på det udenrigspolitiske område. Erklæringen fastslår bl.a., at:

”Når sådanne spørgsmål af særlig interesse for Færøerne måtte kræve internationale forhandlinger, er det naturlige udgangspunkt, at Færøernes Landsstyre deltager i sådanne forhandlinger sammen med Danmarks Regering for at gøre færøske synspunkter og interesser gældende”.

Ud over den formelle inddragelse af landsstyret, der således sker efter Fámjin-erklæringen, høres de færøske myndigheder inden ratifikation af internationale aftaler, der måtte have særlig betydning for Færøerne, dvs. både de internationale aftaler, som landsstyret som følge af Fámjin-erklæringen har deltaget i forhandlingerne om og øvrige internationale aftaler. Fámjin-erklæringen kan ses i bilag 3.5.

Bortset fra særlige områder, der vedrører eksempelvis menneskerettigheder eller terrorbekæmpelse, vil det normalt være muligt at tiltræde internationale aftaler med virkning alene for Danmark. Færøerne kan således selv beslutte, hvorvidt den pågældende aftale også skal finde anvendelse på Færøerne.

Den lovgivningskompetence, som de færøske myndigheder har på overtagne sagsområder, er begrænset af de til enhver tid gældende traktatmæssige og andre internationale rettigheder og forpligtelser.

Samarbejde på det udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitiske område

Danmark, Færøerne og Grønland samarbejder på det udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitiske både bilateralt og i en række internationale fora gennem tæt koordination af landenes interesser, herunder i Arktisk Råd. I 2021 blev Udenrigs-, Sikkerheds- og Forsvarspolitisk Kontaktudvalg oprettet. Udvalget er en politisk overbygning på det løbende, tætte samarbejde mellem Danmark, Færøerne og Grønland på områderne, og en række ministre fra de tre lande er medlemmer af udvalget. Udvalget mødes fast to gange årligt og ellers ad hoc efter behov. Formandskabet går på skift mellem de tre lande og har en varighed af et kalenderår. Danmark har formandskabet for udvalget i 2024, og Færøerne overtager formandskabet den 1. januar 2025.

Aftaler med udlandet

Frihandelsaftaler

Færøerne har i øjeblikket frihandelsaftaler¹ med EU, Tyrkiet, Storbritannien og EFTA-landene Island, Norge, Schweiz (dækker også Liechtenstein). Den nuværende aftale med EU er fra 1997 og muliggør toldfri eksport til EU-markedet, dog med visse begrænsninger hvad landbrug- og fiskeprodukter angår. Disse begrænsninger er med tiden blevet reduceret.

¹ Yderligere oplysninger om frihandelsaftalerne er at finde på www.uvmr.fo

Aftalen giver til gengæld EU-adgang til det færøske marked, dog med visse begrænsninger hvad mælke- og lammeprodukter angår.

I marts 2024 indgik lagmanden og EU-kommissionsformanden Memorandum of Understanding (MoU) on Enhanced Cooperation ifm. kommissionsformandens besøg på Færøerne. Der er tale om en overordnet politisk hensigtserklæring om muligt samarbejde, herunder om handel, forskning, fiskeri, klima, arktiske forhold mv. I aftalen udtrykkes et overordnet ønske om at styrke samarbejdet mellem Færøerne og EU yderligere.

Fiskeriaftaler

Færøerne har fiskeriaftaler med en række lande og indgår tillige i internationalt samarbejde. Læs mere om dette i kap. 5.

Færøsk ønske om medlemskab af WTO i eget navn

Der har gennem en årrække været et færøsk ønske om medlemskab af Verdenshandelsorganisationen WTO i eget navn. Der er en juridisk uenighed mellem færøske og danske myndigheder om muligheden herfor. Samtidig er der et fælles færøsk-dansk politisk ønske om at se på, hvordan man kan udvide Færøernes muligheder for en egen udenrigspolitisk stemme i videre omfang end i dag. På den baggrund har regeringen og Færøernes landsstyre i fællesskab besluttet at forelægge den juridisk uenighed for tvistløsningsnævnet, som er reguleret i hjemmestyrelovens § 6. Dette blev meldt ud efter møde i Udenrigs-, Sikkerheds- og Forsvarspolitisk Kontaktudvalg den 27. august 2024. Hjemmestyrelovens § 6 fastlægger, at tvivlsspørgsmål om fordeling af kompetencen inden for riget kan forelægges for tvistløsningsnævnet. Nævnet består af to medlemmer, der udpeges af regeringen, og to medlemmer, der udpeges af landsstyret, samt tre medlemmer, der udpeges af Højesterets Præsident, og hvoraf den ene udpeges som formand. Er der enighed mellem de fire medlemmer, der er udpeget af regeringen og landsstyret, er sagen endeligt afgjort. I modsat fald afgøres sagen af de tre højesteretsdommere.

3.3 Færøernes Lagting

Ifølge Færøernes styrelsesordning (Lagtingslov nr. 103 af 26. juli 1994 om Færøernes styrelsesordning) udgør Lagtinget en forsamling bestående af højst 33 medlemmer. Valg til Lagtinget foregår hvert fjerde år. Herudover kan såvel Lagtinget som lagmanden til enhver tid udskrive nyvalg.

Med lagtingslov nr. 97 af 1. november 2007 om valg til Færøernes Lagting blev Færøerne omdannet fra syv valgkredse til én valgkreds og antal medlemmer af Lagtinget fastsat til 33. Fra 1978 og frem til lovændringen i 2007 kunne Lagtinget have mellem 27 og 32 medlemmer, men alle Lagting, der er valgt efter de tidligere regler, har haft 32 medlemmer.

Rigsombudsmanden har efter hjemmestyrelovens § 15 adgang til Lagtinget og ret til at deltage i forhandlinger om alle fællesanliggender, dog uden stemmeret.

Lagtinget har syv stående udvalg: Finansudvalget, Udlandsudvalget, Erhvervsudvalget, Udvalget for landsstyreanliggender, Social- og Sundhedsudvalget, Kulturudvalget og Retsudvalget. Der kan i henhold til § 25 i Lagtingets forretningsorden også nedsættes udvalg ad hoc. Endvidere kan Lagtinget efter styrelseslovens § 19 nedsætte udvalg der består af lagtingsmedlemmer til at undersøge almen vigtige sager.

Lagtingssekretariatet varetager administrative opgaver for Lagtinget, yder lagtingsmedlemmerne rådgivning og udgiver Lagtingstidende. Sekretariatet er endvidere sekretariat for lagtingsudvalgene og for de færøske delegationer ved Nordisk Råd og Vestnordisk Råd.

Stemme- og mandatfordeling ved lagtingsvalgene 2011 – 2022 kan ses i bilag 3.6.

De politiske partier repræsenteret i Lagtinget

A - Fólkaflokkurin (Folkepartiet)

Fólkaflokkurin er stiftet i 1939 og opnåede i 1940 at blive repræsenteret i Lagtinget, hvor partiet siden har været repræsenteret.

Fólkaflokkurin er et værdikonservativt og socioøkonomisk liberalt selvstyreparti, som arbejder for en gradvis indførelse af selvstyre for Færøerne med fuld lovgivningskompetence på alle områder.

Formand for partiet er Beinir Johannesen.

B - Sambandsflokkurin (Sambandspartiet)

Sambandsflokkurin er et borgerligt socialliberalt parti, som blev stiftet i 1906. Partiet har siden uden afbrydelse været repræsenteret i Lagtinget.

Partiet går ind for en modernisering af rigsfællesskabet, da partiet ser landene i fællesskabet stærkere sammen end hver for sig. Rigsfællesskabet er ikke en statisk enhed, men derimod et dynamisk fællesskab, som hele tiden er i udvikling.

Formand for partiet er Bárður á Steig Nielsen.

C - Javnaðarflokkurin (Socialdemokratiet)

Javnaðarflokkurin blev grundlagt i 1925 og blev repræsenteret i Lagtinget i 1928, hvor partiet siden har været repræsenteret.

Det er partiets opfattelse, at rigsfællesskabet skal opretholdes og være baseret på fuld og ubegrænset frihed, således at Danmark og Færøerne hver for sig kan bestemme, at sager og sagsområder kan overdrages til hjemmestyret. Denne gensidige ret strækker sig helt til løsrivelse, såfremt den ene part skulle nå frem til, at en fuldstændig udskillelse af rigsfællesskabet vil tjene parterne bedst.

Formand for partiet er Aksel V. Johannesen.

E - Tjóðveldi (Republikanerne)

Tjóðveldi (oprindelig Tjóðveldisflokkurin frem til navneændring i 2007) blev stiftet i 1948 som resultatet af, at folkeafstemningen om Færøernes selvstændighed i 1946 var blevet tilsidesat til fordel for en hjemmestyreordning. Partiet opnåede i 1950 repræsentation i Lagtinget, hvor det siden har været et af de fire store partier.

Partiet vil oprette Færøerne som en republik og skabe et solidarisk samfund, hvor alle har lige rettigheder.

Formand for partiet er siden november 2024 Sirið Stenberg.

F - Framsókn (Fremskridtspartiet)

Framsókn blev stiftet i april 2011 og er Færøernes nyeste parti i Lagtinget. Ved lagtingsvalget i oktober 2011 fik Framsókn to mandater i Lagtinget.

Framsókn er et liberalt parti, der går ind for løsrivelse fra Danmark, og partiet mener bl.a., at statens tilskud til Færøerne skal reduceres gradvist til 0 kr.

Formand for partiet er Ruth Vang.

H - Miðflokkurin (Centerpartiet)

Miðflokkurin blev dannet i 1992, og partiet har været repræsenteret i Lagtinget siden valget i 1994.

Partiets politik har grundlag i et demokratisk, kristent livssyn, og partiet går ind for løsrivelse fra Danmark.

Formand for partiet er Jenis av Rana.

Lagtingets Ombudsmand

Lagtingets Ombudsmand, der blev etableret som institution i 2001, vælges af Lagtinget til at behandle klager over offentlige færøske myndigheder. Ombudsmandsperioden er 5 år, hvorefter ny udnævnelse skal foretages.

Ombudsmandens arbejde omfatter al forvaltning, både den færøske centraladministrations og den kommunale, samt selskaber eller udvalg m.m., som i henhold til den færøske forvaltningslov er omfattet af den almene forvaltning. Undtaget fra ombudsmandens virke er Lagtinget og udvalg under Lagtinget samt rigsmyndighederne.

Ombudsmanden skal hvert år afgive en årsberetning, som efterfølgende bliver behandlet og godkendt af Lagtinget.

3.4 Færøernes landsstyre

Landsstyret består af lagmanden og mindst to landsstyremedlemmer. Lagmanden vælges af Lagtinget ved, at lagtingsformanden/-kvinden, efter at have konsulteret partiformændene/-kvinderne, forelægger et forslag til lagmand for Lagtinget. Stemmer mere end halvdelen af alle lagtingsmedlemmer imod, er forslaget forkastet. I modsat fald er det vedtaget. Lagmanden udnævner og afskediger landsstyremedlemmerne. Hverken lagmanden eller et landsstyremedlem kan forblive i sin stilling, såfremt Lagtinget har udtalt sin mistillid ved en afstemning, hvor mere end halvdelen af medlemmerne stemmer for.

Efter lagtingsvalget den 8. december 2022 blev Javnaðarflokkurin, Tjóðveldi og Framsókn enige om at danne landsstyre. Landsstyret har 18 af Lagtingets 33 mandater bag sig.

Landsstyret tiltrådte den 22. december 2022 og har følgende sammensætning:

- *Lagmand Aksel V. Johannesen (Javnaðarflokkurin):*
Lagmanden er Færøernes øverste repræsentant for Færøerne og varetager bl.a. Færøernes forfatningsmæssige forhold, Færøernes styrelsesordning, koordinering af landsstyrets arbejde og tilsyn med landsstyremedlemmerne, overtagelser af sagsområder og overordnede relationer til Danmark.
- *Vicelagkvinde og landsstyrekvinde for social- og kulturelanliggender Sirið Stenberg (Tjóðveldi):*
Landsstyrekvinden varetager bl.a. social-, ældre- og velfærdsanliggender, folkepension, kultur, ligestilling, folkekirken og andre trossamfund, radio og TV, idræt, biblioteker og museer.
- *Landsstyremand for udenrigs- og erhvervsanliggender Høgni Hoydal (Tjóðveldi):*
Landsstyremanden varetager udenrigs, sikkerheds- og forsvarspolitiske spørgsmål med relation til Færøerne samt erhvervsanliggender, bl.a. opdræts, landbrugs/veterinær- og handelsforhold, turisme, IT-sikkerhed, aktieselskaber samt olie-, sønærings-, kommunikations- og forsikringsanliggender.
- *Landsstyrekvinde for finansanliggender Ruth Vang (Framsókn):*
Landsstyrekvinden varetager bl.a. finans-, økonomi- og skatteforhold, løn- og personaleforhold, obligatorisk pensionsopsparing og udbetaling, statistik, tilsyn med kommunernes økonomi og IT/digitalisering.
- *Landsstyrekvinde for sundhedsanliggender Súsanna Bertholdsen (Javnaðarflokkurin):*
Landsstyrekvinden varetager bl.a. sundheds- og sygehusvæsen, apoteksvæsen, sygdomsforebyggelse, indsatser ift. alkohol- og narkotikamisbrug, sundhedsforskning og psykiatrien.
- *Landsstyremand for fiskeri- og infrastruktur-anliggender Dennis Holm (Tjóðveldi):*
Landsstyremanden varetager bl.a. fiskerianliggender, herunder indgåelse af fiskeriaftaler med andre lande, fiskeriforskning og -kontrol, hvalfangst eftersøgning og redning, havne, infrastruktur, færdsel, offentlig transport, veje, helikopterlandingspladser, rådgivning vedrørende lufthavnen og vejrtjeneste.

- *Landsstyremand for børne- og uddannelsesanliggender Djóni Nolsøe Joensen (Javnaðarflokkurin):*
Landsstyremanden varetager bl.a. daginstitutionsområdet, folkeskoleanliggender, særlige foranstaltninger angående børn og unge, anliggender vedrørende erhvervs-, ungdoms- og videregående uddannelser samt videnskabs- og forskningsanliggender.
- *Landsstyremedlem for miljøanliggender Margit Stóra (Javnaðarflokkurin):*
Landsstyrekvinden varetager bl.a. arbejdsmarkeds- og arbejdsmiljøanliggender, brandtilsyn, bolig-, bygge- og elforsyningsanliggender, dykkerområdet, kort- og landmålingsmyndighed, matrikulering og inddeling, natur-, energi-, klima- og miljøanliggender, tinglysning og udskiftning, ulykkesforsikringsanliggender.
- *Landsstyremand for justitsanliggender Bjarni Káráson Petersen (Framsókn):*
Landsstyremanden varetager bl.a. lovanliggender, folkeregister, integration, kommune-, klage- og navneanliggender, person-, familie- og arveret, personoplysninger, beredskab, tvangsudøvelse på det sociale område, sikkerhed, udkantsanliggender og rådgivning til andre landsstyremedlemmer i lovtekniske spørgsmål.

En detaljeret oversigt over landsstyrets fordeling mellem landsstyremedlemmerne findes i lagmandens meddelelse nr. 106 af 8. november 2024 og nr. 109 af 25. november 2024. Meddelelserne kan ses på www.logir.fo.

Koalitionsaftalen

Koalitionsaftalen ”Sammen er vi stærke”, som er indgået mellem Javnaðarflokkurin, Tjóðveldi og Framsókn lægger bl.a. vægt på følgende:

Udenrigsområdet:

- Der bliver lagt vægt på, at Færøerne får flere og bedre handelsaftaler, og det er særligt presserende at sikre færøsk erhvervsliv bedre adgang til EU-markedet.
- Der vil blive arbejdet for at opnå færøsk medlemskab i alle relevante internationale fællesskaber.
- Der vil blive igangsat forhandlinger, som skal sikre Færøerne udvidede udenrigspolitiske kompetencer.

- Lagtingets Udlandsudvalg omdannes til et udenrigs- og forsvarspolitisk udvalg, hvor alle partier er repræsenteret, og udvalgets rolle i ordningen vil blive beskrevet tydeligere.

Overtagelser:

- Sagsområderne lufttrafikkontrol, fyrvæsen overtages, og overtagelse af landslægeembedet forberedes. Søret og epidemilovgivning, som også er nævnt, er overtaget, jf. ovenfor.
- Færøerne påtager sig ansvaret for 25 millioner kr. af finansieringen af socialforsorgsområdet årligt. Statens tilskud reduceres tilsvarende, jf. ovenfor. Hvis den økonomiske situation ændrer sig, og væksten bliver negativ, bliver planen revideret.
- Der arbejdes for, at færøsk bliver det formelle retssprog i Færøernes Ret.

Forsvar og sikkerhed:

- Alle beslutninger om Færøernes sikkerhed og forsvar skal træffes af færøske myndigheder. Dette vil blive sikret via samarbejde og aftaler med Danmark og andre lande.
- Alle beslutninger om Færøernes sikkerhed og forsvar skal tages med udgangspunkt i det faktum, at Færøerne hører til den vestlige verden og skal samarbejde med forsvarsalliancen NATO. I alle beslutninger om Færøernes sikkerhed og forsvar skal der tænkes på den fælles sikkerhed i de nordlige havområder.
- Landsstyret rådfører sig i alle vigtige sager med Lagtingets Udlandsudvalg (det udenrigs- og forsvarspolitiske udvalg), og overordnede beslutninger forelægges Lagtinget til stillingtagen.
- Der udarbejdes en beredskabsplan for, hvordan alvorlige krisesituationer skal håndteres.

Den oversatte koalitionsaftale kan læses i sin helhed på Rigsombuddets hjemmeside.

3.5 Folketingsvalg

Med hjemmel i grundloven vælges to af Folketingets medlemmer på Færøerne. Efter lov om folketingsvalg på Færøerne skal valg på Færøerne så vidt muligt ske samtidigt med afstemningen i Danmark. Ved folketingsvalget på Færøerne den 31. oktober 2022

opnåede Anna Falkenberg (Sambandsflokkurin) og Sjúrdur Skaale (Javnaðarflokkurin) valg. Valgdeltagelsen ved folketingsvalget på Færøerne den 31. oktober 2022 var 71,3 pct. i forhold til 70,3 pct. ved valget i 2019.

3.6 Danske institutioner på Færøerne

Rigsombudsmanden på Færøerne

Rigsombudsmanden på Færøerne er en institution under Statsministeriet.

Rigsombudsmanden på Færøerne er rigets øverste repræsentant på Færøerne og er bindeleddet mellem hjemmestyret og rigsmyndighederne, bortset fra de områder, hvor andre danske myndigheder er repræsenteret på Færøerne (politi, retsvæsen m.fl.).

Rigsombudsmanden har sæde i Lagtinget og adgang til at deltage i forhandlinger om alle fællesanliggender, dog uden stemmeret.

Rigsombuddets hovedopgaver består bl.a. af at:

- Behandle en række sager vedrørende lovgivningsanliggender, herunder ikraftsættelse af rigslovgivning for Færøerne.
- Udarbejde periodiske orienteringer, som alle kan abonneres på, om aktuelle økonomiske og politiske forhold på Færøerne.
- Varetage opgaver i forbindelse med valg på Færøerne til Folketinget samt eventuelle folkeafstemninger, der besluttet af Folketinget.
- Medvirke ved planlægning og afvikling af besøg på Færøerne af Kongehuset, Folketinget, regeringen m.fl. og at deltage i den mødevirksomhed, der er forbundet med besøget.
- Udarbejde to publikationer: Årsberetning for Færøerne, der indeholder en ajourført beskrivelse af færøske samfundsforhold, samt Lovregister for Færøerne.
- Indstille til kongelige hædersbevisninger.
- Varetage sekretariatsarbejde for Dansk-Færøsk Kulturfond samt varetage rollen som bestyrelsesformand for fonden.
- Behandle ansøgninger om fri proces.
- Behandle ansøgninger om indfødsret for nordiske statsborgere.
- Udstede CPR-numre.

- Udstede MitID.
- Varetage opgaver i forbindelse med legalisering af dokumenter udstedt af færøske myndigheder.

Der er ansat ti medarbejdere ved Rigsombudsmanden på Færøerne.

Arktisk Kommando

Arktisk Kommando er en operativ territorial kommando med et ansvarsområde, der strækker sig fra farvandet omkring Færøerne i øst, Grønlandshavet og det Arktiske Hav i nord, henover Danmarkstrædet og Irmingerhavet til Davisstrædet og Baffin Bugten mellem Canada og Grønland.

Arktisk Kommando har hovedkvarter i Nuuk samt et mindre kontor i København og er bemandedet med personel fra hvert af de tre værn, forsvarrets styrelser samt civile.

Ud over hovedkvarteret består Arktisk Kommando af forskellige stationer placeret i Grønland, samt Forbindelselement Pituffik Space Base og Forbindelselement Færøerne. Forbindelselement Færøerne er fysisk placeret i Tórshavn og er bemandedet med fem militært ansatte og én civil. Derudover råder Forbindelselementet året rundt over kapaciteter fra Søværnet og Flyvevåbnet til at gennemføre overvågning, suverænitetshævdelse og fiskerikontrol i færøsk farvand.

Færøernes Politi

Færøernes Politi er underlagt Justitsministeriet, Rigspolitechefen og Rigsadvokaten i Danmark og udgør én samlet politikreds, som dækker Færøernes 29 kommuner. Færøernes Politi er opdelt i tre politidistrikter: Nord, Midt og Syd. Hovedstationen ligger i Tórshavn. Der er endvidere lokalstationer i Klaksvík og Tvøroyri, samt en politivagt i lufthavnen. Anklagemyndigheden, som er placeret i Tórshavn, er én samlet advokatur med en bred opgaveportefølje, der omfatter almene og specielle straffesager samt kvalitet og udvikling. Straffesager føres ved Retten på Færøerne og Østre Landsret. Det er Statsadvokaten i København, der fører tilsyn med landfogedens (politidirektøren) behandling af straffesager og behandler klager over afgørelser truffet af landfogedens (politidirektøren) vedrørende strafforfølgning samt tilhold (frástøðuboð), opholdsforbud og bortvisning.

National enhed for Særlig Kriminalitet (NSK)

Ved en ændring af retsplejelov for Færøerne i 2024 er NSK blevet tildelt kompetence til at fungere på Færøerne og udføre opgaver på Færøerne, som NSK i dag har kompetence til at udføre i Danmark. NSK's kompetence til at varetage efterforskning og strafforfølgning på Færøerne er betinget af, at Færøernes Politi anmoder NSK herom.

Det er Statsadvokaten for Særlig Kriminalitet (SSK), der fører tilsyn og udfører legalitetskontrol med straffesagsbehandlingen i NSK.

Retten på Færøerne

Retten på Færøerne er placeret i Tórshavn og virker som en del af Danmarks Domstole. Retten, der har 24 medarbejdere, er delt op i syv afdelinger: civilretsafdelingen, fogedretten, skifteretten, regnskabskontoret, notarialkontoret, strafferetten og Færøernes Ulykkesforsikringsråd. Ankesager fra Færøernes Ret behandles af Østre Landsret, som regelmæssig rejser til Færøerne for at behandle disse sager. Højeste retsinstans er Højesteret.

Landslægeinstitutionen på Færøerne

Landslægeinstitutionen er en statslig institution på Færøerne under Sundhedsministeriet og hører i faglig henseende under Styrelsen for Patientsikkerhed. Landslægeinstitutionen er nærmere beskrevet i kap. 8.

Kriminalforsorgen på Færøerne

Kriminalforsorgen på Færøerne omfatter Færøerne Arrest, Fodlænken Færøerne og KiF Færøerne (Kriminalforsorgen i Frihed). Arresten, der ligger i Mjorkadalur har 14 pladser og består af tre afdelinger til henholdsvis arrestanter og afsonere. Fodlænken Færøerne er midlertidigt placeret i Mjorkadalur siden indførelsen af fodlænke- og udstationeringsordningen den 1. juli 2024, men ventes samlokalisert med KiF Færøerne i Tórshavn efter årsskiftet. Organisatorisk hører Kriminalforsorgen på Færøerne under Institution Østsjælland, Bornholm og Færøerne.

Statsministeren og lagmanden underskrev i 2022 en hensigtserklæring om at opføre et nyt fængsel på Færøerne. Fængslet skal tilvejebringe mere hensigtsmæssige rammer for

ansatte og indsatte og skabe mulighed for, at færøske indsatte kan forblive på Færøerne. I oktober 2024 blev det besluttet, at fængslet bliver placeret Við Áir i den nordlige del af Streymoy. Planlægningen af fængslet pågår i samarbejde med Justitsministeriet og landsstyret.

3.7 Kommunale forhold

Kommunale forhold er et færøsk særanliggende. Da den kommunale styrelseslov trådte i kraft den 1. januar 2001, var der 48 kommuner. Siden da er der sket flere frivillige kommunesammenlægninger, og der er i dag 29 kommuner.

Kommunerne var frem til 2014 repræsenteret i to forskellige kommuneforeninger, hvorefter alle kommuner slog sig sammen i Kommunufelagið, hvis formål er *“at arbejde for fælles interesser, større kommunal selvbestemmelse og bedre samarbejde mellem kommunerne”*.

Valg til by-og bygderåd og den kommunale styrelsesordning

Reglerne for kommunalvalg er fastsat ved lagtingslov nr. 44 af 19. juni 1972 om valg til samtlige færøske kommuner. Der afholdes valg hvert fjerde år, den anden tirsdag i november. Det seneste valg blev afholdt den 12. november 2024.

Reglerne om det kommunale styre findes i lagtingslov nr. 87 af 17. maj 2000 om kommunestyre. Denne lagtingslov er de færøske kommuners styrelseslov og indeholder regler om de styrende organer, det vil sige by- eller bygderådene, udvalgene og by- eller bygderådsformanden. Endvidere fastsætter loven visse regler for kommunernes økonomiske forvaltning og regulerer tilsynet med kommunerne.

Landsstyremedlemmet for kommunale anliggender udøver tilsyn med, at kommunale beslutninger er i overensstemmelse med lovgivningen. Landsstyremedlemmet for finansanliggender udøver tilsyn med kommunernes økonomiske forhold og fastsætter regler om ansvarsforpligtelser, kaution o.l. og om tilsagn om regelmæssige ydelser, som kommunen ikke efter loven er forpligtet til at udbetale.

Kommunerne skal løbende rapportere årsbudgettet, vedtagne tillægsbevillinger og månedsopgørelser samt sende det reviderede årsregnskab til Fíggjarmálaráðið (Landsstyreområdet for finansanliggender). Såfremt en kommunes nettogæld udgør mere end svarende til én nettoligning, kan landsstyremedlemmet for finansanliggender under visse forudsætninger give by- eller bygderåd meddelelse om at foretage nødvendige ændringer.

Kommunale opgaver

De vigtigste kommunale opgaver er fastlagt ved lagtingslove som funktioner inden for større samfundsmæssige ordninger, f.eks. ældrepleje og børnepasning. Ud over disse varetager kommunerne en række mere serviceprægede opgaver på vegne af kommunernes beboere, f.eks. veje, vandforsyning, havne, biblioteker, idrætspladser og idrætshaller.

I 2015 overgik ældrepleje m.m. fra at være et landsanliggende til at være kommunalt ansvarsområde, hvor alle kommuner på nær Tórshavn kommune blev pålagt at indgå i kommunale samarbejder om at løse opgaven.

En del kommuner har anvendt store beløb til udbygning af havne- og landingspladser, idet disse – med landskassetilskud – bygges og drives af kommunerne. Endvidere dækker kommunerne udgifter til anlæg og vedligeholdelse af veje, som ikke er landsveje og til gadebelysning. Kommunale opgaver er i øvrigt anlæg og vedligeholdelse af kloakker, renovation, anlæg og vedligeholdelse af kirkegårde, vandforsyning og brandvæsen.

Byplansloven pålægger hver kommune at have en godkendt byggevedtægt for alle bygder i kommunen. Herudover skal alle kommuner vedtage og lave en beredskabsplan. Kommunerne kan dog være fælles om beredskabet.

Tórshavn kommune har som den eneste kommune etableret eget anlæg til affaldsforbrænding. De fleste kommuner har sluttet sig sammen i Færøernes Interkommunale Renovationsselskab (IRF) om et fælles affaldsforbrændingsanlæg i Leirvík. Alle kommunerne er fælles om elforsyningen i det kommunale el-selskab SEV.

4 Økonomi

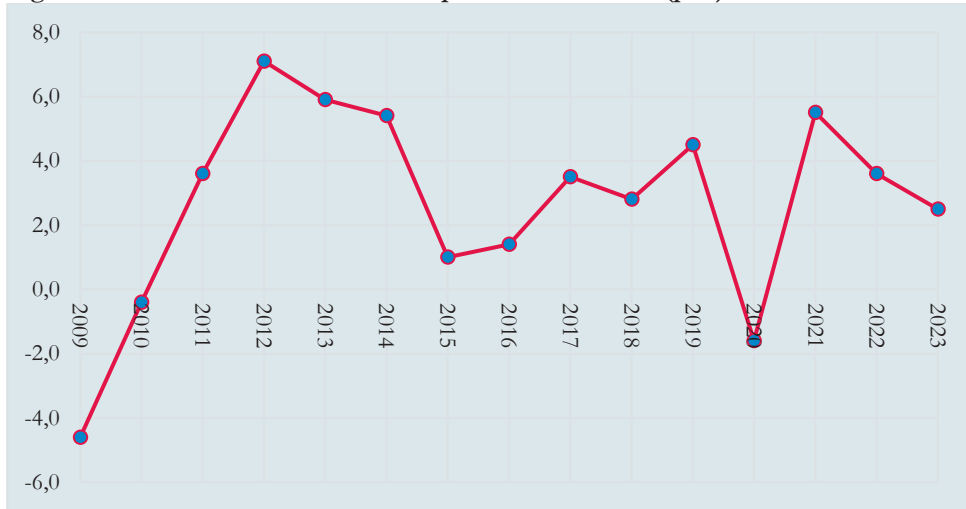
Nettur til lakseopdræt

4.1 Aktuelle økonomiske forhold

Færøernes økonomi har været i stor fremgang de seneste år. Der er et stigende pres på arbejdsmarkedet; beskæftigelsen er høj og ledigheden historisk lav. Efter en kraftig stigning i inflationen i 2022, er stigningen nu aftagende.

Efter finanskrisen i 2008 oplevede Færøerne en kortvarig negativ vækst i økonomien, hvorefter økonomien har været i vækst med udtagelse af et fald i 2020 under covid19-pandemien. Bruttonationalproduktet (BNP) i 2023 var 26,9 mia. kr. i løbende priser, hvilket svarer til omkring 496.000 kr. pr. indbygger. Figur 4.1 viser udviklingen i Færøernes realvækst i BNP fra 2009 til 2023.

Figur 4.1 Færøernes realvækst i BNP i perioden 2009-2023 (pct.)

Kilde: Hagstova Føroya

Búskaparráðið (Færøernes Økonomiske Råd – herefter ”Rådet”) vurderede i sin efterårsredegørelse fra september 2024, at økonomien fortsat er i vækst. Rådet vurderer, at væksten i BNP i 2024 og 2025 bliver på henholdsvis 4,7 pct. og 3,3 pct. i løbende priser.

Rådet har vurderet, at Færøerne står overfor en finanspolitisk holdbarhedsudfordring, og at det er nødvendigt at lave reformer, som bl.a. forhøjer pensionsalderen yderligere, og som vil påvirke både landskassens indtægter og udgifter positivt.

Pensionsalderen på Færøerne forhøjes frem mod 2030 fra 67 år til 68 år. Pensionsalderen kan højst stige et halvt år hvert femte år. De seneste 25 år er levealderen i gennemsnit steget med 1 år hvert femte år. Ifølge tidligere udmeldinger fra Rådet, vil forhøjelsen af pensionsalderen løse knap $\frac{1}{4}$ af holdbarhedsproblemet, og der er således behov for yderligere reformer. Det skal også ses i sammenhæng med, at en del af pensionsindbetalingerne beskattes på indbetalingstidspunktet, og at landskassen således understøttes af indtægter nu, hvor de tilknyttede udgifter først afholdes, når borgerne går på pension og har et større forbrug af offentlige velfærdsydelser.

Rådet peger fortsat på, at der er behov for, at der føres en holdbar finanspolitik, hvilket ifølge Rådet bl.a. ikke har været tilfældet med underskud i både landskassen og i kommunekasserne i en situation med gode konjunkturer. Rådet foreslår, at der indføres et finanspolitisk regelværk, der begrænser udgiftsvæksten, at der ikke vedtages

forslag, som øger de fremtidige offentlige udgifter, og at der fokuseres på, hvordan arbejdsstyrken kan øges, hvis der indføres eksempelvis kortere arbejdsuger. Rådet foreslår, at særordninger nedlægges. Det er f.eks. særskatteordning for færinger, som arbejder i udlandet, offentlig støtte til fiskeindustrien gennem fiskeindustriordningen, støtte til søfolk gennem sømandsfradraget og støtte til fiskeflåden gennem makrelkvoter.

Nationalbanken opfordrede også i sin økonomiske analyse for 2023¹ landsstyret til at fokusere på udfordringerne i forhold til behovet for finanspolitisk planlægning. Nationalbanken gør bl.a. opmærksom på, at skiftet i den demografiske sammensætning vil kræve en varig finanspolitisk stramning.

4.2 Prisudviklingen

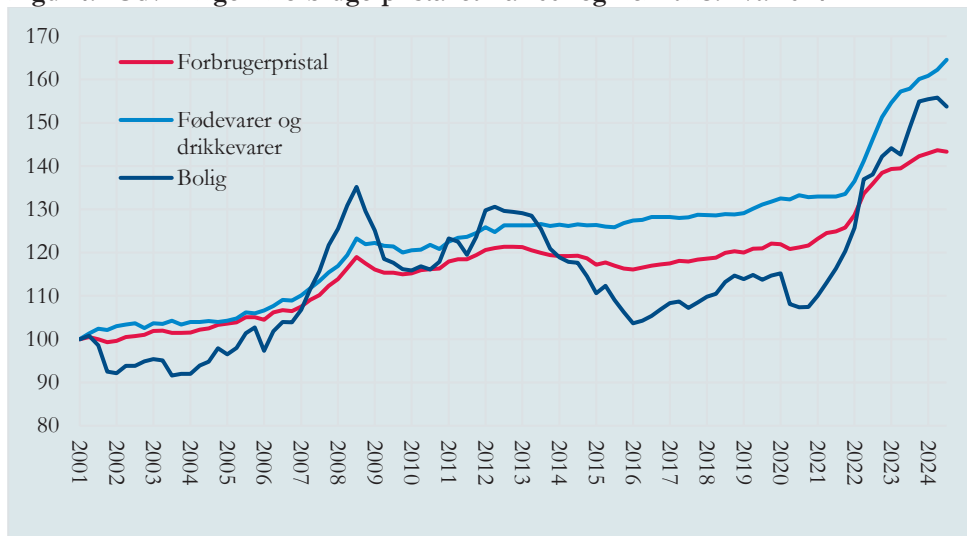
Selv om Færøerne er en del af det danske valutaområde, afviger priserne på Færøerne fra danske priser. Årsagen er bl.a. tilskuds- og afgiftspolitikken samt fragtomkostninger.

Forbrugerpristallet steg med 1,7 pct. fra august 2023 til august 2024. Forbrugerpristallet var på sit højeste i november 2022 med en stigning i forhold til 2021 på 10,1 pct. Prisstigningerne er dog meget svingende på forskellige varekategorier: Priserne på fødevarer steg i perioden med 4,2 pct. og kategorien ”boligudgifter” med 3,2 pct. Det er begge kategorier, som betyder meget for det samlede forbrugerpristal. Renteudgifterne er steget med knap 20 pct. fra august 2023 til august 2024. Figur 4.2 viser udviklingen i forbrugerpristallet frem til 3. kvartal 2024.

Forbrugerpristalsvæksten på 1,7 pct. er noget lavere end i de øvrige nordiske lande og EU-landene, undtagen Danmark og Finland, som ligger på henholdsvis 1,4 og 1,2 pct.

¹ Nationalbankens analyse for 2024 er ikke udkommet ved redaktionens afslutning.

Figur 4.2 Udviklingen i forbrugerpristallet fra 2001 og frem til 3. kvrt. 2024

Anm: Index 100 = 2001

Kilde: Hagstova Føroya

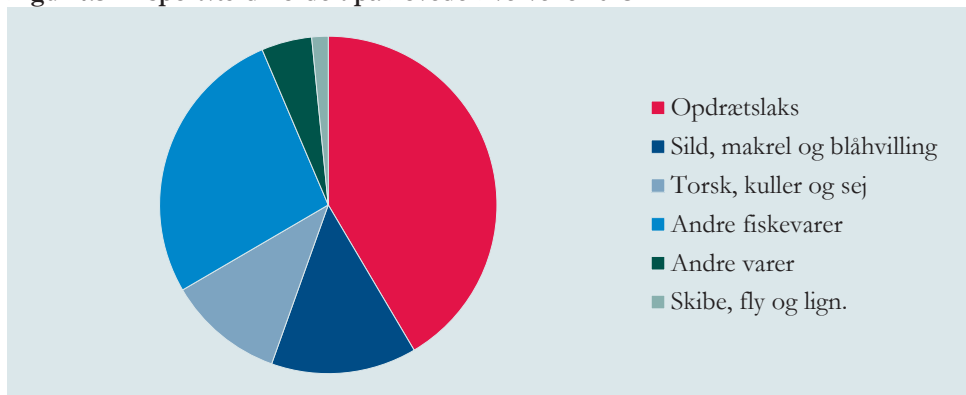
4.3 Eksport og import

Eksport

Den færøske økonomi har ændret sig fra tidligere at være drevet af eksportindtægter fra det traditionelle fiskeri efter torsk, kuller og sej til nu i væsentlig højere grad at udgøres af eksport af opdrætslaks og pelagisk fisk (sild, makrel og blåhvilling).

Der har været en positiv udvikling i eksportindtægterne siden 2010, især trukket af en øget eksport af laks, sild og makrel. Efter et mindre fald i 2020 er eksporten igen stigende. Den samlede eksportværdi for varer for 2023 var på 12,9 mia. kr., hvilket svarer til en vækst på 1,7 pct. i forhold til 2022. Figur 4.3 viser eksportværdien for 2023 fordelt på hovederhvervene.

Figur 4.3 Eksportværdi fordelt på hovederhvervene 2023

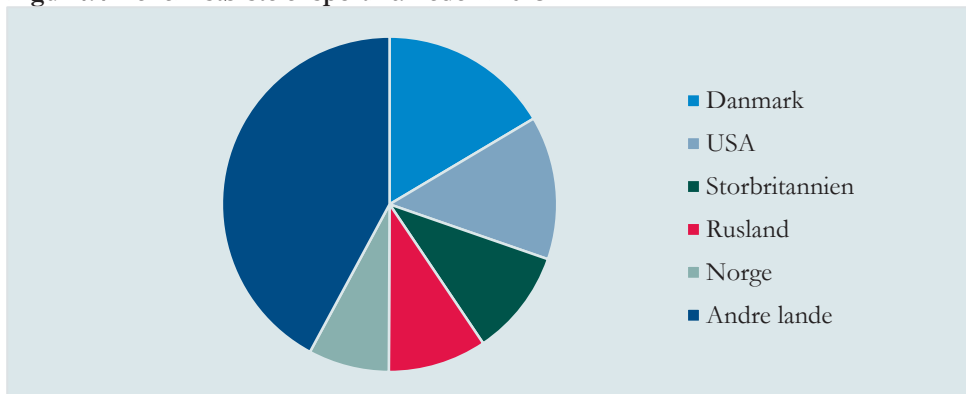

Kilde: Hagstova Føroya

Udviklingen i eksportværdien fordelt på hovederhverv 2018-2023 kan ses i bilag 4.1. Selv om værdien af lakseeksporten er steget med over 5,5 mia. kr., er eksportandelen faldet. Det samme er gældende for pelagisk fisk.

Udviklingen i Færøernes eksport i pct. fordelt på bestemmelsesland 2018-2023 kan ses i bilag 4.2. Rusland var det største eksportmarked i 2021, mens det var det fjerde største i 2023. I 2022 var Storbritannien det største, tæt efterfulgt af Danmark og USA, men i 2023 bliver der eksporteret mest til Danmark, dernæst til hhv. USA og Storbritannien. Figur 4.4 viser eksportandele til de fem lande, som Færøerne eksporterer mest til i 2023. Opdrætserhvervet meddelte tidligt efter Ruslands invasion af Ukraine, at man ville stoppe salget af laks til Rusland.

Figur 4.4 De fem største eksportmarkeder i 2023

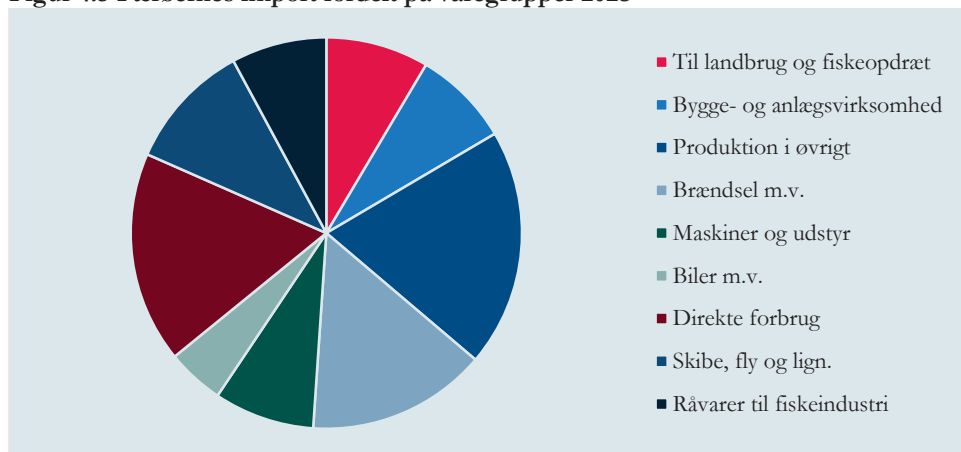
Kilde: Hagstova Føroya

Som det ses i figur 4.4, udgør eksporten til Rusland fortsat en del i 2023. Færøerne har gennem en lang årrække haft en fiskeriaftale med Rusland, der løbende er blevet fornyet. Aftalen indebærer, at russiske skibe kan fiske pelagisk fisk i færøsk farvand, og at færøske skibe kan fiske bundfisk og rejer i Barentshavet. I sommeren 2023 blev færøske havne lukket for russiske skibe, som ikke er omfattet af fiskeriaftalen med Rusland, og det fik betydning for salg og tjenester til russiske skibe.

Import

Fra 2015 har importen været støt stigende, men fra 2022 til 2023 reduceredes importen med knap 79 mio. kr. Importen var i 2023 på 11,6 mia. kr., svarende til en reduktion på 0,7 pct. i forhold til 2022. Figur 4.5 viser Færøernes import af varer fordelt på hovedgrupper i 2023.

Figur 4.5 Færøernes import fordelt på varegrupper 2023

Kilde: Hagstova Føroya

Udviklingen i importen fordelt på varegrupper i perioden 2018-2023 kan ses i bilag 4.3. Der var stigning i importen i alle hovedgrupper frem til 2023. I 2023 faldt den samlede import med 3,3 pct. hvilket skyldes sær et fald i import af brændsel, som følge af de forhøjede oliepriser i 2023. Importen af skibe, fly og lign. varierede meget fra år til år, og disse tal dækker typisk over meget store enkeltstående investeringer i især supply- og fiskeskibe.

Den største andel af den færøske import, 23 pct., kommer traditionelt fra Danmark, men andelen er faldende. Andre lande, der importeres en del fra, er Holland, Norge, Tyskland og Kina.

Den største andel af den færøske import, 23 pct., kommer traditionelt fra Danmark, men andelen er faldende. Andre lande, der importeres en del fra, er Holland, Norge, Tyskland og Kina.

4.4 Betalingsbalancen

Den færøske betalingsbalance omfatter foruden handelsbalancen bl.a. tjenesteydelser (søtransport, rejser mv.), lønninger, renter samt overførsler fra den danske stat (statens tilskud) og Danmarks Nationalbank (andel af Nationalbankens overskud). En oversigt over den færøske betalingsbalances løbende poster fremgår af tabel 4.2.

Tabel 4.2 Færøernes betalingsbalance 2019-2023 (mio. kr.)

	2019	2020	2021	2022	2023
Løbende indt. fra udlandet	14.996	12.693	14.787	18.301	18.610
Løbende udg. til udlandet	12.787	11.401	13.152	17.107	17.331
Betalingsbalancen saldo	2.208	1.292	1.635	1.193	1.299

Kilde: Hagstova Føroya

Der er ifølge Landsbanki Føroya (Landsbanken) to hovedårsager til, at Færøerne gennem en længere periode har haft et stabilt overskud på betalingsbalancen. Den ene er, at pensionsopsparingen er forøget markant i en årrække. I 2012 var de årlige indbetalinger til pensionsopsparing omkring 500 mio. kr. I 2022 var de 1,4 mia. kr. Den anden årsag er, at flere store færøske virksomheder har haft store overskud i de seneste år, og i det omfang virksomhederne ikke bruger overskuddene på at investere i nye projekter, men placerer pengene i aktier eller værdipapirer, øges nettoformuen ift. udlandet.

4.5 Landskassen gæld

Landskassens bruttogæld udgjorde 4 mia. kr. eller 15,1 pct. af BNP ved udgangen af 2023. I maj 2024 optog landskassen et 5-årigt lån på 1.1 mia. kr. Hele beløbet blev anvendt til at tilbagebetale et lån (refinansiering) på 1.1 mia. kr., som forfaldt til betaling 2. juni 2024. I juni 2025 forfalder det næste lån på 1.6 mia. kr. til betaling. Landsbanken har hjemmel til at refinansiere lån op til et år, inden det forfalder til betaling. Landskassen har allerede i juli 2024 optaget 0,9 mia. kr. til at refinansiere dette lån. Resten vil blive refinansieret senere. Det er et 15-årig stående lån til en rente på 3,624 pct.

Landskassens gældsniveauet er internationalt set beskedent. Renten på gælden har desuden været lav, dog er den steget i 2022 og 2023. Ultimo 2023 lå den gennemsnitlige rente på landskassen gæld på 1,4 pct. i gennemsnit. Renten på lånet, som landskassen optog i maj 2024, havde en nominal rente på 3,25 pct. og en effektiv rente på 3,258 pct. Renten på lånet, som forfaldt til betaling i juni 2024 have en nominal rente på 1,25 pct., dvs. 2 pct. enheder lavere.

Landskassens rentebærende bruttogæld¹ var på 4,0 mia. kr. ultimo 2023, og landskassens likviditet var på 4,1 mia. kr. på samme tidspunkt. Nettogælden er således blot på 0,1 mia. kr. eller 0,4 pct. af BNP ultimo 2023.

Færøernes internationale kreditvurdering, der i august 2019 blev opgraderet fra Aa3 til Aa2 med stabile udsigter, blev i september 2024 fastholdt af Moody's. Begrundelsen for vurderingen er bl.a., at Færøerne har finanspolitisk autonomi, som giver et højt niveau af fleksibilitet takket være den stærke likviditetsposition, og at gælden er relativt lille. I vurderingen indgår i øvrigt, at økonomisk støtte fra Danmark anses for meget sandsynligt i tilfælde af likviditetsudfordringer.

Ratingen er fortsat begrænset af den høje eksponering mod fiskeindustrien samt store investeringer i forbindelse med undersøiske tunneller og befolkningstilvækst. Det bemærkes i vurderingen, at en højere rating forudsætter en reduktion i landskassens gældsniveau og et bredere erhvervsgrundlag, der er mindre afhængig af fiskeriet. En lavere rating kan blive aktuel, hvis relationerne til Danmark svækkes, gælden vokser væsentligt, der forekommer strukturelle finansielle underskud over flere år, eller der sker en nedgang i fiskeriet.

Tabel 4.3 viser Landsbanki Føroyas oversigt over den færøske ØMU-gæld, som er et bruttogældsbegreb, der omfatter gælden for landskassen, kommuner og sociale fonde, og som bruges til at sammenligne gæld med andre lande.

¹ Opgjort til markedsværdi

Tabel 4.3 Offentlig gæld 2023 og 2024 (ØMU-gæld) (mio. kr.)

	Gæld	Estimeret gæld
	2023	2024
Landskassen	4.025	4.993
Kommunerne	1.517	1.796
Tórshavn Havn	-211	-211
Sociale fonde	0	0
Eysturoyar-/Sandoyar-tunnellerne	2.641	2.641
ØMU-gæld	7.972	8.319
Gæld i pct. af BNP	30,1	33,3

Anm.: Ultimo 2024 viser nominel gæld og ikke markedsgæld, som 2023 er opgjort til.

De sociale fonde er AMEG (fælles arbejdsmarkedspensionsfond) og ALS (arbejdsløshedskasse og arbejdsanvisning)

Kilde: Landsbanki Føroya

Ifølge Landsbanki Føroya er den offentlige bruttogæld på Færøerne relativt mindre end bruttogælden i EU-landene. Den ligger på niveau med Danmarks, Norges og Sveriges, mens Islands og Finlands ligger over.

4.6 De offentlige finanser

De offentlige finanser på Færøerne omfatter landstyre, kommunerne samt en række offentlige institutioner og fonde. Hertil kommer statens tilskud.

Fra hjemmestyreordningens indførelse i 1948 til i dag har de færøske myndigheder overtaget ansvaret for en stadig større del af de offentlige opgaver på Færøerne. Hvor overtagelsen af et sagsområde er sket som et særanliggende, har de færøske myndigheder samtidig overtaget det fulde økonomiske ansvar for områdets finansiering. Hvor de færøske myndigheder ved lov har overtaget det regelfastsættende og administrative ansvar for et fællesanliggende inden for en meget overordnet ramme, en såkaldt § 9-overtagelse, har de færøske myndigheder ligeledes overtaget det fulde økonomiske ansvar, men med et generelt statsligt tilskud. Samtidig er det fuldt ud op til de færøske myndigheder at prioritere og beslutte niveauet for områderne.

Landskassens økonomi

De budgetmæssige rammer for hjemmestyrets økonomi fastlægges i den færøske finanslov, og de faktiske indtægter og udgifter i et finansår registreres i landskassens regnskab.

Landskassens drifts-, anlægs- og udlånsaldo for finansåret 2023 viste et underskud på 215 mio. kr. Der er på finansloven for 2024 (FL24) budgetteret med et underskud på drifts-, anlægs- og udlånsaldoen (DAU) på 64 mio. kr. eller skønsmæssigt 0,02 pct. af BNP, jf. tabel 4.4.

Fíggiarmálaráðið (Landsstyreområdet for finansanliggender) har oplyst, at dertil kommer knap 200 mio. kr. i ubrugte anlægsbevillinger i 2023, som er blevet overført til 2024. Det forventes, at omtrent 100 mio. kr. af disse vil blive anvendt i 2024, hvilket vil medføre en tilsvarende forringelse af DAU-saldoen i 2024. Der forventes endvidere tillægsbevillinger på lidt over 100 mio. kr. på udgiftssiden i 2024¹. Med andre små udsving er der samlet set skønnet et underskud på DAU-saldoen på omtrent 193 mio. kr. for 2024, hvilket er knap 200 mio. kr. lavere end forventet.

Tabel 4.4 Landskassens drifts- og anlægsudgifter 2020-2024 (mio. kr.)

	2020	2021	2022	2023	2024
	R	R	R	R	Fl
Indtægter i alt:	5.762	6.325	6.715	6.885	7.300
Statens tilskud	642	642	642	617	592
Driftsudgifter	5.538	5.737	6.033	6.341	6.737
Anlægsinvesteringer	515	451	488	759	559
DAU-saldo	-291	138	195	-215	4
Ekstraordinære indtægter/udgifter i alt	-7	75	-164	-211	-294
DAU-saldo inkl. ekstraordinære indtægter	-298	212	31	-426	-290

Kilde: Fíggiarmálaráðið

Som følge af især stærke konjunkturer var der overskud i landskassen i årene 2016-2019, og der blev i forlængelse heraf budgetteret med et overskud på FL20 på knap 200 mio. kr. Corona-pandemien medførte imidlertid lavere indtægter fra bl.a. udbytter og højere udgifter til bl.a. hjælpepakker, hvilket resulterede i et underskud på knap 300 mio. kr., men i 2021 var der igen overskud i landskassen.

I 2023 var der oprindeligt budgetteret med et overskud på 144 mio. kr., men efter at næsten 250 mio. kr. i ubrugte anlægsbevillinger fra 2022 blev overført til og anvendt i 2023, og landskassen fik lidt færre indtægter end forventet, endte det med et underskud på 215 mio. kr.

¹ Vurderinger fra landsstyreområdet for finansanliggender fra august 2024

Kommunernes økonomi

Kommunerne kom samlet set ud af 2023 med et underskud på DAU-saldoen på 195 mio. kr. For 2024 blev der budgetteret med et underskud på 279 mio. kr., men der er foreløbig vedtaget ekstrabevillinger på 344 mio. kr.¹

Drifts- og renteudgifter finansieres ved brug af likvider samt diverse skatteindtægter. Anlægsudgifter kan herudover finansieres ved optagelse af lån. En samlet opgørelse over kommunernes økonomi i perioden 2020-2024 ses i tabel 4.5.

Tabel 4.5 Kommunernes økonomi 2020-2024 (mio. kr.)

	2020	2021	2022	2023	2024
	R	R	R	R	B
Skatteindtægter	3.142	3.180	3.404	3.616	3.427
Drifts- og anlægsudgifter i alt:	3.418	3.255	3.437	3.811	4.093
Driftsudgifter, netto	2.476	2.598	2.792	3.106	3.258
Anlægsudgifter, netto	931	646	646	706	835
Renteudgifter, netto	12	12	21	38	53
DAU-saldo	-276	-75	-33	-195	-666

Kilde: Figgjarmålarávið

Ved udgangen af 2023 udgjorde de færøske kommuners samlede nettogæld omkring én mio. kr. Hertil kommer lån til bl.a. det fælleskommunale elselskab SEV og det ligeledes fælleskommunale renovationselskab IRF.

Landsstyret skal ikke godkende de kommunale budgetter. For kommuner, hvis nettogæld er større end et års skatteindtægter, beregnet ud fra en skatteprocent på 23 pct., har landsstyret dog hjemmel til at kræve ændringer i budgettet. Kommunerne kan, uden landsstyrets godkendelse, optage nye lån, hvis nettogælden ikke er større end et års skatteindtægter.

Årsregnskaber skal indsendes til landsstyret inden den 1. juni efter afsluttet regnskabsår. Derefter opstiller landsstyret et samlet regnskab.

¹ Vurderinger fra landsstyreområdet for finansanliggender fra sidst i september 2024

Statens udgifter på Færøerne

De statslige udgifter på Færøerne omfatter statens tilskud, udgifter til driften af statslige institutioner på Færøerne, herunder enkelte anlægsudgifter, refusion af visse pensionsudgifter og fra 1993 desuden krigspensioner. Statens drifts- og anlægsudgifter (netto) vedrørende Færøerne i perioden 2019-2023 er vist i tabel 4.6. For en mere detaljeret oversigt henvises til bilag 4.4.

Tabel 4.6 Statens drifts- og anlægsudgifter på Færøerne 2019-2023 (mio. kr.)

	2019	2020	2021	2022	2023
Tilskud i alt:	729,7	730,7	730,2	729,9	703,6
Statens tilskud	641,8	641,8	641,8	641,8	616,8
Tilskud fra bonuspuljen	8,7	8,8	8,9	9,0	9,4
Krigspensioner	13,7	12,1	10,0	8,3	5,2
Lærerpensioner	29,9	30,8	30,8	30,5	31,5
Andre pensioner	35,6	37,2	38,7	34,2	40,6
Drifts- og anlægsudgifter statslige institutioner	261,1	402,9	450,4	381,9	393,6
I alt	990,8	1.133,6	1.180,6	1.111,8	1.097,2

Anm.: Bygningsstyrelsens udgifter fra centrale puljer er ikke medtaget i opgørelsen.

Kilde: Oplysninger fra statsinstitutioner samt finanslove, jf. også bilag 4.4.

Tilskuddene har i de senere år udgjort ca. 730 mio. kr., men det nuværende landsstyre aftalte i koalitionsgrundlaget fra december 2022, at statens tilskud skal reduceres med nominelt 25 mio. kr. årligt i perioden 2023-2026. Hvis væksten i økonomien bliver negativ, skal planen revideres. Dermed bliver det samlede tilskud noget lavere end tidligere og forventes at blive endnu lavere i de kommende år, såfremt reduktionen af statens tilskud fortsat realiseres. Både i 2024 og i 2025 blev statens tilskud reduceret med 25 mio. kr.

Drifts- og anlægsudgifter til statslige institutioner kan variere fra år til år. De samlede statslige drifts- og anlægsudgifter på Færøerne udgjorde 1,1 mia. kr. i 2023. Opgørelsen omfatter alene de direkte udgifter, som staten yder enten som driftstilskud eller som udgifter til driften af de statslige institutioner på Færøerne. Indirekte udgifter, f.eks. som følge af samarbejdet mellem danske og færøske myndigheder, indgår ikke i opgørelsen.

Den samlede offentlige økonomi

Byrdefordelingen, der udtrykker fordelingen mellem landskassens og statens samlede drifts- og anlægsudgifter, har tidligere primært varieret i takt med landskassens udgiftsniveau. Et stigende niveau i landskassens drifts- og anlægsudgifter vil medføre, at statens andel typisk falder, mens et faldende niveau i landskassens drifts- og anlægsudgifter bevirker, at den statslige andel stiger. Med reduktionen af statens tilskud i 2002 som konsekvens af færøsk overtagelse af såkaldte § 9-områder, hvortil staten ydede tilskud, blev der ændret væsentligt på byrdefordelingen.

I midten af 1970'erne udgjorde statens andel af statens og landskassens samlede drifts- og anlægsudgifter ca. 40 pct., mens andelen i 1992 var faldet til 24 pct. I perioden 1993-1998 har statens andel af statens og landskassens samlede udgifter udgjort mellem 29 og 32 pct. Hjemmestyrets overtagelse af den offentlige forsyng og den resterende del af sagsområdet skolevæsen pr. den 1. januar 2002 og efterfølgende overtagelser efter overtagelsesloven har medført en reduktion af statens tilskud til Færøerne. Statens andel af statens og landskassens samlede drifts- og anlægsudgifter er således faldet til ca. 13,4 pct. i 2023, jf. tabel 4.7.

Tabel 4.7 Statens og landskassens drifts- og anlægsudgifter 2019-2023 (mio. kr.)

	2019	2020	2021	2022	2023
Landskassen	5.424	6.053	6.188	6.521	7.100
Staten	991	1.134	1.181	1.112	1.097
I alt	6.415	7.187	7.369	7.633	8.197
Statens andel	15,4	15,8	16,0	14,6	13,4

Kilde: Tabel 4.4 og 4.6

4.7 Skatter og afgifter

Sagsområdet skatter og afgifter er overtaget som færøsk særanliggende. Det indebærer, at skatte- og afgiftslovgivning besluttet og administreres af færøske myndigheder. Områdets status som særanliggende medfører samtidig, at de øvrige dele af riget (Danmark og Grønland) sidestilles med det øvrige udland i skatte- og afgiftsmæssig henseende. Færøerne er med i den fællesnordiske dobbeltbeskatningsoverenskomst, og Færøerne har derudover indgået dobbeltbeskatningsaftaler med en række andre lande.

Færøernes skattemyndighed TAKS opkræver indkomstskat, kapitalgevinstskat, meromsætningsafgift (MVG – svarer til den danske moms), lønsumsafgift, vægtafgift,

told- og fremstillingsafgifter, registreringsafgifter og en række andre afgifter til landskassen. Kommunernes indtægter kommer næsten udelukkende fra indkomstskatter.

De direkte skatter på Færøerne omfatter indkomstbeskatning af personer og selskaber samt rente- og udbytteskat. Der er hverken formueskat eller beskatning af fast ejendom.

Personbeskatning

Grundlaget for indkomstbeskatning af personer er den skattepligtige indkomst i kalenderåret. For personer med fuld skattepligt omfatter den skattepligtige indkomst al indkomst, uanset om den er indtjent på Færøerne eller i udlandet (globalindkomstprincippet). Som indkomst betragtes endvidere visse former for naturalieydelse (fri bolig og bil mv.), mens lejeværdi af egen bolig ikke er skattepligtig.

Beskatningen af indbetalingerne til den obligatoriske pensionsopsparing er en progressiv beskatning. Skatten på pensionsbidrag for indkomster op til 230.000 kr. årligt beskattes med 30 pct. ved indbetaling og stiger herefter gradvist til 40 pct. for indkomster på over 330.000 kr. årligt.

I december 2023 stemte Lagtinget for en skattereform, hvor marginalsatten for lav- og mellemindkomster blev sænket, mens visse fradrag (sømandsfradraget og fradrag for personer, der arbejder i udlandet, men bor på Færøerne) blev nedjusteret eller gradvist afskaffet. Ændringerne i indkomstskatten implementeres gradvis i to trin: den første ændring fra 1. januar 2024 og den næste ændring fra 1. januar 2025.

Personer, der er begrænset skattepligtige, betaler 42 pct. af A-indkomsten i skat og 3,00 pct. til arbejdsmarkedspensionsordningen. Dog betales der 35 pct. af A-indkomsten i skat, hvis indkomsten er fra virksomhed om bord på skibe registreret i FAS (Færøernes Internationale Skibsregister) og tilsvarende skibe, der kan sidestilles med skibe registreret i FAS. Der skal ikke betales bidrag til arbejdsmarkedspensionsordningen af sådan indkomst.

For personer, der er fuldt skattepligtige til Færøerne, foretages der i forbindelse med den endelige skatteberegning enkelte fradrag i den beregnede bruttoskat, f.eks. folke- og førtidspensionsfradrag og børnefradrag. Herudover gives der i den beregnede kommuneskat et fradrag, der beløbsmæssigt varierer fra kommune til kommune.

Der ydes tilskud til renteudgifter, såfremt lånet er optaget til køb, opførelse, istandsættelse eller ombygning af egen bolig eller til uddannelsesformål. Rentetilskuddet er på 35 pct. af renteudgifterne, dog udgør det maksimalt udbetalte rentetilskud til boliglån 35.000 kr. årligt.

Det fradrag, der sammen med udlandsfradraget har den økonomisk set største negative virkning for landskassen, er sømandsfradraget, som er et særligt fradrag for sømænd. Tidligere var fradraget på 14 pct. i indkomsten, dog maks. 14 pct. af 470.000 kr., men som følge af skattereformen, reduceres det maksimale loft til 14 pct. af 400.000 kr. i 2024 og 14 pct. af 300.000 kr. i 2025, jf. ovenfor.

Samlevende ægtefæller beskattes som udgangspunkt hver for sig, men der er mulighed for at udjævne indkomsterne. Det er muligt for en ægtefælle at overføre et eventuelt uudnyttet bundfradrag på op til 30.000 kr. til den anden ægtefælle.

Udover personbeskatning til land og kommuner kommer opkrævning af de tvungne bidrag til arbejdsløshedsforsikringsordningen (ALS), barselsordningen og arbejdsmarkedspensionsordningen, samt betaling til public servicelicens og sygesikringsgebyr. Alle bliver opkrævet sammen med skatten.

Opkrævning af indkomstskat har siden 1984 foregået som kildeskat.

Indkomstskatten til kommunerne beregnes af samme indkomst, som anvendes ved beregning af landsskatten, dog er bundfradraget 30.000 kr. Skatten udskrives med samme procent for alle skatteydere i kommunen (proportional beskatning).

Den gennemsnitlige kommunale skattesats er 20,02 pct. i 2024. Laveste kommunale skattesats er 16,00 pct. og den højeste er 21,50 pct. Kommunerne kan frit fastsætte de kommunale skatteprocenter. Kirkeskatteprocenten er i 2024 fastlagt til 0,6 pct. i de fleste kommuner, dog har enkelte kommuner en kirkeskatteprocent på 0,9 pct.

Selskabsbeskatning

Aktieselskaber mv. registreret på Færøerne betragtes som hjemmehørende på Færøerne og er derved skattepligtige til Færøerne af deres globalindkomst. Grundlaget for skatteansættelse af selskaber for et givet skatteår er selskabets indkomst i den regnskabsperiode, der udløber i eller falder sammen med det foregående kalenderår.

Som skattepligtig indkomst betragtes globalindkomsten (dvs. al indkomst uanset oprindelsesland) med fradrag af udgifter, som er anvendt til at erhverve, sikre og

vedligeholde indkomsten. Fradrag omfatter således bl.a. løbende driftsudgifter (herunder renter af investerings- og driftsgæld), afskrivninger samt tab og henlæggelser til drifts- og investeringsfonde.

For iværksætterselskaber og selskaber med aktie/anpartskapital på 50.000 kr. og mere udgør selskabsskatten 18 pct. Provenuet fordeles med 70 pct. til landskassen og 30 pct. til kommunerne. Selskabsskatten udgør 49 pct. af den skattepligtige indkomst for selskaber med aktiekapital/anpartskapital på under 50.000 kr.

Kapitalgevinstskat

Der blev indført kapitalgevinstskat i 2001. Formålet med loven er at sikre en enklere og mere ensartet beskatning af alle former for kapitalindkomst. Alle, som har kapitalgevinster, skal, sammen med den almindelige selvangivelse, indlevere en kapitalgevinstskatteopgørelse, hvor alle skattepligtige gevinster og tab i henhold til kapitalgevinstskatteloven lægges sammen og beskattes med 18 pct. for juridiske personer og 35 pct. for fysiske personer.

Indirekte skatter

På Færøerne har de indirekte skatter traditionelt omfattet MVG (moms), told, fremstillingsafgifter, lønsumsafgift, vægtafgift, registreringsafgift på motorkøretøjer, rejseafgift, olieafgift, arveafgift, tinglysningsafgift, samt andre former for punktafgifter.

Varer samt arbejds- og tjenesteydelser pålægges MVG på 25 pct., idet der dog er en række undtagelser, eksempelvis er visse bøger undtaget.

Arveafgiftsgrundlaget er fastlagt i en ældre lov og beregnes efter mere lempelige regler end den danske arveafgift.

Der er fastsat produktionsafgifter på øl, sodavand, chokolade og sukkervarer. Afgifterne på disse varer er øget væsentlig de seneste par år. Derudover opkræves lønsumsafgift fra virksomheder indenfor sundheds-, forsikrings- og banksektoren.

Vejafgift og registreringsafgifter betales af motorkøretøjer o.a. I 2008 blev der indført en såkaldt CO₂-afgift på motorkøretøjer. Denne afgift fastsættes i forhold til, hvor stor en mængde CO₂ det pågældende motorkøretøj udleder. Lastbiler, busser og varevogne er ikke omfattet af reglerne om CO₂-afgiften, men betaler i stedet en særlig miljøafgift. For at ansøre til køb af miljøvenlige biler har man foretaget ændringer i

loven om registrering af motorkøretøjer således, at der i en periode ydes delvist refusion for MVG i forbindelse med køb af elbiler.

I 1986 blev der indført en særlig afgift på brændselsolie m.v. Provenuet ved afgiften tilfalder landskassen.olieafgiften er 0,80 kr. pr. liter, samt 0,90 kr. pr. liter på brændselsolie. Afgift på udlandsrejser fra Færøerne blev indført med virkning fra 1987. Afgiften er 65 kr. pr. rejsende.

Landsstyrets skatteomlægning, der trådte i kraft den 1. januar 2024, indeholdt også en forhøjelse af grønne afgifter på produktion og import af benzin, diesel og F-gas, samt brændselsolie.

Der har siden 2011 været pålagt en afgift på fiskeressourcer. Siden 2014 har der også været pålagt en afgift på opdrætserhvervet. Der kan læses mere om disse afgifter i kapitel 5.

Udviklingen i det samlede skatte- og afgiftsprovener i årene 2019-2023 fordelt på hovedtyper kan ses i bilag 4.5.

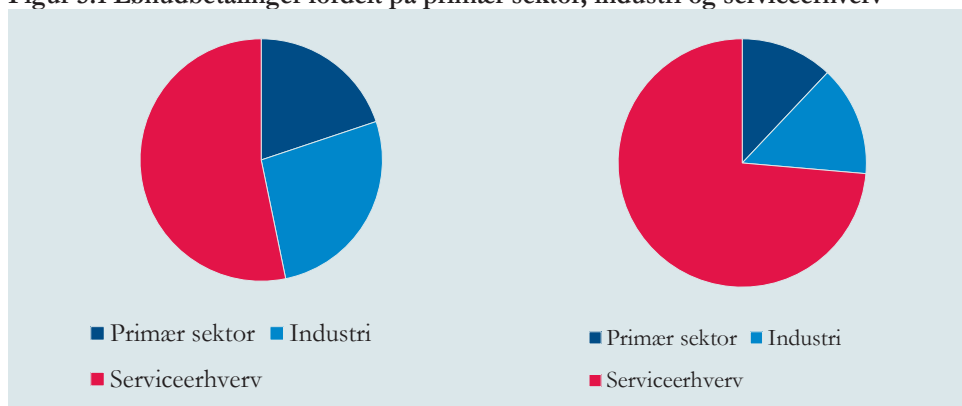
5 Erhverv

Fiskebåd ud for Borðan, Nólsoy

Ligesom i andre lande er serviceerhvervene på Færøerne kommet til at fylde stadig mere i forhold til den primære sektor og industrien. Figur 5.1 viser en sammenligning af lønudbetalinger i 1985 (til venstre) med lønudbetalinger i 2023 (til højre).

Figur 5.1 Lønudbetalinger fordelt på primær sektor, industri og serviceerhverv

Kilde: Hagstova Føroya

Der er gennem årene sket en stor udvikling i serviceerhvervene, bl.a. inden for turismen, men det er i høj grad fisk og fiskevarer, herunder opdrætsslaks, som udgør størstedelen af Færøernes samlede eksportindtjening.

Færøernes erhvervsstruktur er primært baseret på fisk, der fanges, produceres og eksporteres. Men fiskearterne varierer, og både vilkårene og markederne er forskellige. Fiskeriet kan overordnet opdeles i fire kategorier:

- Det internationale fiskeri, hvor der gennem aftaler med andre lande (Grønland, Island, Rusland, Norge, EU og Storbritannien) og regionale fiskeriorganisationer gives mulighed for, at færøske fiskefartøjer kan fange fisk, herunder skaldyr, pelagisk fisk og bundfisk.
- Lokal pelagisk fisk, hvor der fiskes sild, makrel og blåhvilling. Pelagisk fisk fiskes i perioder, alt efter hvornår den er i færøsk farvand, og hvornår den har den bedste kvalitet. Adgang til andre farvande og kvoter på pelagisk fisk forhandles løbende med kyststaterne i Nordøstatlanten, så man samlet set forsøger at holde sig inden for ICES' (The International Council for the Exploration of the Sea) anbefalinger.
- Lokal bundfisk såsom torsk, kuller og sej fiskes i færøsk farvand. Denne del af fiskeriet har i de sidste år haft det svært bl.a. på grund af nedgang i fiskebestanden. For 20 år siden havde dette fiskeri en meget større handelsværdi end de andre kategorier, men det er markant ændret.
- Den sidste kategori er lakseopdræt, som har helt andre grundvilkår end fiskeriet.

5.1 Fiskeri

Fiskeriterritoriet ved Færøerne er fastsat i en anordning fra 1976 om fiskeriterritoriet ved Færøerne, og fiskerigrænsen blev i 1977 udvidet til 200 sømil. Oversigt over territoriet fremgår af Vørn's (Færøernes fiskeriinspektion) hjemmeside.

Fiskerierhvervets store betydning for samfundet og de enorme værdier, der er forbundet med erhvervet, gør, at fiskeripolitik og -lovgivning generelt har stor politisk opmærksomhed. Der er de seneste år sket store ændringer i fiskerilovgivningen.

Den 1. januar 2018 trådte en ny fiskerilovgivning i kraft. Loven om forvaltning af havressourcer indeholdt nogle grundlæggende ændringer af fiskeriforvaltningen. Nogle af hovedlinjerne i reformen var, at:

- man skulle følge den biologiske rådgivning,
- man ville væk fra politisk udlodning af licenser,
- man ønskede at overgå til en markedsbaseret udlodning med auktioner,
- fiskerettigheder ikke længere skulle kunne sælges direkte mellem private,
- der skulle være fuldt færøsk ejerskab af alle rettigheder,
- der skulle skabes værditilvækst, bl.a. med krav om, at alt skal losses på Færøerne.

Fiskerilovgivningen og fiskerierhvervet fyldte herefter meget i debatten til lagtingsvalget den 31. august 2019, og det landsstyre, der tiltrådte, fremsatte forslag om en ny fiskerilovgivning, som blev gennemført med virkning fra 1. januar 2020, og som gjorde op med fiskerireformen fra 2018 ved bl.a. at:

- kvoteauktion samt udviklingskvoter blev afskaffet,
- rettighederne til fiskerilicens fremover er 12 år og tilknyttet skibet,
- udlændinge forsat skal kunne have ejerskab inden for fiskerierhvervet i 12 år fra den nye ordnings ikrafttræden (dog med maks. 25 pct.),
- og at der skal være fuld omsættelighed i fiskerierhvervet.

For at regulere fiskeriet har man fastsat krav om fangstilladelse og fiskeritilladelse for at drive fiskeri. Fiskeriet reguleres desuden ved hjælp af fiskedage- og kvoteordninger:

En **fangstilladelse** er en godkendelse, som et fiskeskib (undtaget mindre fartøjer under 15 tons) får fra landsstyremedlemmet, og som giver vedkommende fartøj ret til at fiske. Fangstilladelsen kan flyttes til et andet fiskeskib i forbindelse med udskiftning af skib eller ved sammenlægning af fangstilladelser.

En **fiskeritilladelse** er den rettighed, som landsstyremedlemmet giver et bestemt skib til at fiske enten en bestemt mængde fisk, eller et bestemt antal fiskedage, hvor der fiskes på bestemte fiskebestande. Fiskeritilladelsen fastsætter hvad, hvor meget, hvor og hvornår, skibet kan fiske, og der udskrives ny fiskeritilladelse hvert år. Fiskeritilladelsen er omsættelig.

Fiskedageordningen gælder for den del af flåden, der fisker bundfisk ved Færøerne. Ordningen løber over et fiskeriår, som er fra 1. januar til 31. december, og de skibe,

der er i denne ordning, er opdelt i forskellige grupper efter fangstredskab og størrelse – trawlere, lineskibe og mindre både, der driver krogfiskeri. Det er landsstyremedlemmet, som fastsætter antallet af fiskedage. For at sikre en bæredygtig udnyttelse af fiskebestandene sker dette i overensstemmelse med en forvaltningsplan og gældende regler for fangsten.

Kvoteordningen fastsætter den højst tilladte fangst af fisk. Såfremt det vurderes, at der bliver fisket for meget af en fiskebestand, kan dette reguleres ved at nedregulere den højst tilladte fangst. Landsstyremedlemmet fastsætter kvoter for fiskeri ved Færøerne. Der skelnes mellem egenkvote og fælleskvote. Egenkvote definerer det antal tons, som et givet skib har lov til at fiske. Kvoten er som regel omsættelig og kan handles mellem skibe, rederier og/eller personer. Fælleskvoten er den kvote, som en bestemt gruppe fartøjer får tildelt. Fælleskvoten er ikke omsættelig.

International regulering og fiskeriaftaler

Kyststaterne i det nordlige Atlanterhav udvidede i 1977 fiskerigrænserne til 200 sømil. Havområdet inden for 200 sømil kom således under national lovgivning. Uden for 200 sømil bliver fiskeriet reguleret af henholdsvis NAFO (for det nordvestlige Atlanterhav) og NEAFC (for det nordøstlige Atlanterhav) igennem overenskomster eller aftaler. Det er Kongeriget Danmark, der er medlem af både NAFO og NEAFC på vegne af Færøerne og Grønland (Kingdom of Denmark in respect of the Faroe Islands and Greenland – DFG), men det er færøske og grønlandske repræsentanter, der udgør delegationen til møderne og har forhandlingsmandatet. Danmark er dækket af EU's medlemskab af disse organisationer.

Færøerne har indgået årlige bilaterale fiskeriaftaler om gensidige fiskerirettigheder med EU, Grønland, Island, Norge, Storbritannien og Rusland. Færøerne kan således fiske bundfisk m.m. i andre landes farvande mod, at disse lande kan fiske blåhvilling, makrel og nordhavssild ved Færøerne.

Kyststatsparterne Færøerne, EU, Grønland, Island, Norge, Storbritannien og Rusland har ansvar for bevarelse og forvaltning af fælles fiskebestande i det nordøstlige Atlanterhav og for at sikre bæredygtig forvaltning af de store pelagiske bestande af blåhvilling, nordhavssild (atlanto-skandisk sild) og makrel. I 2023 mødtes ovenstående parter, hvor de bl.a. blev enige om, at højst tilladte fangst for 2024 af henholdsvis blåhvilling, nordhavssild og makrel skulle fastsættes i overensstemmelse med rådgivningen fra ICES om bæredygtig fangst. Selv om parterne er enige om, hvor stor den samlede fangst skal være, har parterne ikke været enige om fordelingsnøglen, hvorfor landene hver især har fastsat egne kvoter. Det samlede fiskeri efter blåhvilling,

nordhavssild og makrel har derfor de sidste år været 25-40 pct. højere end den videnskabelige rådgivning fra ICES.

Færøerne har indgået gensidige fiskeriaftaler for 2024 med Grønland, Island, Norge, Storbritannien og Rusland. Færøernes fiskeriaftaler fremgår af Fiskivinnu- og samferðslumálaráðiðs (Landsstyreområdet for fiskeri- og infrastrukturansvarliges) hjemmeside i en engelsk/dansk udgave.

Arbejdspladser inden for fiskeindustrien

Beskæftigelsen inden for fiskerisektoren (selve fiskeriet og forarbejdningsleddet) var i en længere periode faldende. De første år i dette årtusind var der ca. 4.800 beskæftigede inden for fiskerisektoren, men i løbet af det næste årti faldt tallet til ca. 2.700 beskæftigede i 2011. Siden har beskæftigelsen i denne sektor stabiliseret sig på 2.500-2.900 beskæftigede. For opdrætserhvervet, både opdræt og slagtning m.v., har beskæftigelsen været mere eller mindre stigende de seneste 15 år – fra lidt over 325 beskæftigede i 2005 til ca. 1.350 i 2023. Samlet set var der i 2023 ca. 3.800 beskæftigede inden for fiskerisektoren og lakseopdrætserhvervet.

Der er i alt 15 fiskeforarbejdende fabrikker på Færøerne, inklusiv en fiskemelsfabrik, en kammuslingefabrik og tre store pelagiske virksomheder.

Fangsterne forarbejdes i overvejende grad til frosne fileter og saltfisk, men en stor del torsk og kuller eksporteres uforarbejdet og fersk. Et led i tilpasningen af det færøske fiskerierhverv har bestået i omstilling til fangst af nye arter samt øgede mængder af makrel, sild og blåhvilling, som nu landes på Færøerne.

Udviklingen i det pelagiske fiskeri er sket samtidig med, at der i længere tid har været tilbagegang for det traditionelle fiskerierhverv, både når det gælder de små fiskerbåde og de større trawlere og langlineskibe, der fisker i færøsk farvand.

Fiskeriinspektion og redningstjeneste

Tilsynet med og beskyttelsen af fiskeriterritoriet ved Færøerne hører under landsstyret. Tilsynet udføres af Vørn (Færøernes fiskeriinspektion), som får bistand fra Arktisk Kommando til at udøve fiskeriinspektion ved Færøerne.

Ved udvidelsen af det færøske fiskeriterritorium i 1977 forøgedes de områder, der skal inspiceres, fra ca. 4.500 sømil til ca. 80.000 sømil. Med denne udvidelse og

efterfølgende aftaler med andre lande om fiskerirettigheder, bl.a. med fastsættelse af kvoteordninger og nye redskabsbestemmelser, har fiskeriinspektionen skiftet karakter fra at være inspektion af grænser til at være inspektion af områder.

Forskning i færøsk farvand

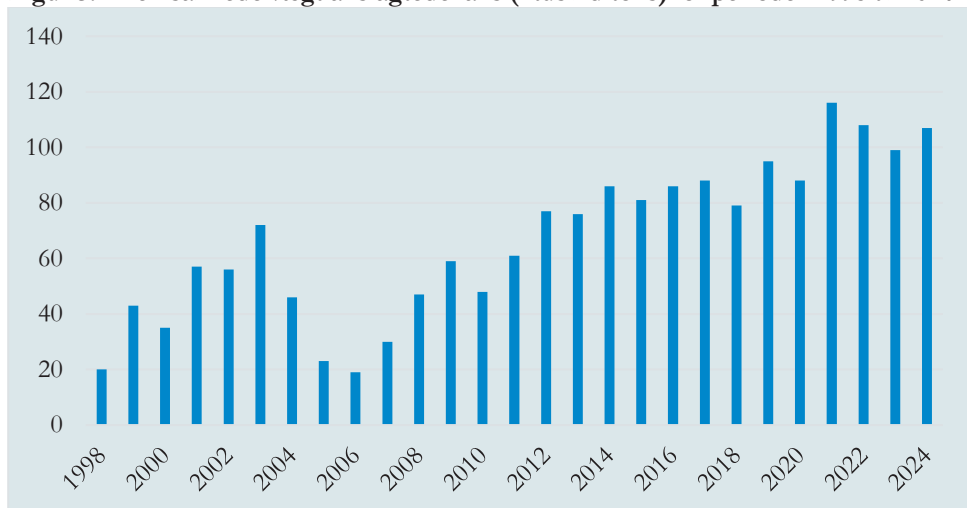
Havstovan (Færøernes Havforskningsinstitut) foretager undersøgelser af det færøske havområde og dets ressourcer. Det er instituttets opgave at rådgive både myndighederne og offentligheden. Hvert år afgiver instituttet oplysninger til det færøske landsstyre om fiskebestandene omkring Færøerne samt uden for Færøerne, hvor færøske fiskeskibe fisker. Institutet tilvejebringer herefter henstillinger til landsstyret om, hvor meget der bør fiskes af de forskellige fiskearter. Henstillingerne fra instituttet fremgår af Havstovans hjemmeside.

5.2 Lakseopdræt

I perioden 2001-2004 var der stor krise i lakseopdrætserhvervet på Færøerne. Faldende priser og sygdom i laksebestanden medførte flere konkurser i erhvervet, der dog siden har gennemgået en omfattende og succesrig omstrukturering, hvor strenge biologiske regler har spillet en stor rolle.

Opdrætserhvervet har udviklet sig meget, siden det blev omlagt i 2005, og der er foretaget store investeringer, bl.a. i at opdrætte yngel længere tid på land, så fisken er mere modstandsdygtig, inden den sættes ud. Det giver også større mulighed for at øge produktionen. Opdrætserhvervet står for ca. halvdelen af fiskeeksporten, hvilket nødvendiggør en stadig mere bæredygtig produktion og øget fokus på omfanget af lakselus, som er en stor udfordring for lakseopdrætserhvervet. Figur 5.2 viser den samlede mængde slagtede laks (i levende vægt) for årene 1998 til 2024.

Figur 5.2 Den samlede vægt af slagtede laks (i tusind tons) for perioden 1998 til 2024

Anm.: 2024 er en vurdering af forventet slagtning.

Kilde: AV/rik sp/f fra Búskaparráðs Forársberetning 2024

Der er i dag tre virksomheder, som arbejder med lakseopdræt på Færøerne. Bakkafrost er den største virksomhed og anses for at være en af de store aktører på verdensmarkedet inden for erhvervet. Virksomheden, der blev etableret som et familieforetagende i 1968, udvælger lakseyngel, opdrætter laks og forarbejder laks til diverse færdigvarer. Bakkafrost blev i foråret 2010 børsnoteret på Oslo Børs til en markedsværdi på 1,4 mia. kr. I 2019 købte Bakkafrost hovedparten af The Scottish Salmon Company (SSC), og i 2020 ejede Bakkafrost 100 pct. af SSC. I starten af 2022 overtog Bakkafrost 90 pct. af aktierne i Munkebo Seafood A/S. Bakkafrost besluttede i 2022 at anskaffe sit eget fly til transport af egne produkter, og i foråret 2024 begyndte Bakkafrosts flyselskab FarCargo at flyve regelmæssige ture til blandt andet USA, Island, Danmark og Belgien.

P/F Luna/Hiddenfjord blev stiftet i 1929 og er en 100 pct. færøsk familieejet lakseopdrætsvirksomhed, som har hovedsæde på øen Vágar. Den startede med at producere klipfisk, men begyndte i 1984 også at opdrætte laks. Laksen bliver forarbejdet på produktionsvirksomheden i Sørvágur. Hiddenfjord har vundet priser for sin bæredygtighedsindsats og besluttede, som den første virksomhed af sin slags, ikke at anvende fly i sin eksport, da virksomheden ønsker at sætte så lille et klimaaftryk som muligt.

Virksomheden Mowi havde sin opstart i Norge i 1964 og er i dag en verdensomspændende virksomhed, der også er repræsenteret på Færøerne, samt i Norge, Skotland, Canada, Irland og Chile. Mowi har valgt at sælge den færøske laks under brandet ”Rinka”. Virksomheden på Færøerne har hovedsæde i Strendur på Eysturoy.

5.3 Fangst- og opdrætsafgifter

En tilbagevendende politisk diskussion er, hvorvidt fiskeri- og opdrætserhvervet betaler nok til landskassen for retten til at udnytte fælles ressourcer.

Med fiskerireformen i 2018 blev der indført nye regler for fangstafgift. Denne afgift har tidligere været fastsat en gang årligt af Lagtinget. Fastsættelse af afgiften følger nu fiskeriets udvikling. Afgiften omfatter makrel, nordhavssild, blåhvilling samt bundfisk i Barentshavet. I 2023 blev loven opdateret med det formål at få en større del af ressourcerenten i landskassen, og få et mere jævnt og gennemsigtigt afgiftssystem. I lagtingslov om fangstafgift for fiskeri ses afgiftens størrelse for de forskellige fisketyper. Derudover kommer der også indtægter fra auktion på kvoter gældende i otte år fra 2018 og 2019. Den samlede indtægt fra fiskeriafgift var i 2023 på 443,1 mio. kr., mens den i 2022 var på knap 318 mio. kr. Indtægter i landskassen fra auktionerne lå i 2022 og 2023 på hhv. 63 og 59,5 mio. kr.

Lakseopdrætserhvervet betaler ligeledes afgifter for hvert kilo laks. Afgiften er reguleret i løftingslóg um loyvisgjald á alivinnu (lagtingslov om afgift på opdræt). I henhold til gældende lovgivning betaler opdrætsindustrien en procentvis andel af afgiftsgrundlaget. Afgiftsgrundlaget opgøres som kilo laks ganget med den internationale markedspris pr. kilo ifølge FishPool. Det procentuelle niveau varierer afhængig af det internationale prisniveau på laks i forhold til industriens gennemsnitlige produktionsomkostninger pr. kilo laks.

Den 30. maj 2024 vedtog Lagtinget løftingslóg um tøkugjald (lagtingslov om høstafgift og -skat) som regulerer afgifter i opdræt. Loven træder i kraft den 1. januar 2025 og erstatter løftingslóg um loyvisgjald á alivinnu (lagtingslov om licensafgift på fiskeopdræt), som samtidig ophæves. Den nye lov er første del af det forlig som landsstyret indgik med Sambandsflokkurin. Den anden del er en ekstra beskatning af indkomst hidrørende fra laksopdræt.

Løftingslóg um tøkugjald indeholder flere af de samme grundprincipper som den gældende – dog med præciseringer og ændringer. Bl.a. vil de gennemsnitlige

produktionsomkostninger pr. kilo fremadrettet skulle opgøres hvert tredje år og ikke halvårligt, som hidtil. Dertil prisreguleres de gennemsnitlige produktionsomkostninger i de mellemliggende år. Herudover er skalaen ændret således, at den stopper ved 7,5 pct. i stedet for de 20 pct. som ifølge gældende lovgivning.

I 2023 udgjorde landskassens indtægter fra afgiften 213 mio. kr., mens de i 2022 var 284 mio. kr.

5.4 Skibstrafik

Størstedelen af den færøske skibsflåde udgøres af fiskerflåden. Antallet af fiskeskibe faldt markant igennem 1990'erne, men stabiliserede sig derefter. Der var i 2010 registreret 371 fiskeskibe, mens antallet i 2023 lå på 272 skibe. I takt med at mindre skibe har forladt fiskerflåden, er de blevet erstattet af færre og større skibe.

Antallet af handelsskibe har derimod været stigende fra 113 i 2010 til 175 i 2023.

Nybygning og ombygning af færøske fiskefartøjer har typisk været finansieret ved lånoptagelse i Føroya Realkreditstovnur (Færøernes Realkreditinstitut), som blev oprettet i 1955. Lån, udrustningslån, driftskreditter m.v. for færøske fiskefartøjer tilvejebringes overvejende gennem de færøske pengeinstitutter. Føroya Realkreditstovnurs virksomhed overgik i 1998 til et rent færøsk lovgivnings- og forvaltningsanliggende.

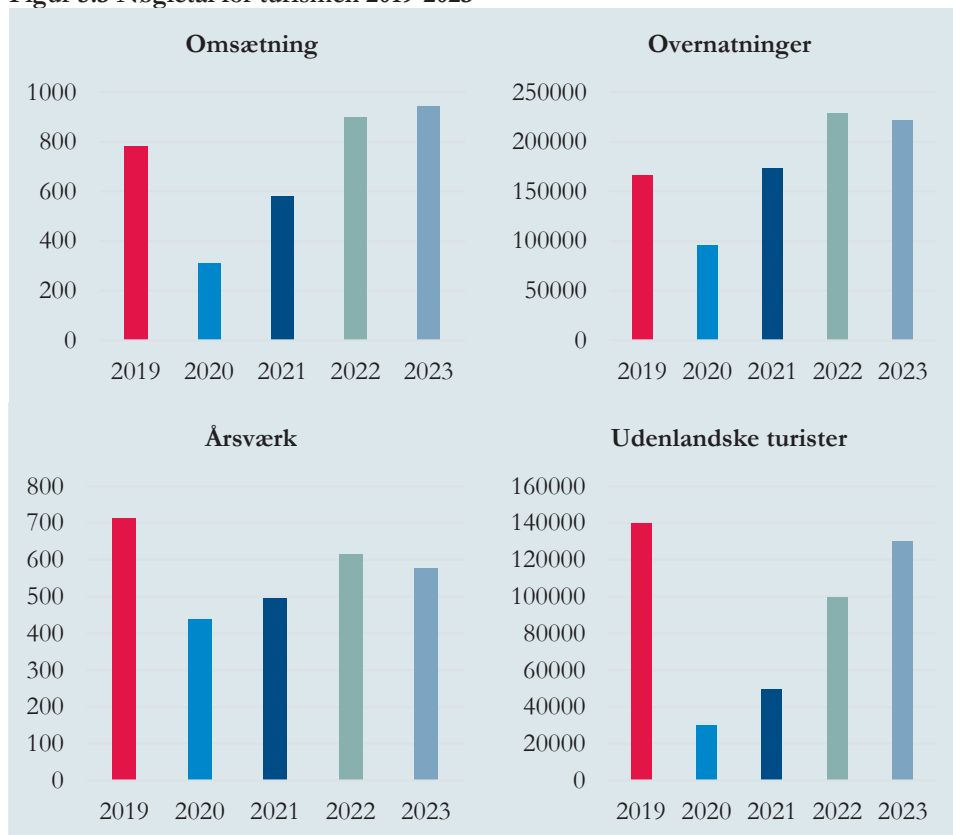
FAS (The Faroe Islands National & International Ship Register) blev oprettet i 1992. I FAS kan der optages handelsskibe større end 100 BT. Skibe registreret i FAS skal være ejet af et selskab registreret på Færøerne. Der er derimod ingen begrænsninger på ejerskabet af kapitalen i selskabet, der kan være 100 pct. udenlandsk ejet. Fra 1992 til 2004 var der 15-20 skibe registreret i FAS. Derefter steg antallet af registrerede skibe i FAS til 30-40 skibe frem til 2009, hvorefter antallet har ligget på omkring 75-86 siden 2012.

5.5 Turisme

Visit Faroe Islands (VFI) havde med sin strategi fra 2012 lagt op til, at turismen i 2020 skulle nå en samlet omsætning på én mia. kr., og at hotelkapaciteten skulle været fordoblet. 2019 var rekordår for turismen, men corona-pandemien gjorde imidlertid,

at målet om en mia. kr. i omsætning i 2020 ikke blev nået. Som det fremgår af figur 5.3 kom turismen i 2023 op på nogenlunde samme niveau som inden corona-pandemien.

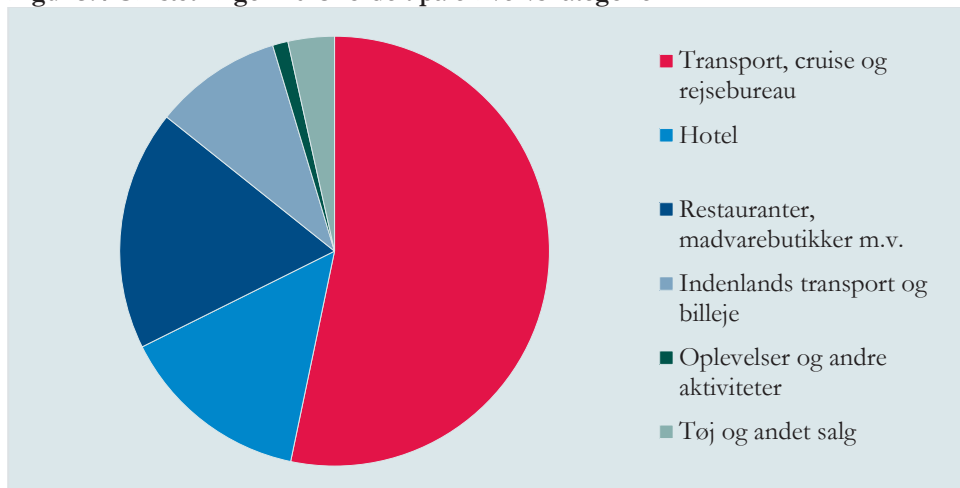
Figur 5.3 Nøgletal for turismen 2019-2023

*Anm.: Overnatninger er kun overnatninger på hotel – her er overnatninger i fritidshuse, camping og Airbnb ikke med.
Kilde: Visit Faroe Islands*

Selv om eksportværdien ikke var så høj for turismen, så er der mange årsværk knyttet til erhvervet. I 2023 stod turismen for 6 pct. af den samlede eksportværdi. Figur 5.4 viser omsætningen i 2023 fordelt på forskellige erhvervs kategorier.

Figur 5.4 Omsætningen 2023 fordelt på erhvervskategorier

Kilde: Visit Faroe Islands

2023 blev et rekordår set ud fra omsætningen på 945 mio. kr. Færøerne blev i november 2020 kåret som et af de bedste turistmål af rejseguiden Lonely Planet. Baggrunden for kåringen var, at Færøerne ikke satser på masseturisme, men i stedet prioriterer mere personlig og autentisk turisme, hvor turister har mulighed for at komme tættere på befolkningen og den færøske kultur.

I foråret 2024 vedtog Lagtinget en ny turismelov. Loven fastsætter blandt andet rammerne for adgang til naturen. Efter loven har færinger fri adgang til naturen – under eget ansvar og med visse forpligtelser. Udenlandske turister har fri adgang til udvalgte steder, der bliver defineret efter lokale myndigheders anbefaling. Derudover arbejdes der med at lave retningslinjer for kommerciel turisme.

VFI blev for nogle år siden verdenskendt for konceptet ”*Closed for Maintenance*”, hvor frivillige fra hele verden kommer til Færøerne en bestemt weekend om året og hjælper til med vedligeholdelse i naturen. Dette har VFI holdt fast i som en fast tradition i april måned.

Markedsføringen har især i de senere år også henvendt sig til erhvervsturister – det såkaldte MICE-segment¹ – som er med til at forlænge turistsæsonen. Dette

¹ MICE (Meetings, Incentives, Conferences and Exhibitions) - en specialiseret niche af gruppeturisme, der fokuserer på planlægning, booking og facilitering af konferencer, seminarer og andre relaterede arrangementer.

erhvervsområde blev særlig ramt under corona-pandemien. Fokus er igen på dette segment, som ifølge internationale undersøgelser giver op til tre gange så meget i omsætning sammenlignet med almindelige fritidsturister. I marts 2022 offentliggjorde Vækstrarforum (Vækstforum) en rapport, hvor hovedbudskabet er, at MICE-turismen bør udgøre en større del af den færøske turisme. Målet for færøsk turisme er, at erhvervet i 2030 har en omsætning på to mia. kr., og at MICE står for omkring halvdelen.

VFI har i efteråret 2023 fremlagt sin nye turismestrategi for 2030. Det er en banebrydende ”bottom-up” strategi, hvor ”Hjemmet” er det gennemgående tema i strategien. Målet er, at i 2030 har turismen gjort hjemlandet Færøerne til et bedre samfund, socialt, økonomisk og miljømæssigt, at turismen altid skal gavne hjemlandet Færøerne, og at de hjemlige betingelser ikke skal ændres, for at turismen skal øges.

5.6 Landbrug

Landbruget var indtil slutningen af det 19. århundrede Færøernes hovederhverv, men i dag bidrager landbruget skønmæssigt kun med 0,2 pct. til Færøernes samlede bruttoværditilvækst.

Ud fra et ønske om en større selvforsyningsgrad ydes offentlig støtte til landbruget og tilskud til visse af erhvervets produkter, bl.a. mælkeproduktion, som på Færøerne dækker hele forbruget af konsummælk og en stor del af forbruget af surmælksprodukter. Mælkeproduktionen er steget med 0,5 pct. fra 2012 til 2022, mens antallet af gårde med mælkekvæg er næsten halveret, fra 28 i 2012 til 15 i 2022.

Det samlede fårehold med græsningsrettigheder i udmarken er ifølge Búnaðarstovan (Landbrugsstyrelsen) på ca. 90.000 stk. med en produktion af fårekød på ca. 1.000 tons årligt. Tilsammen svarer det til ca. halvdelen af det samlede forbrug af fårekød. Produktionen af oksekød lå ifølge Búnaðarstovan i 2023 på 103 tons. Den overvejende del af kødforbruget må således importeres. Produktionen af kartofler antages at udgøre ca. 600 tons og er kun en mindre andel af forbruget. Der findes en mindre produktion af andre grøntsager på omkring 10 tons årligt, men hovedparten af disse landbrugsprodukter må ligeledes importeres.

Landbruget på Færøerne støttes gennem offentlige tilskud. Der blev i 2022 udbetalt 18,2 mio. kr. i støtte til landbruget. Ifølge Búnaðarstovan ville landbrugsstøtten være mere end dobbelt så stor, hvis landbruget blev støttet som i EU.

Landbrugsinvesteringer finansieres i stort omfang af Búnaðargrunnurin (Landbrugsfonden).

Búnaðarstovan administrerer landsjorden, som udgør over 50 pct. af den samlede landbrugsjord. Ifølge lagtingslov nr. 45 fra 15. maj 2007 om landsjord er selve jorden offentlig ejet, mens selve driften påhviler fæsteren. Fæstere kan købe beboelsesejendomme ud af fæstet. Fæsteren kan endvidere købe driftsbygninger fra fæstet, hvor det måtte være ønskeligt, men disse får da tinglyst en servitut om, at de er knyttet til fæstet. Selve fæstebrevet (lejekontrakten) er frit omsætteligt. Hvor det førhen var Búnaðarstovan, der udpegede en efterkommende fæster, er det i dag fæsteren selv, der finder sin efterkommer. Búnaðarstovan skal dog godkende den nye fæster ud fra tre objektive kriterier: Bopæl, erhvervs erfaring og kvalifikationer. Bopælen skal være på samme ø som fæstet, og relevant erhvervs erfaring skal være mindst to år. Kvalifikationskravet er nu som minimum et aftenskolekursus på 240 timers teori, eller minimum et halvt års skolegang på en godkendt udenlandsk landbrugsskole, alt afhængigt af fæstets størrelse.

5.7 Finansierings-, forsikrings- og pensionsvirksomhed

Penge- og valutaforhold er fællesanliggender. Færøerne udgør en del af det danske valutaområde. Møntenheden er 1 króna, og værdiforholdet til danske kroner er 1:1. Ifølge loven fra 1949 om pengesedler mv. på Færøerne, har Færøerne egne pengesedler. Betalinger til eller fra udlandet skal som hovedregel ske gennem en autoriseret valutahandler. De færøske banker er autoriserede valutahandlere.

Pengeinstitutter mv.

Det nuværende grundlag for bank- og sparekassevirksomhed på Færøerne er anordningsbekendtgørelse nr. 1032 fra oktober 2019 om ikrafttræden for Færøerne af lov om finansiel virksomhed med senere ændringer. Til forskel fra den lovgivning, der gælder i Danmark, om finansiel virksomhed omfatter lovgivningen på Færøerne ikke forsikringsvirksomhed, der er et færøsk særanliggende.

Der er fire pengeinstitutter på Færøerne: Føroya Banki, Betri Banki, Norðoya Sparikassi og Suðuroyar Sparikassi.

Føroya Banki er en fusion (fra 1994) af Føroya Banki, der blev stiftet i 1906 og Sjóvinnubankin, der blev stiftet i 1932. Banken ændrede navn fra Føroya Banki til

BankNordik i 2010, og i marts 2024 ændrede banken igen navnet til det oprindelige navn, Føroya Banki. Efter at have været aktiv gennem opkøb i 2010 og 2011 i det danske bankmarked, er Føroya Banki nu, efter frasalg af sine resterende danske aktiviteter i 2021, kun aktiv på Færøerne og i Grønland. I november 2024 offentliggjordes navneskifte for BankNordiks filial i Grønland til Bankivik.

Betri Banki er den tidligere Eik Banki/Føroya Sparikassi, som i dag ejes af Betri P/F. Føroya Sparikassi blev oprindelig stiftet i 1832 under navnet Færø Amts Sparekasse. De færøske sparekasser, der hidtil havde virket under sparekasseloven fra 1937, fik i 1994 adgang til at udøve bankvirksomhed. Føroya Sparikassi blev i 2002 omdannet til et aktieselskab. I 2010 blev Eik Banki overtaget af Finansiell Stabilitet. Datterbanken i København blev afviklet. Finansiell Stabilitet solgte i 2011 70 pct. af aktiekapitalen til et nystiftet selskab indeholdende Eik Bankis virksomhed til TF Holding (i dag Betri P/F) – moderselskabet i en finansiell koncern på Færøerne. I 2015 solgte Finansiell Stabilitet de resterende 30 pct. til Betri P/F, således at Betri Banki i dag er 100 pct. ejet af Betri-koncernen. I 2017 skiftede banken navn til Betri Banki.

Norðoyja Sparikassi er en garantsparekasse stiftet i 1919. Sparekassen har hovedkontor i Klaksvík og har yderligere etableret sig på Eysturoy og i Tórshavn.

Suðuroyar Sparikassi, der er stiftet i 1943, blev i 2006 omdannet til et bankaktieselskab. Sparekassen har hovedkontor i Vágur og en filial i Tórshavn.

Fra 2014 har de større færøske pengeinstitutter været underlagt SIFI-kravene. De færøske pengeinstitutter er ikke store i forhold til de større banker i Danmark, men de har stor betydning for det færøske samfund. Banksektoren på Færøerne er naturligt ret koncentreret, og det vil få store konsekvenser for samfundet, hvis et færøsk pengeinstitut bliver nødlidende. Føroya Banki og Betri Banki er aktuelt SIFI-banker.

De færøske pengeinstitutter får, på samme måde som de danske pengeinstitutter samt andre europæiske pengeinstitutter, pålagt krav til solvensen. De færøske pengeinstitutter havde samlet set et overskud på knap 639 mio. kr. i 2023, som er en del højere end i 2022, hvor det var på 305.

Tidligere var der stor forskel på bankernes og sparekassernes udlåns sammensætning, idet sparekasserne hovedsageligt havde prioritetslån (fortrinsvis til boligbyggeri), byggelån samt andre private lån, mens bankerne derudover havde en omfattende lånevirksomhed til erhvervslivet og det offentlige. Der er i dag ikke nævneværdig forskel på bankernes og sparekassernes sammensætning af udlån.

Som det fremgår af bilag 5.1, har udlånene været forholdsvis stabile. Den flade udlånsstruktur skyldes dels finanskrisens påvirkninger, hvor pengeinstitutterne har været meget tilbageholdende med at låne ud. Ligeledes har både erhverv og husholdninger været forsigtige med at låne penge, og nogle af de store virksomheder har så store indtægter, at de er i stand til selv at finansiere deres investeringer.

Som det fremgår af bilag 5.2 er størrelserne på de enkelte pengeinstitutters udlån, indlån mv. meget forskellige. Der henvises til årsrapporter for de enkelte pengeinstitutter for en nærmere redegørelse for det enkelte pengeinstituts virksomhed.

De fleste ejerboliger på Færøerne er stadig finansieret via banklån. Andelen af bankkunder, der optager realkreditlån i danske realkreditinstitutter, har været stigende, men i kraft af den stigende rente i løbet af 2023 er realkreditlånene formindsket og udgør i februar 2024 3,6 mia. kr., hvilket er 350 mio. kr. mindre end i februar 2023. Samtidig er banklån fra færøske banker vokset med 900 mio. kr. til 9,4 mia. kr. Renterne på realkreditlånene følger priserne på det danske realkreditmarked, dog tager de færøske pengeinstitutter en garantiprovision, idet de stiller garanti for lånet over for realkreditinstitutterne. Bidragsatsen er 1,5 pct. på Færøerne og dermed højere end i Danmark. Det indebærer, at rentesatsen på Færøerne i praksis er højere end på det danske realkreditmarked. De færøske husholdninger betalte i juli 2022 i gennemsnit 2,7 pct. i rente på sit boliglån til de færøske banker. I februar 2024 betalte husholdningerne i gennemsnit 5,1 pct. i rente. Imens steg den gennemsnitlige rente på realkredit ikke nær så meget, idet de fleste realkreditlån har en fast rente. I juli 2022 betalte husholdningerne i gennemsnit 2,2 pct. i rente på realkredit (inkl. bidrag) og i februar 2024 3,3 pct. i gennemsnit.

Offentlige udlånsinstitutioner

En række offentlige udlånsfonde yder lån til finansiering af erhvervsinvesteringer inden for håndværk, industri og serviceerhverv.

I 2001 vedtog Lagtinget at oprette Vinnuframagrunnurin (Erhvervsfremmefonden), som senere har ændret navn til Vinnuframi. Fonden, der er oprettet som en ekstern fond, ledes af en bestyrelse på fem personer valgt af landsstyremedlemmet for erhvervsanliggender. Vinnuframi har først og fremmest til formål at fremme erhvervslivets konkurrenceevne og internationalisering uden at yde drifts- og investeringstilskud. Fonden skal endvidere yde støtte til særskilte erhvervsfremmende tiltag og projekter inden for eksport, innovation og udvikling. Fonden skal ikke yde lån eller stille garantier, da det ikke er i overensstemmelse med landsstyrets politik om

et bæredygtigt erhvervsliv. Fondens startkapital er blevet tilført fra fem fonde, der er blevet nedlagt. Fonden tilføres årligt ca. 3,0-3,2 mio. kr. ved bevilling på den færøske finanslov.

Den danske Vækstkautionsordning blev i 2015 udvidet til også at gælde virksomheder med hjemsted på Færøerne. Vækstkautionsordningen er målrettet virksomheder med mindre finansieringsbehov, som ikke kan stille med tilstrækkelig sikkerhed til at opnå et almindeligt realkredit- eller banklån.

I 2015 fik Vækstfonden mulighed for at investere i virksomheder med hjemsted på Færøerne. Investeringerne kan gives som direkte egenkapitalinvesteringer i opstartsvirksomheder, der har et stort vækstpotentiale, men som har vanskeligt ved at fremskaffe tilstrækkelig risikovillig kapital. I 2015 blev likviditetsfaciliteten på vækstlån og ansvarlige lån udvidet således, at den statsgaranterede låneramme, etableret til ydelse af vækstlån og ansvarlige lån i Vækstfonden, også kan anvendes til virksomheder med hjemsted på Færøerne. Vækstlån er målrettet virksomheder med et større finansieringsbehov (over 1 mio. kr.). I 2019 blev Vækstfondens tilgængelige produkter på Færøerne udvidet til også at omfatte vækstgarantier.

Som følge af corona-krisen er der i regi af Vækstfonden etableret særlige garantiordninger målrettet hhv. små og mellemstore virksomheder og større virksomheder, som også er gjort tilgængelige for virksomheder med hjemsted på Færøerne. Endelig har virksomhederne på Færøerne mulighed for at opnå egenkapitalfinansiering eller ansvarlige lån gennem Genstartsfonden i Vækstfonden, der har til formål at styrke virksomhedernes soliditet efter corona-krisen.

I 2015 blev der åbnet mulighed for støtte til virksomheder med hjemsted på Færøerne på vilkår svarende til den gældende erhvervs-ph.d.-ordning i Danmark.

I 1964 blev Ílleggingargrunnurin fyri Føroyar (Investeringsfonden for Færøerne) oprettet. Fondens midler anvendes til udlån til investeringer, navnlig i større anlæg og lignende, som må anses for påkrævede eller ønskelige af hensyn til det færøske erhvervslivs udvikling, og hvortil midler ikke kan tilvejebringes i tilstrækkeligt omfang. Fondens midler blev tilvejebragt ved statstilskud på 10 mio. kr. i hvert af finansårene 1964/1965 - 1969/1970. Fonden blev tilført yderligere midler, i alt 140 mio. kr. frem til 1980. Fonden har i 2024 en pålydende værdi af 653 mio. kr. Fonden ledes af en bestyrelse, der udpeges af det færøske hjemmestyre, ligesom de nærmere regler om fondens virksomhed fastsættes af hjemmestyret. I efteråret 2024 stemte et enstemmigt Lagting for at overtage Investeringsfonden fra danske myndigheder, og lovforslag

herom er fremsat for Folketinget i oktober 2024 med henblik på, at den formelle overdragelse af fonden sker den 1. januar 2025.

Forsikrings- og pensionsvirksomhed

Frem til 1996 havde færøske forsikringsselskaber monopol på at drive forsikringsvirksomhed på Færøerne. I 1996 blev monopoliet ophævet, men i 2009 blev forsikringsområdet yderligere liberaliseret, således at også udenlandske forsikringsselskaber, betinget af gensidighed, kan udøve forsikringsvirksomhed på Færøerne. Det er dog ikke muligt for udenlandske selskaber at drive livsforsikringsvirksomhed på Færøerne.

De oprindeligt eksisterende forsikringsselskaber på Færøerne var P/F Føroya Lívstrygging (livsforsikring) – nu P/F Tryggingarfelagið LÍV, P/F Trygd og P/F Tryggingarfelagið Føroyar – nu Betri Trygging P/F. Indenfor livsforsikrings- og pensions-selskaber er Tryggingarfelagið LÍV og Betri Pensjón dominerende. Føroya Banki oprettede i 2015 livsforsikringsselskabet NordikLív¹.

Det færøske forsikringstilsyn har for perioden 2016-2020 foretaget en komparativ undersøgelse af det samlede årlige investeringsafkast i henholdsvis de færøske og danske livsforsikringsselskaber/pensionskasser. Det gennemsnitlige årlige afkast for markedsrenteopsparingen i perioden 2016-2020 for de færøske pensionskasser/livsforsikringsselskaber har været 3,1 pct. sammenlignet med 5,8 pct. for den tilsvarende opsparing i danske pensionsselskaber. I en 10-årig periode fra 2011 til 2020 er forskellen endnu større. Forklaringen fra de to største pensionsselskaber på Færøerne, LÍV og Betri Pensjón, lyder, at de færøske selskaber har været mindre risikovillige i deres investeringer, ligesom de danske selskaber har haft et bredere investeringsgrundlag.

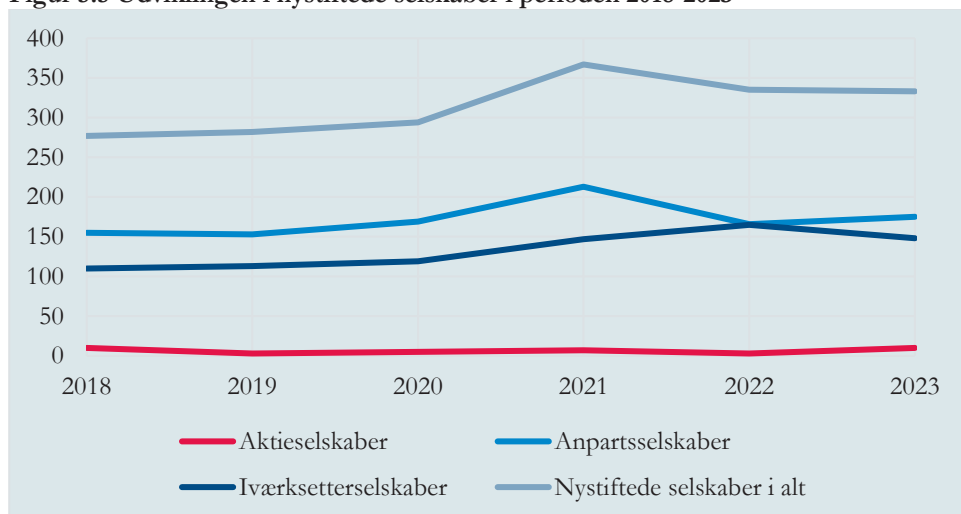
5.8 Erhvervslivet og ejerformer

Inden for kystfiskeri, håndværk, småindustri og butikserhvervet samt dele af serviceerhvervene er enkeltmandsforetagendet den mest almindelige etableringsform. Inden for fiskerierhvervet, fiskeindustrien, større industri og grossistvirksomhed er aktieselskabsformen den mest almindelige. Ultimo 2023 er der registreret 4.084 selskaber på Færøerne. Det er en stigning på 30 pct. siden 2018. Der er det seneste år

¹ For en nærmere beskrivelse af virksomhederne og udviklingen henvises til Rigsombudsmandens Beretning fra 2021.

registeret 333 nye selskaber, hvilket er nogenlunde det samme som i 2022. Figur 5.5 viser udviklingen i typer af nystiftede selskaber i perioden 2018 til 2023.

Figur 5.5 Udviklingen i nystiftede selskaber i perioden 2018-2023

Kilde: *Skráseting Føroya (Den færøske registreringsmyndighed)*

Med en ændring af den færøske selskabslov blev det fra 2017 muligt at oprette iværksætterselskaber. Kravet til indskud i iværksætterselskabet er mindst én kr. og højst 49.999 kr. Mindst 25 pct. af overskuddet i et iværksætterselskab skal anvendes til opsparing i selskabet, der afsættes i en bunden reserve, indtil det opsparede overskud udgør mindst 50.000 kr. Herefter kan selskabet omregistreres til et anpartsselskab.

6 Arbejdsmarked

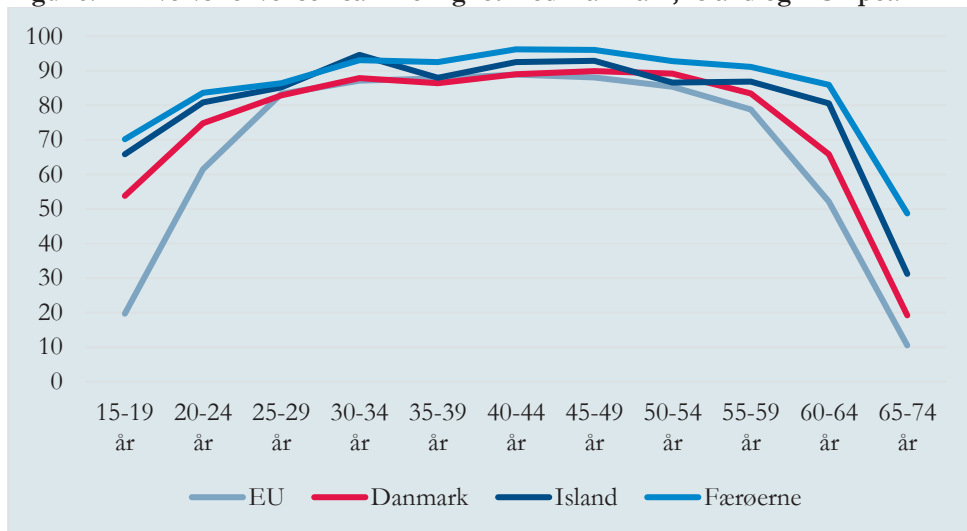

Butik i Tórshavn

Erhvervsfrekvensen på Færøerne er den højeste i Europa. Erhvervsfrekvensen for aldersgruppen 15-74 år blev i 2023 opgjort til 83,9 pct. Fordelt på køn var erhvervsfrekvensen for mænd i alderen 15 til 74 år 85,6 pct. og for kvinder i samme aldersgruppe 82,1 pct.

Som det fremgår af figur 6.1, har Færøerne til sammenligning med Danmark, Island og EU en betydelig højere erhvervsfrekvens, når der ses på aldersgrupperne 15-24 år og 65-74 år. Særligt adskiller de færøske kvinder sig markant i forhold til andre lande ved at have en højere erhvervsfrekvens i næsten alle aldersgrupper. Til gengæld arbejder flere færøske kvinder deltid.

Figur 6.1 Erhvervsfrekvensen sammenlignet med Danmark, Island og EU i pct.

Kilde: Hagstova Føroya

Til belysning af udviklingen i befolkningens erhvervs mønstre foreligger tal for lønudbetalingerne fordelt på erhverv i årene 2019-2023 i bilag 6.1. I denne sammenhæng skal det bemærkes, at færingers lønindkomst fra udlandet udgør en væsentlig del af den færøske økonomi. I 2020 udgjorde den samlede lønindkomst fra færinger med arbejde i udlandet 948 mio. kr., hvilket svarede til 7,6 pct. af de samlede lønninger optjent på Færøerne og i udlandet. Færinger, der arbejder i udlandet, arbejder typisk i håndværksfag eller i den danske handelsflåde, men mange er også beskæftiget inden for offshore eller i andre dele af olieindustrien, om bord på udenlandske fiskerfartøjer eller inden for luftfart.

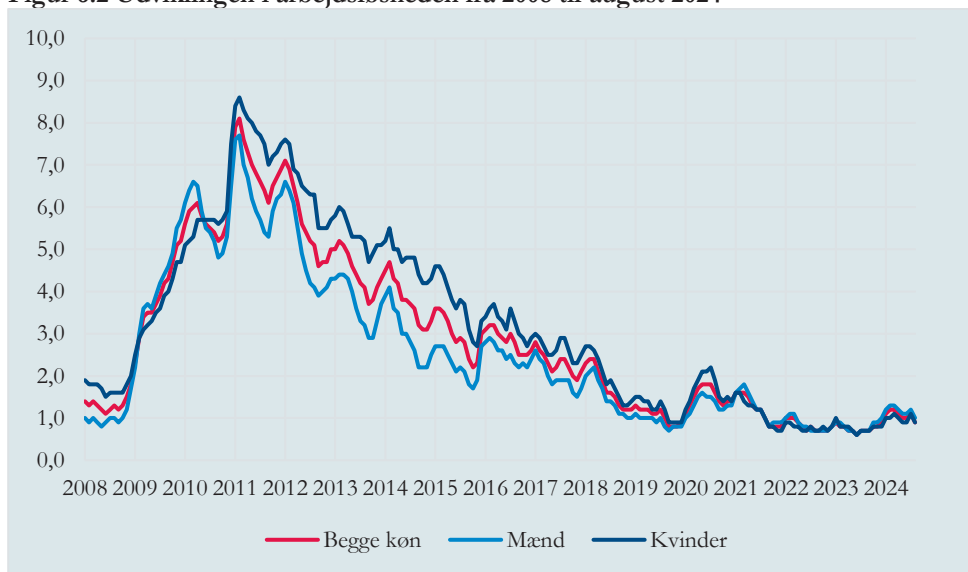
Mange år med økonomisk højkonjunktur på Færøerne afspejles i de samlede lønudbetalinger. Siden 2014 har der været markante stigninger i de samlede lønudbetalinger på mellem 5,2 og 6,9 pct. årligt, men i 2020 aftog stigningen til 2,0 pct. I perioden 2015-2019 steg de samlede lønudbetalinger med lidt over 25 pct. I samme periode steg antallet af lønmodtagere med ca. 15 pct., svarende til lidt over 3.500 lønmodtagere. Der kom en opbremsning i 2020, men i 2021 steg de samlede lønudbetalinger med 3,6 pct., i 2022 med 5,9 pct. og i 2023 med 5,6 pct. I august 2024 var antallet af lønmodtagere på 29.402.

I november 2021 indgik landsstyret en aftale med Udlændinge- og Integrationsministeriet om en fast track-ordning, som har gjort det lettere at få arbejdskraft fra

trejdelande. Omkring 120 arbejdsgivere er forhåndsgodkendt, og over 800 arbejdstilladelser er givet, siden ordningen blev sat i kraft. I opgørelsen over lønmodtagere ses også en vækst i andelen af lønmodtagere, som har andet statsborgerskab end dansk eller som ikke er født på Færøerne. I 2023 udgjorde denne andel 7,7 pct., mens den i 2021 udgjorde 6,4 pct. og i 2013 2,6 pct.

Ledigheden på Færøerne er Europas laveste, og det har den været de seneste ti år. Ledigheden er steget en anelse i løbet af det seneste år. I marts 2024 var arbejdsløsheden 1,1 pct., hvilket svarer til 346 fuldtidsarbejdsløse. Til sammenligning var ledigheden 0,8 pct. samme tidspunkt året før. Figur 6.2 viser udviklingen i ledigheden fordelt på køn for perioden januar 2008 til og med august 2024. Som det ses, har der i størstedelen af perioden været en højere ledighed blandt kvinder end blandt mænd, men fra 2021 og frem har ledigheden blandt kvinder været på samme niveau eller lavere end blandt mænd.

Figur 6.2 Udviklingen i arbejdsløsheden fra 2008 til august 2024

Kilde: Hagstova Føroya

Færøerne er i forhold til andre lande et meget lige samfund, når det handler om indkomstfordeling, og gennem de seneste år er ulighed i indkomstfordelingen blevet

mindre. Gini-koefficienten¹ er faldet fra 0,235 i 2015 til 0,213 i 2020, men er siden steget til 0,222 i 2022. Færøerne har den mest ligelige indkomstfordeling blandt de nordiske lande. I Danmark var koefficienten 0,28 i 2022. Tallet for femtedelsproportionen² i 2022 er lidt højere end året før. I 2022 havde den øverste femtedel 3,0 gange så høj indtægt som femtedelen med den laveste indkomst, mens tallet i 2021 lå på 2,9. I 2015 var tallet på 3,2.

6.1 Arbejdsmarkedets forhold og organisering

Det færøske arbejdsmarked bygger på aftaleprincippet, hvilket indebærer, at det som udgangspunkt er overladt til arbejdsmarkedets parter at indgå kollektive eller individuelle overenskomster/aftaler om løn- og ansættelsesforhold. En forligsinstitution mægler på det private og offentlige arbejdsmarked, mens fortolkningsspørgsmål vedrørende indgåede overenskomster af parterne kan indbringes for faglige voldgiftsretter.

Overenskomst- og aftalesystemet på arbejdsmarkedet suppleres af lovgivning om erhvervsuddannelser, mindsteløn i fiskerierhvervet, arbejdsugens længde, ferie, lærlingeforhold, arbejdsmiljø og barsel mv.

Arbejdstiden er hovedsageligt fastsat via overenskomster. Arbejdstiden i de offentlige overenskomster ligger på 39-40 timer ugentligt inkl. betalt frokostpause. På det private arbejdsmarked er arbejdstiden som udgangspunkt 40 timer om ugen. Af koalitionsaftalen fra december 2022 fremgår, at arbejdsugen skal afkortes til 37 timer, ligesom arbejdsugen vil blive lovreguleret.

Den færøske ferielov fra 1986 sikrer alle lønmodtagere – der ikke i forvejen har ferierettigheder – ret til ferie og feriegødtgørelse efter lovens bestemmelser. Tjenestemænd og fiskere er ikke underlagt ferieloven. Ifølge den færøske ferielov har lønmodtagere ret til fem ugers ferie og 12 pct. feriegødtgørelse. På det offentlige område er der en overenskomstmæssig aftale om en sjette ferieuge.

¹ Gini-koefficienten er et af de mest anvendte indkomstfordelingsmål, som med et enkelt tal angiver graden af ulighed i fx en indkomstfordeling. Jo tættere gini-koefficienten er på hhv. 1,0 og 0,0 jo mere ulige eller ligeligt er indkomsterne fordelt.

² S80/20 måler forholdet mellem den samlede indkomst blandt de 20 pct. med højest indkomst og den samlede indkomst hos de 20 pct. med lavest indkomst. Den er således et udtryk for den økonomiske afstand mellem toppen og bunden af indkomstfordelingen.

Organisations- og forhandlingsstrukturen på det private arbejdsmarked har historisk været præget af et stort antal organisationer på både arbejdsgiver- og arbejdstagersiden. Dog er arbejdsgiversiden efterhånden hovedsageligt samlet under én hovedorganisation. De færøske arbejdsgivere på land er organiseret i en hovedorganisation, Føroya Arbeiðsgevarafelag (Færøernes Arbejdsgiverforening), som står for næsten alle overenskomstforhandlinger på det private arbejdsmarked. I øjeblikket varetager Føroya Arbeiðsgevarafelag 40 forskellige overenskomster med 18 fagforeninger. Arbejdsgiverforeningens sekretariat er Vinnuhúsið (Industriens Hus), hvor også andre erhvervsrelaterede organisationer og brancheforeninger har sekretariat.

Organiseringen på arbejdstagersiden er baseret på faglige/uddannelsesmæssige kriterier. Håndværkere er organiseret i to forskellige fagforeninger og typografer i en fagforening. Lønmodtagere på Færøerne er organiseret i flere organisationer fordelt på køn og område. De færøske hjemmefiskere (kystflåden) er overvejende organiseret i én landsorganisation, mens færøske fiskere, der arbejder om bord på de havgående fiskefartøjer, er organiseret i en anden organisation. Skippere, navigatører og maskinmestre har deres egne organisationer, der indgår overenskomster med såvel private som offentlige arbejdsgivere. Handels- og kontorfunktionærer, beskæftiget på det private arbejdsmarked, er organiseret i deres egen organisation.

Sædvanligvis bliver der lavet toårige overenskomster på det private arbejdsmarked. Overenskomsterne er i det store og hele mindstelønsoverenskomster.

Inden for landsstyret og dets institutioner er de ansatte som hovedregel ansat i henhold til overenskomst mellem Figgjarmálaráðið (Landsstyreområdet for finansansliggende) og de respektive fagforeninger. Landsstyret har 36 overenskomster med 30 fagforeninger. Derudover har landsstyret syv aftaler vedrørende tjenestemænd.

Kommunernes arbejdsgiverforening, KAF, blev oprettet i 2003 og repræsenterer kommunerne på arbejdsmarkedet. Kommuner og kommunale fællesskaber har overenskomster og aftaler med alle de fagforeninger, der har medlemmer i kommunale job.

De færøske tjenestemandsløve er opbygget på samme måde som de danske fra 1969. Ændringer i tjenestemandenes løn- og ansættelsesvilkår foretages ved aftale med Tjenestemandforeningen og andre fagforeninger.

6.2 Arbejdsmarkedsordninger

En række arbejdsmarkedsordninger blev etableret i krisetiden i starten af 1990'erne. Siden er flere kommet til.

Arbejdsløshedsforsikring

ALS (Arbejdsløhedskasse og arbejdsanvisning) blev oprettet ved lov i 1992 som en lovpligtig obligatorisk arbejdsløshedsforsikring og arbejdsanvisning.

ALS administreres af en bestyrelse sammensat af repræsentanter for arbejdsmarkedets parter, der – efter indstilling fra arbejdsmarkedets parter – vælges af landsstyremedlemmet for arbejdsmarkedsanliggender for en fireårig periode. Ordningen er reguleret ved lov, men finansieres af arbejdsmarkedets parter. Medlemskab og indbetaling til ALS er obligatorisk for arbejdsgivere og alle, der modtager A-lønindkomst og anden lønindkomst for arbejde udført på Færøerne eller i et nordisk land, hvis vedkommende er socialt forsikret på Færøerne. Selvstændige kan tegne en forsikring, der dækker i tilfælde af arbejdsløshed.

For lønmodtagere ansat inden for fiskeindustrien på land er der en særlig ordning i forbindelse med udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge, som sker i forbindelse med faldende aktivitet i fiskeindustrien på grund af fald i fiskeriet m.v.

ALS har ansvaret for beskæftigelsesindsatsen over for ledige. Reglerne definerer i forbindelse med jobtilbud hele Færøerne som ét arbejdsmarked uden faggrænser.

Dagpengesatsen bliver beregnet som 80 pct. af optjent lønindkomst de seneste 12 måneder forud for ledighed. Dagpenge bliver udbetalt i 253 dage pr. år med et maksimum på op til 877,44 kr. pr. dag. Svarende til ca. 18.500 kr. om måneden. Arbejdsløshedsdagpenge kan maksimalt gives i 648 dage over en fireårig periode. Derefter har man ikke ret til arbejdsløshedsdagpenge i en 24 måneders periode.

Karensdage afhænger af indkomsten forud for arbejdsløshed. Der er to obligatoriske karensdage, og de øges med to dage for hver 100.000 kr., som den samlede indkomst overstiger 250.000 kr.

Det økonomiske grundlag for arbejdsløshedsforsikringen er ALS-fonden, der udbetaler dagpenge. Ultimo 2023 var fondens egenkapital på 1.333 mio. kr.

Nyuddannede, som har gennemført en uddannelse i Danmark, og som er optaget og dagpengeberettiget i en a-kasse i Danmark, kan modtage dimittenddagpenge i tre måneder under arbejdssøgning på Færøerne.

Barselsordningen

Med virkning fra den 1. juni 2001 trådte lagtingslov om barsel i kraft. Loven blev senest ændret i foråret 2024, hvor den maksimale ydelse blev forhøjet og ordningen blev udvidet til også at omfatte nyuddannede.

Kvindelige lønmodtagere har ret til barselsdagpenge i fire uger inden fødslen. Efter fødslen har lønmodtagende forældre ret til sammenlagt 52 ugers barselsdagpenge. Barslen skal holdes inden for de første 52 uger efter fødslen. 4 uger tilskrives faderen/medmoderen. 14 uger tilskrives moderen og 34 uger, som forældrene selv kan dele imellem sig. Der er særskilte regler for hhv. adoptivforældre, forældre til tvillinger mm., samt for forældre til børn, der er for tidligt født.

Beregningsgrundlaget for barselsdagpenge er den gennemsnitlige månedlige indtægt de seneste 12 måneder før barselsfraværet. Barselsdagpenge er 100 pct. af beregningsgrundlaget, dog med et maksimalt loft på ydelsen. Loftet på den maksimale ydelse har de seneste 20 år været 25.000 kr. om måneden, men Lagtinget vedtog i foråret 2024 at forhøje den maksimale ydelse til 30.000 kr. om måneden. Der betales pensionsbidrag oven i barselsdagpengene. Barselsordningen finansieres af parterne på arbejdsmarkedet og administreres af TAKS.

Arbejdsmarkedspension og obligatorisk pensionsopsparring

I 1992 blev Arbejdsmarknadsreflønargrunnurin AMEG (fælles arbejdsmarkedspensionsfond) oprettet med det formål at sikre alle personer, der er fyldt 67 år, ret til arbejdsmarkedspension. Ordningen finansieres af parterne på arbejdsmarkedet. Bidraget har været stigende gennem årene og ligger nu på 3 pct. af A-indkomsten (for både arbejdsgiver og arbejdstager). Også selvstændige er pålagt at indbetale et bidrag. Der er forskellige arbejdsmarkedstilknytningskrav til udbetaling fra fonden afhængigt af, om man er bosiddende på Færøerne eller uden for Færøerne. I 2024 udgør arbejdsmarkedspensionen 6.325 kr. om måneden før skat.

Fra den 1. januar 2014 blev der indført en obligatorisk pensionsordning, som betød, at alle personer, der er under folkepensionsalderen og fuldt skattepligtige på Færøerne, skal indbetale en andel af deres indkomst til egen pensionsordning. Oprindeligt skulle

der indbetales minimum én pct. af A- og B-indkomsten, i 2014 stigende med én pct. om året for at ende på 15 pct. i 2028. Ordningen blev fra den 1. januar 2019 ændret således, at den øvre grænse for den obligatoriske indbetaling bliver sat ned til 12 pct. i 2026. Samtidig blev beskatningen af pensionsopsparing ændret til at blive beskattet ved indbetaling.

7 Klima og energi

Vindmøllepark i Húsabagi på Streymoy

Færøerne har tilsluttet sig FN's klimakonvention fra 2015 (Parisaf-talen). Med aftalen bliver landene forpligtet til at modvirke global opvarmning, og det langsigtede mål er at holde den globale temperaturstigning under 2 grader celsius i forhold til det førindustrielle niveau. Aftalen forpligter derudover landene til at lave egne tiltag for at opnå målene og at overvåge og rapportere statistik til Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC).

På Færøerne er det Umhvørvisstovan (Miljøstyrelsen), der fører statistik og rapporterer denne til IPCC. Seneste statistik fremgår af rapporten om udledning af drivhusgasser på Færøerne fra 23. juli 2023, og som viser tallene fra 1990-2022. Rapporten kan læses på Umhvørvisstovans hjemmeside.

7.1 Klimapolitik

I 2021 vedtog Lagtinget en klimapolitik for Færøerne, som med 23 tiltag skal reducere Færøernes samlede udslip af drivhusgasser med 30 pct. inden 2032 med afsæt i udledningen i 2010.

Tiltagene i klimapolitikken kan opdeles i 6 hovedkategorier:

- Elproduktion fra vedvarende energikilder
- Opvarmning af huse og bygninger
- Trafik
- Erhverv på land og til søs
- Afgifter
- Byplanlægning og jordbrug

Konkret betyder målet om 30 pct. reduktionen i udledningen af drivhusgasser, at Færøernes olieforbrug skal reduceres med 50 pct. fra 2022 til 2032.

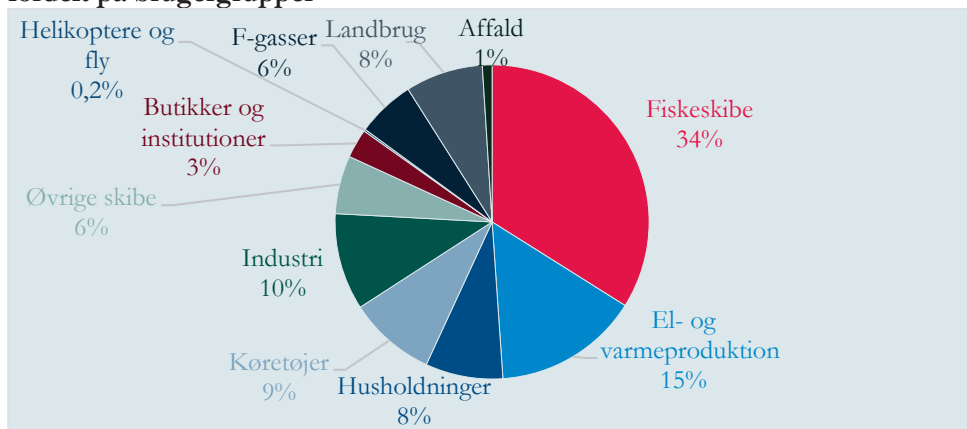
Det fremgår af Umhvørvisstovans redegørelse, at det samlede udslip af CO₂-enheder i 2023 var på 1,15 mio. tons. Det er 2,5 pct. mere end i 2022.

Det bemærkes, at den største udfordring på Færøerne, hvad udslip angår, er forbruget af brændstof. Tallene for 2023 viser nemlig, at 85,2 pct. af det samlede udslip stammer fra brug af brændstof. Det var primært fiskeflåden, der stod for olieforbruget (34 pct.), mens el- og varmeproduktionen stod for ca. 15 pct. Flytrafikken stod derimod kun for 0,2 pct. af den samlede udledning i 2023. Årsagen er, at færøske fly bunkrer i udlandet, og dermed ikke tæller med i det færøske CO₂-regnskab.

Udover olieforbrug indenfor fiskeflåden, anvendes der også forsat meget olie i forbindelse med energi- og varmeproduktion på Færøerne. Rapporten fra Umhvørvisstovan viser, at el- og varmeproduktion står for 15 pct. af den samlede udledning i 2023.

Den samlede fordeling af udledning, der stammer fra olieforbrug, er vist i figur 7.1.

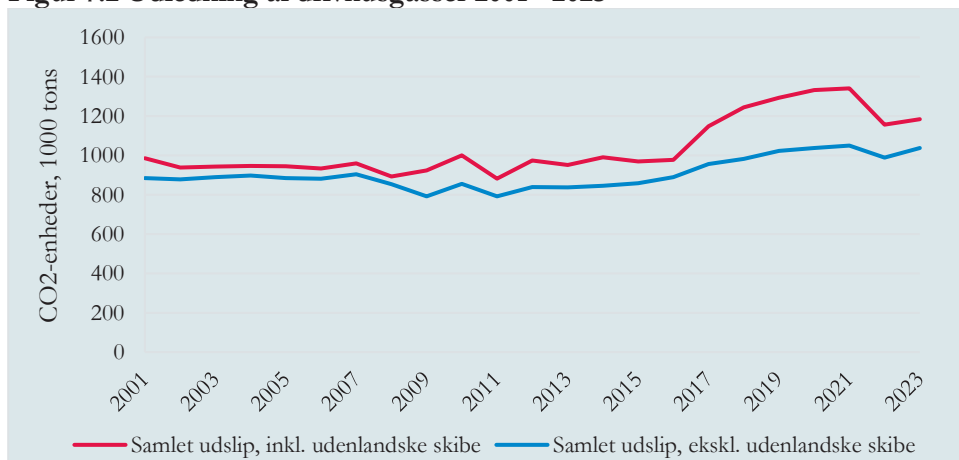
Figur 7.1 Udslip af drivhusgasser i 2023, hvor udslippet stammer fra brændstof, fordelt på brugergrupper

Kilde: *Umbvørnisstovan*

I 2021 nåede olieforbruget et højdepunkt, og det forventes, at olieforbruget fremover vil falde på grund af øget elektrificering og en fortsat udbygning af vedvarende energi. I forhold til CO₂-udledning skete der en forholdsvis stor reduktion på 14 pct. i den samlede udledning fra 2021 til 2022, som primært skyldes grøn omlægning i elproduktionen. Dog steg udledningen igen i 2023 med 2,5 pct. Dette skyldes især øget olieforbrug i industrien, elproduktion og hos andre skibe end fiskeskibe. Figur 7.2 viser den årlige udledning af drivhusgasser fra 2001 til og med 2023.

Figur 7.2 Udledning af drivhusgasser 2001 - 2023

Kilde: *Umbvørnisstovan*

Ifølge IPCC skal opgørelse af landes CO₂-regnskab inkludere alle bunkringer i landet. Dermed tælles udenlandske skibe, der bunkrer olie på Færøerne, med i Færøernes CO₂-regnskab. Til gengæld tælles færøske skibes bunkringer i udlandet ikke med.

Påvirkningerne af klimaforandringerne ses også på Færøerne, blandt andet ved at gennemsnitstemperaturen er steget med 1°C siden 1873, og at vandstanden er steget cirka 10 cm de seneste 30 år, som er omtrent det samme som gennemsnittet for alle verdenshavene. Dog er stigningen i vandstanden mere uregelmæssig på Færøerne, da havstrømmene i området også bliver påvirket af klimaforandringerne.

7.2 Elproduktion

Færøerne er et isoleret øsamfund, også når det gælder elforsyning. Færøerne er ikke tilkoblet elnet fra nabolandene og kan derfor ikke købe elektricitet udefra. Dermed er al elektricitet produceret på Færøerne, primært af det interkommunale energiselskab SEV. Det er samtlige kommuner på Færøerne, der ejer SEV, og kommunerne udpeger i alt syv kommunestyremedlemmer til at sidde i SEVs bestyrelse.

SEVs energiproduktion består i øjeblikket af seks vandkraftværk, tre oliekræftværker, tre vindmølleparker og en solenergi-park.

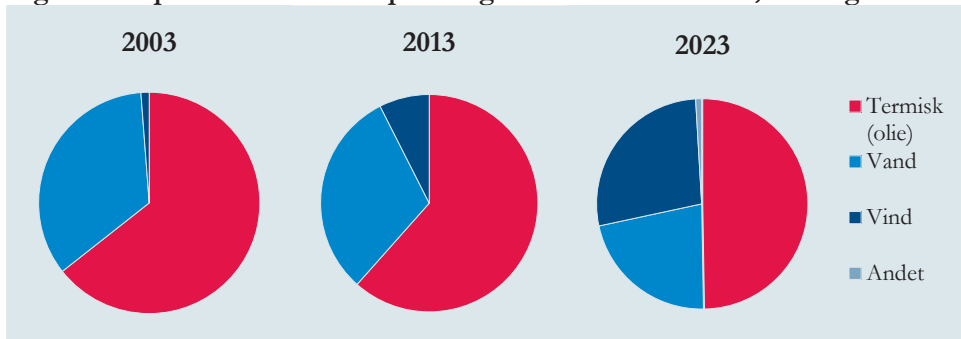
Derudover driver nogle private selskaber også elproduktion, blandt andet fra vind, biogas, og et forsøgsanlæg med tidevandsenergi. De private selskaber driver kun selve produktionen, og sælger elektriciteten til det fælles elnet, som ejes af SEV. SEV har forsyningspligt, der pålægger selskabet at forsyne hele Færøerne med elektricitet.

Prisstrukturen på el er solidarisk, hvilket betyder, at prisen på el er den samme, uanset hvor i landet man befinder sig, og uanset hvor meget det koster at producere el til de forskellige områder i landet.

På Færøerne har man de seneste år investeret meget i vand- og vindenergi, hvilket også afspejles i elproduktionen, men på trods heraf anvendes der forsat en stor del olie til elproduktion. I 2020 blev der for første gang produceret energi fra solceller og biogas og i 2021 også fra tidevandskraft. Dog udgjorde solenergi, biogas og tidevandsenergi tilsammen kun 1 pct. af elproduktionen i 2023.

I 2023 stammede 50 pct. af elproduktionen fra vedvarende energi, som er en stigning på 12 pct.enheder fra 2021. 2022 var det første år siden 2016, hvor andelen af elproduktion fra olie blev reduceret. Årsagen til, at olieforbruget til elproduktion ellers er steget gennem de seneste 10 år, er, at den samlede elproduktion er steget i gennemsnit 4 pct. om året, og at udvidelsen af den grønne energi er ikke fulgt med stigningen.

Figur 7.3 Elproduktion fordelt på energikilder for årene 2003, 2013 og 2023

Kilde: Hagstova Føroya

I april 2024 blev en ny 5-årig handlingsplan for udvidelse af den vedvarende energikapacitet præsenteret af SEV og Umhvørvisstovan. Med handlingsplanen vurderes det, at elproduktionen i 2030 formår at være 92 pct. vedvarende. Det skal dog bemærkes, at det er muligt at opnå 100 pct. grøn energi i 2030, hvis de resterende 8 pct. kan blive produceret med et CO2-neutralt brændstof på et af de store kraftværker, der i dag bliver drevet af olie.

Handlingsplanen kortlægger en konkret udvidelse af vindenergi med fem nye vindmølleparker, et pumpekraftværk samt nye solcellesystemer og tre batterisystemer for at sikre stabilitet, idet produktionen bliver udbygget med ustabile energikilder (vind- og solenergi).

Ny lov om elforsyning

I maj 2024 blev der gennemført store ændringer i lagtingsloven om elforsyning. Loven, der oprindeligt er fra 2007, fastsætter rammerne for produktion, transport og levering af el – og med de nye ændringer også af fjernvarme. Behovet for ændringerne skal ses i lyset af klimapolitikken, hvor nogle af de tiltag, der blev præsenteret, krævede en ændring i loven. Derudover forventes ændringerne også at understøtte den grønne omstilling, hvor Færøerne bevæger sig fra at have en elproduktion, der er afhængig af olie, til elproduktion, der bygger på vedvarende energi.

Ændringerne, der er blevet gennemført i foråret 2024, indebærer blandt andet:

- At SEVs ejerskab og ansvar for elnettet bliver bekræftet og belyst, herunder formelle krav til opdeling af SEVs aktivitet, som fremover kommer til at foregå i konkurrence med andre aktører.

- At fjernvarme bliver en del af loven og hermed reguleret, således at der sikres gennemsigtighed i forhold til kundevilkår, prisfastsættelse og lignende.
- At det gøres muligt at købe el til en billigere pris i de perioder, hvor der bliver produceret større mængder af vedvarende energi, således at der skabes forudsætninger for bedre udnyttelse af de vedvarende energikilder.
- At der er skabt hjemmel til ekspropriation af jord, som kan blive inddraget i tilfælde af, at det ikke er muligt at sikre adgang til jord for at udføre udbygninger på el- og fjernvarmeområdet.

7.3 Opvarmning

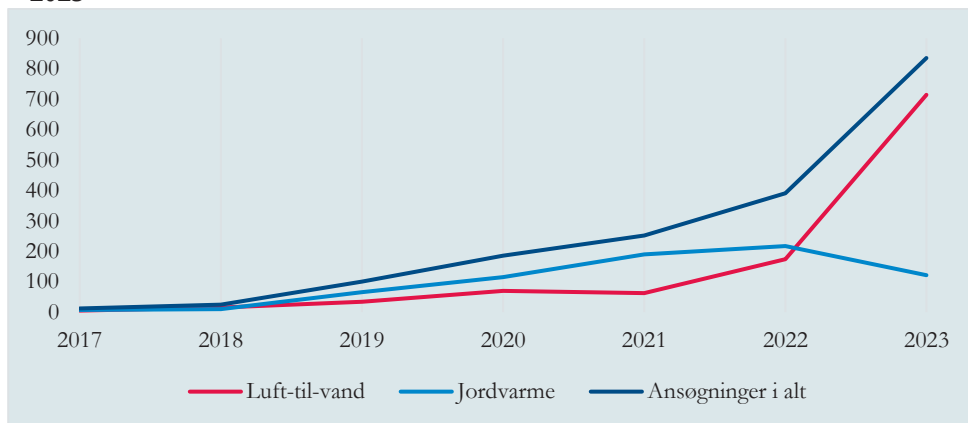
De fleste huse og bygninger på Færøerne bliver fortsat opvarmet ved hjælp af oliefyr. Omkring 80 pct. af den samlede energimasse, der går til opvarmning af huse, stammer fra olie. Derudover stammer 14 pct. fra varmepumper og 6 pct. fra fjernvarme.

I klimapolitikken er eller vil en række tiltag blive sat i værk for at fremme den grønne omstilling i forhold til opvarmning af huse og bygninger.

Et af disse tiltag er tilbagebetaling af MVG (moms) ved køb af varmepumper, som blev implementeret i 2017. Det er Umhvørvisstovan, som behandler ansøgningerne om tilbagebetaling. Som det kan ses i figur 7.4, er antallet af ansøgninger steget siden 2017. Især steg antallet af ansøgninger meget i 2022 og 2023, som følge af de forhøjede oliepriser, efter Ruslands invasion af Ukraine. Der ydes tilbagebetaling til varmepumper drevet af såkaldt luft-til-vand og af jordvarme.

Der bliver i 2025 indledt en udfasning af ordningen med tilbagebetaling af MVG, som vil være endeligt udfaset i 2028.

Figur 7.4 Antal af ansøgninger om refundering af MVG på varmepumper, 2017 – 2023

Kilde: *Umbvørnisstovan*

Derudover har SEV også tilbudt lavere elpriser, hvis en varmepumpe bliver tilknyttet en såkaldt grøn måler. Den grønne måler kan ligeledes benyttes til opladning af el-biler. Både tilbagebetaling af MVG og billigere el har bidraget til at give forbrugere incitament til at lægge om. De lavere elpriser for varmepumper og elbiler bliver udfaset fra 2028 og vil være endeligt udfaset i 2030.

Fjernvarme er endnu ikke særligt udbredt på Færøerne, og det er kun muligt at blive tilkoblet et fjernvarmenet i dele af Tórshavns kommune. Med ændringerne i loven om elforsyning i foråret 2024 blev fjernvarme for første gang omfattet af lovgivning.

Derudover har landsstyret kundgjort et forbud mod at opsætte oliefyr i nye huse, der trådte i kraft den 1. januar 2024.

7.4 Trafik

Som en del af den grønne omstilling har landsstyret lavet tiltag for at øge elektrificeringen af bilparken. På Færøerne er der i alt (pr. 1. januar 2024) registreret 42.025 køretøjer ved Akstovan (Motormyndigheden). Dette tal omfatter alle slags køretøjer.

27.788 af disse køretøjer er personbiler. I tabellen nedenfor ses udviklingen i elektrificeringen af personbiler for årene 2020, 2022 og 2024.

Tabel 7.1 Antal registrerede personbiler fordelt på drivkraft, per 1. januar

	2020	2022	2024
Benzin	15.897 (61,3 pct.)	16.961 (61,8 pct.)	16.902 (60,8 pct.)
Diesel	9.875 (38,1 pct.)	9.887 (36,0 pct.)	9.244 (33,3 pct.)
El	175 (0,7 pct.)	603 (2,2 pct.)	1.642 (5,9 pct.)
I alt	25.947	27.451	27.788

Kilde: Akstovan

Som det ses i tabellen, har der været stor stigning i antallet af elbiler på Færøerne på forholdsvis kort tid. I 2020 var blot 0,7 pct. af bilparken elbiler, i 2022 var andelen steget til 2,2 pct. og pr. 1. januar 2024 er andelen steget til 5,9 pct. af den samlede bilpark.

Stigningen skyldes til dels den store udvikling, der har været i bilindustrien, hvor der nu produceres langt flere elbiler til konkurrencedygtige priser ift. benzin- og dieslbiler end før, men udviklingen kan også skyldes de tiltag, man fra politisk side har vedtaget. Siden 2017 har det været muligt at få tilbagebetalt en del af MVG (moms) ved køb af elbil, og derudover har elbiler også været fritaget for at betale registreringsafgift. Dog er elbiler igen blevet pålagt at betale registreringsafgift fra den 1. april 2024, og i 2025 begynder udfasning af tilbagebetalingen af MVG. Fra 2028 bliver elbiler omfattet af de samme afgifter som almindelige biler.

7.5 Erhverv

Indenfor erhvervslivet bliver der også investeret i at fremme den grønne dagsorden. Som beskrevet tidligere, er det især fiskeskibene, der står for stor del af CO₂-udslippet. Derfor beskriver klimapolitikken også en række tiltag, som kan være med til at reducere udslippet fra fiskeskibe, blandt andet at ændre støtteordningen til skibsværfter til fordel for bygning af skibe, der tager højde for, at udslippet kan reduceres, såfremt teknologien udvikles. Dette er dog ikke implementeret endnu. Et andet tiltag, som også har været meget diskuteret, er, at kommunerne skal yde grøn elektricitet til de store skibe, der ligger ved kaj. Flere af kommunerne har dog fremført, at dette kræver store investeringer, og derfor er grøn elforsyning til skibe begrænset.

I 2022 fik opdrætsvirksomheden Bakkafrost sin første katamaran, der udelukkende er drevet af el. Den elektriske katamaran er et resultat af det projekt, der var faciliteret af Nordisk Ministerråd, og som havde til formål at finde grønne energiløsninger i fjernliggende områder.

Også andre store virksomheder indgår i projekter for at elektrificere industrien. Blandt andet har fiskefabrikken Varðin Pelagic fået støtte fra Umhvörvismálaráðið at etablere grøn energiforsyning til en ny fabrik på Suðuroy.

I 2021 indgik tolv store færøske virksomheder i et partnerskab under navnet Burðardýgt Vinnulív (Bæredygtigt Erhvervsliv). Formålet med partnerskabet er at samarbejde om den grønne omstilling ved at dele viden og at stå for fælles projekter inden for bæredygtighed og grøn omstilling. To af de projekter, som Burðardýgt Vinnulív har stået for, er en ESG-vejledning (ESG står for environmental, social and governance) til færøske virksomheder, og en CO₂-beregner, der blev udarbejdet i samarbejde med Umhvörvisstovan i 2023, og som gør det lettere for virksomhederne at opstille målsætninger for reduktion af udslip, og som kan benyttes blandt andet til virksomhedernes ESG-rapporter.

7.6 Afgifter

Der er en række afgifter på diverse forurenende stoffer, blandt andet olie og gasser, som har til formål at ændre forbrugeradfærd. Den 1. januar 2024 blev flere af disse afgifter forhøjet. Samtidig blev der indført en såkaldt grøn check til husholdninger med lave indkomster, som er beskrevet yderligere i kap. 8

I efteråret 2023 indførte landsstyret et forbud på såkaldte F-gasser, som er en særlig skadelig type drivhusgas, der anvendes i flere køle- og fryseanlæg i industrien. Der er dog visse undtagelser og en kvoteordning for registrerede forbrugere. Den 1. januar 2024 forøgede landsstyret afgiften på F-gasserne. Efter planen vil forbruget af F-gasser blive reduceret med 85 pct. frem mod 2036.

Der er dog ingen decideret CO₂-afgift eller -kvoter på Færøerne.

7.7 Naturbeskyttelse

Det sidstnævnte tiltag i klimapolitikken er beskyttelse af vådområder og natur. Det kolde og våde klima gør, at Færøerne er rigt med vådområder. Vådområder har en særlig egenskab i forhold til at oplagre store mængder kulstof og er dermed med til at beskytte mod klimaforandringerne. Færøerne har tilsluttet sig Ramsar-konventionen om beskyttelse af vådområder, og i 2013 udpegede landsstyret øerne Nólsoy, Mykines og Skúvoy til Ramsar-områder på Færøerne. Ramsar-områder er vådområder med så mange vandfugle, at de har international betydning og skal beskyttes. I 2023 begyndte

Umhvørvisstovan et arbejde med at kortlægge samtlige vådområder på Færøerne i et såkaldt "*wetland-inventory*".

I 2023 fik Færøerne en ny lov om naturbeskyttelse, hvis formål er at sikre biodiversitet og bevare økosystemer. Med loven får vedkommende landsstyremedlem hjemmel til at iværksætte beskyttende indsatser for at bevare dyre- og plantearter, samt særlige områder. Derudover specificerer loven regler om bygning og andre indgreb i naturen.

8 Velfærd

Gáttur í Elduvík på Eysturoy

Forsorgsloven har i mere end 50 år været hjørnesteinen i færøsk socialpolitik og det færøske velfærdssamfund. I 2021 blev forsorgsloven ophævet og erstattet af løgtingslóg um almannatrygd og tænastur (lov om social sikring og tjenester).

Formålet med lov om social sikring og tjenester er, at tjenester og ydelser efter loven gives med udgangspunkt i borgerens behov og ønsker til egen livssituation, så borgerne trods begrænsninger eller sygdom får et mere selvhjulpent, tilfredsstillende og indholdsrigt liv. Loven er også udarbejdet med udgangspunkt i de udfordringer og forventninger, som velfærdssamfundet står over for, hvor befolkningen lever længere, behandlingsmetoder forbedres, og serviceydelser skal være tilgængelige så lokalt som muligt. Samtidig bliver der færre skatteydere til at betale for ydelserne.

Almannaverkið (Færøernes socialforvaltning) varetager den direkte borgerkontakt samt træffer afgørelser om og foretager beregninger af de fleste sociale ydelser. Dertil kommer administration af hjælpemidler, genoptræning og bevilling af bo- og

støttetilbud til personer under 67 år med særlige behov. Foruden hovedafdelingen i Tórshavn er der etableret afdelinger i Klaksvík, Tvøroyri og Saltangará.

Afgørelser truffet af Almannaverkið kan påklages til Føroya Kærustovnur (den færøske klageinstans), der har den endelige administrative afgørelseskompetence.

8.1 Sociale ydelser mv.

Almannaverkið administrerer de fleste sociale ydelser.

Folkepension

Folkepensionsalderen på Færøerne er:

- 67 år for personer, der er født før den 1. juli 1957
- 67½ år for personer, der er født i perioden den 1. juli 1957 til og med den 31. december 1962
- 68 år for personer, der er født efter den 31. december 1962

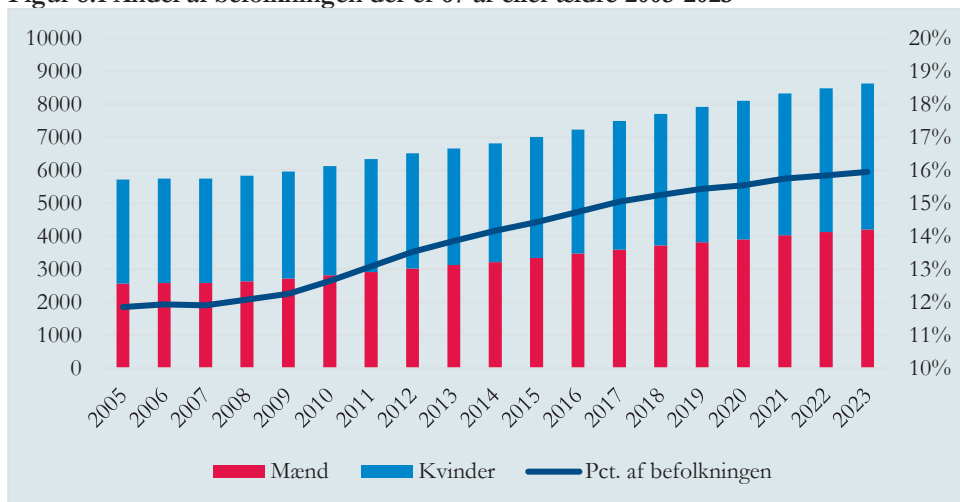
I november 2024 sendte landsstyret et forslag i høring om at hæve pensionsalderen yderligere op til 70 år i 2042. I forslaget lægges der op til, at pensionsalderen stiger med tre måneder om året fra 1. januar 3035. Ved redaktionens afslutning er forslaget endnu ikke fremsat for Lagtinget.

Modtagelse af folkepensionsydelse sker efter ansøgning og består af et skattefrit grundbeløb og et skattepligtigt tillæg. For personer født før den 1. januar 1953 nedsættes tillægget, såfremt den skattepligtige indkomst mv. overstiger et fastsat beløb. For personer født den 1. januar 1953 eller senere modregnes der først i grundbeløbet og derefter i tillægget, såfremt den skattepligtige indkomst mv. overstiger et fastsat beløb.

Figur 8.1 viser andelen af borgere, der er 67 år eller ældre – med andre ord er der tale om borgere, der har nået pensionsalderen. Der skal dog bemærkes, at antallet af modtagere af folkepension er lidt lavere, da ikke alle, der har opnået folkepensionsalderen, lever op til andre krav for at få udbetalt folkepension eller har udskudt folkepension til fordel for fuldtidsarbejde. Det ses, at antallet af borgere, der er 67 år eller ældre, har været stigende over de seneste 15 år. Figuren viser også andelen af borgere i pensionsalderen i forhold til den samlede befolkning. Hvor andelen fra

2005-2009 lå jævnt omkring 12 pct., er andelen efterfølgende steget til ca. 16 pct. af den samlede befolkning.

Figur 8.1 Andel af befolkningen der er 67 år eller ældre 2005-2023

Kilde: Hagstova Føroya

Personer født efter 1952, som fortsætter på arbejdsmarkedet ud over folkepensionsalderen, kan søge om at udsætte udbetalingen af folkepension og få udbetalt et ventetillæg ud over pensionen, når de forlader arbejdsmarkedet. Den mulighed har eksisteret siden 2020, og et stigende antal personer vælger at benytte sig af den mulighed. I 2022 var der 272 personer, som havde fået udsat pensionen, mens antallet i 2023 var 477.

Førtidspension

Personer, hvis arbejdsevne er varigt nedsat med mindst 50 pct., kan få tildelt førtidspension. Højeste, mellemste og laveste førtidspension tildeles i relation til resterende arbejdsevne. Såfremt der resterer mindre end tre år, til ansøger når folkepensionsalderen, tildeles fremskyndet pension. Ultimo 2023 var antallet af førtidspensionister 1.792, hvoraf 1.415 fik højeste førtidspension. De seneste 10 år har antallet af modtagere af højeste førtidspension været stigende, mens antallet af modtagere af mellemste og laveste førtidspension har været faldende. Udviklingen skal ses i sammenhæng med, at der i samme periode i højere grad tildeles fleksjob, fremfor mellemste og laveste førtidspension.

Øvrige velfærds- og sociale ydelser

Af andre velfærds- og sociale ydelser kan nævnes støtte til adoption, børnebidrag, underholdsbidrag, kompensation for tabt arbejdsfortjeneste og merudgifter samt dagpenge ved sygdom og ulykke. Med det formål at forebygge børnefattigdom, vedtog Lagtinget i 2015 lóg um familjuískoyti (lov om familietilskud). Familietilskud ydes til børnefamilier med lav indkomst, og som ikke har formue. I forbindelse med, at landsstyret indførte forhøjede afgifter på olie, benzin og diesel fra 1. januar 2024 blev der samtidig indført en grøn check, som husholdninger med lave indkomster får mulighed for at søge om. Ydelsen gives som et årligt engangsbeløb over tre år. I 2024 er ydelsen 10.000 kr., i 2025 er ydelsen 5.000 kr., og i 2026 er ydelsen 5.000 kr.

Hagstova Føroya (Færøernes Statistik) har også opgjort tal for, hvor stor en del af befolkningen der lever i fattigdomsrisiko, som er en international måleenhed, der belyser andelen af borgere i samfundet med relativt få forbrugsmuligheder. Tallet lå i 2022 på 7,6 pct., hvilket er det samme som i 2021. I 2017 var tallet oppe på 10,1 pct. Geografisk er der dog store forskelle. I 2022 var fordelingen således 6,5 pct. på Eysturoy, 10,8 pct. på Sandoy og 10,9 pct. på Suðuroy. En stor andel af dem, der lever i fattigdomsrisiko, er enlige ældre.

8.2 Velfærdstjenester

Almannaverkið yder en række velfærdstjenester, herunder fleksjob til personer, der har mistet en del af arbejdsevnen, og hjælp til personer udenfor arbejdsmarkedet til at blive arbejdsmarkedsparate. Almannaverkið yder også tjenester til voksne og børn med handicap.

Personer med handicap kan låne hjælpemidler og/eller få økonomisk støtte til kropsbårne hjælpemidler, særligt udstyr til køretøjer og hjælp til at få foretaget nødvendige ændringer i hjemmet.

Der kan også bevilges genoptræning og vedligeholdelsestræning, personlig støtte, hjemmevejledning, fritidstilbud, aflastningstilbud, beskyttet bolig, arbejde på beskyttet værksted eller andet dagtilbud, midlertidigt botilbud eller en bolig fra boligselskabet Bústaðir.

Ultimo 2023 boede 281 borgere i beskyttede boliger i regi af Trivnaðartænastan (Trivselstjenesten) under Almannaverkið. Heraf blev 29 botilbud bevilget som resultat

af børneværnsager, og 714 personer fik bevilget andre tjenester i regi af Trivnaðartænastan. Ultimo 2023 var 221 personer på venteliste til beskyttet bolig. Nogle få personer bevilges botilbud i Danmark. Landskassen afholder udgifterne, herunder rejseudgifter og refusion af pensionsudgifter. Landskassen afholder ligeledes rejseudgifter for pårørende.

8.3 Børneværn

Siden 2006 har den forebyggende indsats og en væsentlig del af ansvaret for børneværn ligget i syv kommunale samarbejdsenheder samt i Tórshavn kommune. Den fælleskommunale børneværnsinstitution, Barnaverndarstovan, administrerer familieplejeordningen, yder rådgivning til kommunale enheder og myndigheder og driver Barnahúsið (Børnehuset), hvor sager vedrørende mistanke om overgreb mod børn undersøges.

Et hovedbørneværnsudvalg træffer afgørelser i sager om omsorgsovertagelse og samværsret for anbragte børn. Herudover træffer udvalget afgørelser om familiebehandling, dag- og døgnbehandling på institutioner samt efterværn til unge mellem 18-23 år. Føroya Kærustovnur (den færøske klageinstans) fungerer som sekretariat for hovedbørneværnsudvalget.

Hovedbørneværnsudvalget råder over døgninstitutionspladser for børn og unge på Færøerne, som drives af Almannaverkið. Der er desuden etableret et Familiecenter, der yder familierådgivning og assistance til familier med særlige behov, og som har plads til to familier. Dag- og døgninstitutioner for børn og unge er under tilsyn af Barna- og Útbúgvingarmálaráðið (Landsstyreområdet for børne- og uddannelses-anliggender).

8.4 Familieretlige forhold

De færøske myndigheder overtog med virkning fra den 29. juli 2018 det person-, familie- og arveretlige sagsområde, som nu hører under Løgmlaráðið (Landsstyreområdet for justitsanliggender). Sagsbehandlingen varetages i dag af den færøske institution Familjufyrisingin (Familieretshuset), som er beliggende i Tórshavn.

Sagsområdet reguleres hovedsagligt af ajourført og ældre dansk lovgivning, som er tilpasset færøske forhold. I forbindelse med overtagelsen blev en ny adoptionslov sat

i kraft. Senest vedtog Lagtinget i maj 2022 en lov om forældremyndighed og samvær. I december 2021 vedtog Lagtinget loven om fremtidsfuldmagt, hvorefter en person på forhånd kan bestemme, hvem vedkommende vil have til at repræsentere sig og handle på sine vegne, hvis vedkommende i fremtiden får brug for det.

Udviklingen i antallet af afgørelser inden for forskellige sagstyper på det familieretlige område i 2019-2023 fremgår af tabel 8.2.

Tabel 8.2 Antal sager, afgørelser, godkendelser mm. på det familieretlige område 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Skilsmisse ved bevilling	73	71	65	63	61
Faderskabssager	416	361	364	368	311
Aftaler om fælles forældremyndighed	124	95	106	147	168
Aftaler og afgørelser om samværssager	76	95	68	49	60
Børnebidragssager	121	125	91	120	114
Iværksættelse af værgemål	24	18	33	24	30
Godkendelser til international adoption	3	4	0	1	0
Hjemtagelse af børn ifm. internat. adoption	3	2	1	2	0
Stedbarnsadoptioner	11	5	14	7	10
Familieadoptioner	0	0	0	1	1

Kilde: Familjefyrisitingin

8.5 Ældreområdet

I 2015 blev ældreområdet underlagt kommunerne. Tórshavn kommune varetager området selvstændigt, mens resten af landet indgår i i alt syv fælleskommunale samarbejder på området. Området omfatter udover hjemmehjælp og andre tjenester til hjemmeboende også botilbud på plejehjem, ældrebofællesskaber og aflastningspladser.

Ældreområdet finansieres ved forud beskatning af den tvungne pensionsordning og en tilbagebetalingsordning for særskatteordninger.

I 2021 blev der foretaget en evaluering af ældreområdet, som viser, at landskassen brugte knap 371 mio. kr. i driftsudgifter på området i 2014, mens kommunerne brugte knap 532 mio. kr. i 2020. Det afspejler en vækst på 36 pct. eller 5,3 pct. årligt. I samme periode er antallet af ældre 67+ år steget med 16 pct. og 80+ år med 9 pct. I 2015 var der 646 botilbud. I 2021 var tallet på 669. Evalueringen peger på, at der vil være en

stor vækst i aldersgruppen 80+ år i de kommende år, hvilket gør, at både udgifterne og behovet for flere medarbejdere til området stiger voldsomt. Finansieringsmodellen har ifølge evalueringen fungeret godt, men på sigt vil de øgede udgifter presse kommuneskatterne, hvis ikke der sker ændringer.

8.6 Boligområdet

Umhvørvismálaráðið (Landsstyreområdet for miljøanliggender) administrerer boligområdet.

Det offentlige boligselskab, Bústaðir, har til formål at skabe et større og mere forskelligartet boligudbud på Færøerne. Bústaðir kan alene eller sammen med kommuner, offentlige myndigheder i øvrigt eller andre investorer bygge, eje og drifte udlejningsboliger.

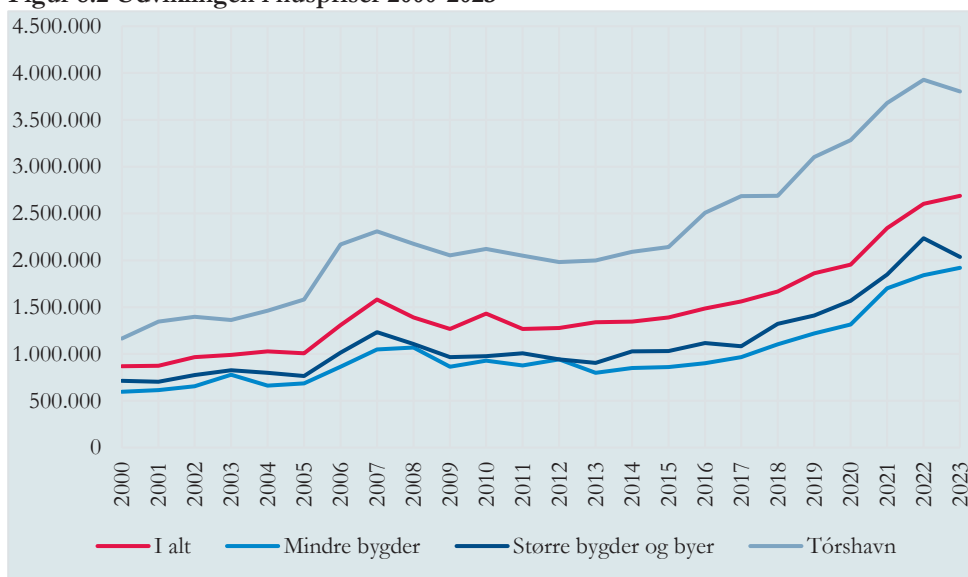
Almannaverkið har anvisningsret til hver femte af boligselskabet Bústaðirs udlejningsboliger. Disse kan anvises til personer med særlige behov. Almannaverkið har desuden oprettet en akutliste, hvor igennem enlige forsørgere med akut behov kan få tildelt en midlertidig bolig.

Bústaðir har i flere omgange fået en øget lånebevilling fra Lagtinget til at bygge nye boliger. Senest var i maj 2024, hvor den samlede lånebevilling blev forhøjet til 800 mio. kr. Af disse skal 200 mio. kr. bruges til finansiering af byggeprojekter til særlige målgrupper, for eksempel bofællesskaber og kollegier. De resterende 250 mio. kr. skal bruges til almene lejeboliger og bl.a. boligprojekter. Ved ændringen fra maj 2024 fik Bústaðir også hjemmel til at stifte almennyttige boligselskaber sammen med kommunerne, hvor kommunen skal bidrage med indskud i form af penge eller realkapital til selskabet svarende til en værdi mellem 10 og 20 pct. af den samlede anskaffelsesværdi. I Bústaðirs årsrapport for 2023 er oplyst, at Bústaðir har 446 almene lejeboliger samt 102 kollegieboliger, og derudover er 121 boliger under opførelse. 2.024 af Bústaðirs medlemmer er boligsøgende ultimo 2023.

Der har igennem flere år været diskussion om, hvordan der kan skaffes flere boliger. Ifølge Búskaparráðið blev befolkningstallet forøget med 5.594 personer i perioden 2014-2021. Med et gennemsnit på 2,9 person pr. husstand svarede det til et behov for omkring 1.930 nye boliger. I samme periode blev der bygget 1.264 nye boliger. Siden 2016 er parcelhuspriserne steget hurtigere end husstandenes disponible indkomst. Når udbuddet af boliger er lavt, er det med til at presse priserne op, hvilket gør det svært for førstegangskøbere at komme ind på markedet. Ifølge Búskaparráðið udgør

manglen på boliger et væsentligt flaskehalsproblem, som kan begrænse fortsat befolkningstilvækst og økonomisk vækst. Rådet opfordrer kommuner med stor befolkningstilvækst til at fremskynde grundstykkeudstyknings særligt til bygning af lejligheder. Figur 8.2 viser udviklingen i huspriserne fra 2000-2023.

Figur 8.2 Udviklingen i huspriser 2000-2023

Kilde: Hagstova Føroya

Udlændinges interesse for at købe fast ejendom på Færøerne har været stigende. I 2021 vedtog Lagtinget en lov, der begrænser udlændinges mulighed for at købe fast ejendom på Færøerne.

8.7 Integration

Integrationsområdet hører som sagsområde under Løgmlaráðið (landsstyreområdet for justitsanliggender) og varetages af Útlendingastovan (Udlændingestyrelsen).

I de seneste 20 år er andelen af befolkningen med udenlandsk statsborgerskab steget fra 1,6 pct. til 5,8 pct., og særlig de seneste år har væksten været stor. I starten af 2024 havde 94,3 pct. af befolkningen på Færøerne dansk statsborgerskab, 0,5 pct. havde statsborgerskab i et andet nordisk land, 2,3 pct. i andre europæiske lande, 2,0 pct. i Asien, 0,5 pct. i Afrika og 0,3 pct. i USA.

Antallet af udlændinge på arbejds- og opholdstilladelse har mellem årene 2005 og 2013 svinget mellem ca. 400 og 600, mens tallet fra 2014 steg fra 660 til 3.243 i 2023. Stigningen fra 2021 til 2022 alene var mere end 1000 tilladelser, mens tallet blev reduceret med 41 tilladelser mellem 2022 og 2023.

I 2022 tog Færøerne for første gang imod flygtninge. Der var tale om en kvote på 200 flygtninge fra Ukraine. Kvoten blev i foråret 2024 øget til 250 flygtninge.

Den øgede andel af udlændinge afspejles også i integrationsindsatsen, som har været intensiveret de seneste år, blandt andet med større fokus på sprogundervisning. Blandt andet har Tórshavn Kommune ansat personale til at arbejde med integration, og virksomheder med mange udlændinge ansat har fokus på integration og sprogundervisning. I november 2024 fremsatte Landsstyret et lagtingsforslag om integration, som sætter rammerne for integrationsindsatsen på Færøerne. Der er blandt andet tale om informationsmøder, tilbud om sprogkurser m.v. og individuelle samtaler med myndighederne. Ved redaktionens afslutning er forslaget ikke færdigt behandlet i Lagtinget

I forbindelse med at Færøerne modtager flygtninge fra Ukraine, samarbejder Útlendingastovan med interesseorganisationer og andre myndigheder. Røde Kors spiller en særlig stor rolle, blandt andet med modtagelse og videre integration.

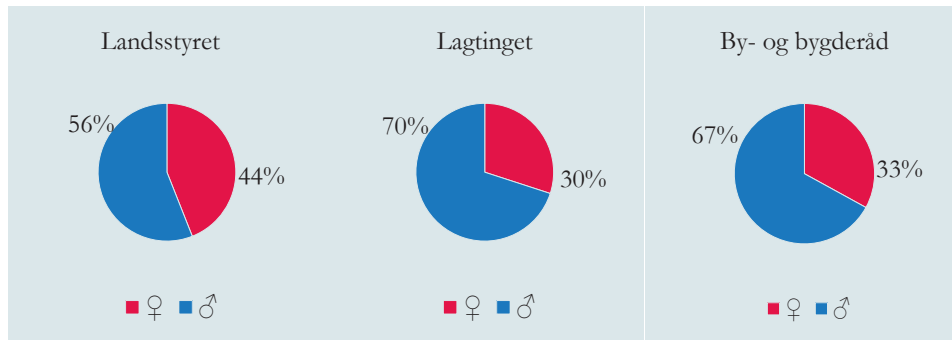
8.8 Ligestilling

Ligestilling som ressortområde hører under Almanna- og Mentamálaráðið. Formålet med ligestillingsloven fra 1994 er at fremme ligestilling mellem kvinder og mænd. Javnstøðunevndin (Ligestillingsnævnet) har til opgave at sikre, at loven overholdes, behandle klager om forskelsbehandling, samt med informationsmateriale og arrangementer at oplyse om emner vedrørende ligestilling. Javnstøðunevndin har desuden til opgave at rådgive myndigheder, institutioner, virksomheder, enkeltpersoner og andre. En gang om året udgiver Javnstøðunevndin en årsberetning, der giver et overblik over de sager, som nævnet har behandlet i løbet af året.

I 2006 nedsatte Lagtinget udvalget Demokratia efter anbefaling fra Vestnordisk Råd. Formålet med udvalget er at styrke kvinders rolle i politiske beslutninger. Dette gøres gennem arrangementer og informationsaktiviteter. Alle partier i Lagtinget samt Kvinnufelagið, Javnstøðunevndin og Kommunufelagið er repræsenteret i udvalget.

Ved folketingsvalget 2022 blev der for anden gang i historien valgt en kvinde til at repræsentere Færøerne i Folketinget. Inden lagtingsvalget i 2022 bestod landsstyret udelukkende af mænd. I det nuværende landsstyre udgør andelen af kvinder 44 pct. Kønsfordelingen i Lagtinget, landsstyret og by- og bygderådene ses i figur 8.3.

Figur 8.3 Kønsfordeling i landsstyret, Lagtinget og by- og bygderåd, per 29. november 2024

*Anm.: Kønsfordelingen er for de tiltrædende by- og bygderåd fra 1. januar 2025
Kilde: Demokratia*

8.9 Frivillige og hjælpeorganisationer på velfærdsområdet

Frivillige organisationer har stor betydning for udsatte gruppers velfærd. Nogle organisationer modtager tilskud via Lagtingets finanslov og i nogle tilfælde også kommunal støtte. Organisationerne med de højeste bevillinger er:

- Frelsens Hær, Blå Kors og Soli deo Gloria, som modtager tilskud for at tilbyde bo- og dagtilbud, omsorg og hjælp i hverdagen til personer ramt af hjemløshed.
- Kvinnuhúsið (Kvindehuset), som yder rådgivning og psykologhjælp til voldsramte kvinder. Siden 2023 har Kvinnuhúsið også ydet rådgivning til voldsramte mænd. Herudover kan voldsramte kvinder og deres børn opholde sig midlertidigt i Kvinnuhúsið.
- Kris, som er en forening, der hjælper voksne incestofre.
- Berin, som er et tilbud til børn og unge, der har mistet – eller har alvorligt syge – forældre eller søskende. Formålet er at give børn, unge og forældre et sted, hvor de kan samles og snakke med andre i samme situation. Berin tilbyder også psykologsamtaler.

- Den selvejende institution Rådgivningen for færingers i Danmark, som rådgiver, oplyser og hjælper færingers i sociale, personlige og uddannelsesmæssige spørgsmål samt fungerer som bindeled mellem færingers og danske myndigheder og institutioner.

Færøerne har én retshjælp - Rættarhjálpin, der er finansieret af Justitsministeriet og støttet af landsstyret. Retshjælpen yder gratis juridisk hjælp til borgerne.

Herudover findes der mange andre foreninger, som leverer ydelser og oplysning på det sociale område. Nogle af disse modtager mindre tilskud.

9 Sundhedsvæsenet

Landsygehuset i Tórshavn

Sundhedsvæsenet omfatter den primære sundhedstjeneste med kommunelæger, tandlæger, sundhedsplejersker, apoteker- samt sygehusvæsen, Heilsustýrið (Sundhedsstyrelsen) og Landslægen. Bortset fra apotekervæsenet, lægemidler og sundhedsvedtægter, som er områder overtaget af de færøske myndigheder, samt landslægeområdet, som er et fællesanliggende under Styrelsen for Patientsikkerhed, er sundhedsområdet et fællesanliggende, hvor de færøske myndigheder efter § 9 i hjemmestyrelsen og en rammelov om sundhedsvæsen på Færøerne fra 1995 har den lovgivende og administrative myndighed. Hjemmehjælps- og hjemmesygeplejeordningen har siden den 1. januar 2015 været et kommunalt anliggende.

Den 1. januar 2024 blev epidemiområdet overtaget. Det medfører, at området, der før blev varetaget af landslægeembedet under Styrelsen for Patientsikkerhed, nu bliver varetaget af de færøske myndigheder. Landslægens øvrige arbejdsopgaver hører fortsat under de danske myndigheder.

9.1 Forebyggende sundhedsindsats

Heilsustýrið

Heilsustýrið (Sundhedsstyrelsen) blev oprettet den 1. januar 2023 under navnet Fólkaheilsustýrið (Folkesundhedsstyrelsen), og skal løse opgaver, som hidtil har ligget i Fólkaheilsuráðið (Folkesundhedsrådet), Deildin fyrri Arbeiðs- og Almannaheilsu (Afdelingen for Arbejds- og Socialsundhed) og Ílegusavnið (Genetisk Biobank). I maj 2024 ændrede Fólkaheilsustýrið navn til Heilsustýrið i forbindelse med, at en ny lov om den genetiske biobank trådte i kraft på Færøerne. Med den nye lov falder forvaltning af gen-området under Heilsustýrið. Formålet med Heilsustýrið er at give sundhedsfaglig rådgivning og vejledning, administrere sundhedsberedskabet, at udvikle folkesundhedsarbejdet og styrke forebyggende indsatser. Derudover skal Heilsustýrið udarbejde, administrere og udvikle statistik på sundhedsområdet, udarbejde sundhedsrapporter og organisere, administrere og udvikle sundhedsregistre. Heilsustýrið varetager derudover en række opgaver forbundet med smitsomme sygdomme, herunder smitteopsporing og forebyggende tiltag ved sygdomsudbrud.

Forebyggende sundhedsordninger for børn og unge

På Færøerne får alle børn under den undervisningspligtige alder tilbudt syv forebyggende helbredsundersøgelser ved den praktiserende læge. Børn og unge i den undervisningspligtige alder får tilbudt to helbredsundersøgelser ved enten sundhedsplejerske eller praktiserende læge. Herudover får børn og unge tilbudt forebyggende og sundhedsfremmende helbredsundersøgelser af en sundhedsplejerske. Sundhedsplejerskerne tilbyder vejledning om barnets sundhed, udvikling og trivsel. Derudover skal sundhedsplejerskerne observere det enkelte barns helbredstilstand og sundhedsforholdene generelt.

9.2 Den primære sundhedstjeneste

Kommunelæger

Færøerne er opdelt i ni lægedistrikter med i alt 36 kommunelægestillinger. Heraf er 29 kommunelæger (praktiserende læger) i fast stilling, og syv stillinger dækkes af skiftende vikarer. Kommunelæger er speciallæger i almen medicin. Kommunelægerne ejer ikke deres praksis. Kommunerne stiller lokaler, indbo og udstyr, som kommunelægerne har

behov for, til rådighed. Ud over honorarer efter overenskomst mellem Kommunulæknafelag Føroya (kommunelægernes organisation) og Fíggjarmálaráðið (Finansministeriet på Færøerne) samt indtægter ved forebyggende undersøgelser, modtager kommunelægerne et fast grundhonorar fra landskassen.

Kommunelægens arbejdsopgaver er almindelig lægehjælp i lægedistriktet samt andre lovpligtige opgaver, herunder vaccinationer og sundhedsundersøgelser af børn. Herudover bemander kommunelægerne lægevagten, der har lokaler på Landssygehuset.

Tandlægeordning

Der er på Færøerne en række privatpraktiserende tandlæger, herunder med speciale i ortodonti (tandregulering). Derudover er der konsulenter med speciale i ortodonti, der regelmæssigt kommer til Færøerne og varetager samme behandling. På Landssygehuset er der en tandlægeklinik, som varetager undersøgelser, behandling og tand-, mund- og kæbekirurgi for personer med særlige behov.

Nogle kommuner har fastansatte skoletandlæger til at varetage børne- og ungdoms-tandplejen, mens børnetandplejen i andre kommuner varetages af privatpraktiserende tandlæger. Alle driftsudgifter vedrørende børne- og ungdomsstandplejen afholdes af kommunerne.

I forbindelse med tandlægebesøg i privat praksis dækker Heilsutrygd (Sygesikringen) en del af udgifterne. For unge til og med det fyldte 22. år yder Heilsutrygd fuldt tilskud til den kliniske undersøgelse.

Heilsutrygd

I 2010 afløste Heilsutrygd de 11 sygekasser, som var placeret i distrikterne. Heilsutrygd administrerer og afregner tilskud til de fleste primære sundhedstjenester på Færøerne, herunder kommunelægekonsultationer, speciallæge, kropsbårne hjælpemidler, tandbehandling, fysio- og ergoterapi, psykolog, kiropraktor mv. Medicintilskudsordningen administreres også af Heilsutrygd, ligesom Heilsutrygd varetager tilsyn med misbrugsbehandlingscentre.

9.3 Sygehusvæsenet

Sjúkrahúsverkið (Sygehusvæsenet) drives som institution under landsstyret i henhold til lagtingslov nr. 64 af 17. maj 2005 om Færøernes sygehusvæsen, der er udstedt i henhold til lov nr. 316 af 17. maj 1995 om sundhedsvæsenet på Færøerne.

Sjúkrahúsverkið har en fælles ledelse for de tre sygehuse; Landssygehuset i Tórshavn (centralsygehuset) og sygehusene i Klaksvík og på Suðuroy.

På Landssygehuset er der 127 sengepladser og 29 speciallægeområder inklusiv ni speciallægeområder bemanded med konsulenter. Inden for flere andre speciallægeområder er rådgivning organiseret ved, at læger uden for Færøerne deltager i behandlingen af patienterne.

Klaksvík sygehus har 22 faste sengepladser, samt fire dagoperationspladser. Sygehuset har flere specialer repræsenteret, hvoraf nogle er landsdækkende.

Suðuroy sygehus har 26 sengepladser. Sygehuset har en landsdækkende smertebehandling.

Patienter, der ikke kan behandles på Færøerne, bliver visiteret til behandling uden for Færøerne. De fleste patienter behandles i Danmark. I 2023 var der 2.786 visitationer, fordelt på 1.731 patienter, hvilket er på samme niveau, som i 2018 og 2019, inden coronaepidemien. I 2023 blev der brugt 141,3 mio. kr. på behandlinger uden for Færøerne. Derudover blev der brugt 52,6 mio. kr. på rejseudgifter og drift af patienthotellet Tórshavn i København. Der var ca. 34.500 overnatninger på patienthotellet i 2023.

Patienthotellet, der råder over 55 værelser og fem lejligheder, blev i 1976 etableret som en selvejende institution med det formål at tilbyde logi til de patienter og pårørende, som skal opholde sig i Danmark i forbindelse med en længerevarende indlæggelse eller behandling. Hotellets drift blev i 1986 underlagt det færøske sygehusvæsen.

9.4 Andre institutioner

Apotekervæsenet

Apotekervæsenet og lægemidler er reguleret af lagtingslov nr. 104 af 5. september 1988 om apotekervæsenet og lægemidler med senere ændringer.

Apotekervæsenet har monopol på fremstilling, import, udlevering og lagerføring af og handel med lægemidler. Der er fire apoteker i henholdsvis Tórshavn, Runavík, Klaksvík og Tvøroyri. Derudover er der 19 håndkøbsudsalg samt et produktionsapotek.

Landslægen

Landslægen, der hører under Styrelsen for Patientsikkerhed, er rådgiver for statslige myndigheder, Færøernes landsstyre og kommunale myndigheder på Færøerne i lægelige, hygiejniske, miljømæssige og socialmedicinske forhold. Landslægen fører, på vegne af Styrelsen for Patientsikkerhed, tilsyn med den virksomhed, der udøves på Færøerne af læger, tandlæger, jordemødre, sygeplejersker, social- og sundhedsassistenter m.fl. (autoriserede sundhedspersoner). Landslægen udarbejder og udgiver årlige medicinalberetninger for Færøerne og yder bistand til rets- og politimyndighederne samt de færøske kørekortmyndigheder.

Landslægen varetager udredning af klagesager, som herefter sendes til Styrelsen for Patientklager, der varetager den egentlige sagsbehandling. Udgifterne til landslægeembedet dækkes af statskassen.

Den 1. juli 2022 trådte bekendtgørelse for Færøerne om registrering af, underretning om og tilsyn med offentlige og private behandlingssteder, også kaldet tilsynsbekendtgørelsen, i kraft for Færøerne. Landslægen fører i medfør af bekendtgørelsen organisatorisk tilsyn med offentlige og private behandlingssteder på Færøerne.

Af den nuværende koalitionsaftale fremgår det, at landsstyret ønsker at forberede en eventuel overtagelse af landslægeembedet. Arbejdet med at forberede overtagelse af landslægeembedet og visse andre områder på sundhedsområdet er gået i gang, og i juni 2024 havde arbejdsgruppen, bestående af færøske og danske myndigheder, sit første møde om at belyse en eventuel overtagelse.

Misbrugsbehandling

I foråret 2022 fremlagde daværende lagmand en helhedsplan for 2022-2028 for at forebygge og begrænse misbrug. Helhedsplanen kom på baggrund af, at der i de seneste år har været flere historier om unge mennesker, der er endt i misbrug, samt om øget kriminalitet forbundet med misbrug. Helhedsplanen indeholder 58 initiativer med tilhørende tidsplan, økonomi og ansvarsområde. Langt de fleste af initiativerne omhandler forebyggelse, men der er også initiativer angående forbedret behandling, efterbehandling og kontrol.

Der er i dag tre misbrugsbehandlingssteder på Færøerne. Udgifterne hertil beløb sig til 24,1 mio. kr. i 2023. Der kan læses mere om misbrugsbehandlingscentrene på Heilsumálaráðiðs hjemmeside.

For at forebygge misbrug af alkohol, har Rúsdrekkasøla Landsins (Alkoholmonopolet) monopol på import og salg af alkohol stærkere end 5,6 pct. Rúsdrekkasøla Landsins har i alt otte butikker.

10 Uddannelse

Skúladepilin í Suðuroy

Fra 2002 er hele undervisnings- og uddannelsesområdet overtaget af Færøerne, dvs. det fulde ansvar for lovgivningen, administrationen og økonomien for folkeskolen, ungdoms- og erhvervsuddannelserne samt de videregående uddannelser, herunder Fróðskaparsetur Føroya (Færøernes Universitet).

Muligheden for at tage erhvervsuddannelser og videregående uddannelser på Færøerne har betydning for, om unge færinger må rejse væk fra Færøerne en del af deres ungdomsliv, og hvor mange der vender tilbage til Færøerne. Gennem de seneste år er der etableret flere uddannelsesmuligheder på Færøerne. Et eksempel er etableringen af jurauddannelsen.

10.1 Folkeskolen

Folkeskolen omfatter en ni-årig grundskole og en et-årig 10. klasse. Undervisningspligten er ni år. Desuden har kommunerne mulighed for at oprette en et-årig førskole.

Barna- og útbúgvingarmálaráðið (landsstyreområdet for børn og uddannelse) har det overordnede ansvar for folkeskolens indhold, love og regler samt læseplaner, fag- og timefordeling. Kommunerne har ansvar for, at alle undervisningspligtige børn i kommunerne har adgang til folkeskolens undervisning fra 1.–10. klasse samt mulighed for at få specialpædagogisk hjælp. Kommunerne fører desuden tilsyn med, at alle børn i den undervisningspligtige alder bliver indskrevet i folkeskolen eller modtager tilsvarende undervisningstilbud.

Barna- og útbúgvingarmálaráðið ansætter skolelederne og landskassen afholder udgiften til lærerlønningerne. Kommunerne har ansvaret for skolebygninger, interiør, undervisningsmaterialer samt -redskaber. Skolebestyrelsen har det pædagogiske tilsyn og beslutter principper for særlige undervisningsmæssige forhold.

Der er på Færøerne mange små og mellemstore skoler. Antallet af skoler er blevet reduceret de seneste år, dels som følge af kommunesammenlægninger og dels som følge af, at færre personer vælger at bosætte sig i de afsidesliggende bygder. Antallet af elever i den enkelte skole varierer fra to til omkring 800 elever. I alt 7.050 elever er tilknyttet folkeskolen på Færøerne for skoleåret 2024/25, hvoraf 263 elever går i specialklasse. Desuden er der tre friskoler med i alt 150 elever og en specialskole med 64 elever.

Ca. 2/3 af eleverne vælger at fortsætte i 10. klasse, og en del tager på en af de to efterskoler, som findes på Suðuroy og på Sandoy, eller på et efterskoleophold i Danmark. Endelig vælger nogle af eleverne at starte på en ungdomsuddannelse direkte efter afsluttet 9. klasse.

Sernám (Specialpædagogisk/Psykologisk Center) arbejder med at udvikle og opdatere det specialpædagogiske område for at skabe større helhed og kontinuitet i tilbuddene til børn og unge med særlige behov i skolen samt i dag- og døgntilbud. Herudover laver Sernám udredninger, rådgiver og vejleder i specialpædagogiske opgaver i undervisningssektoren og på daginstitutionsområdet til børn og unge i alderen 0 til 18 år.

10.2 Ungdomsuddannelser

De gymnasiale uddannelser på Færøerne tilbydes på Miðnámsskúlin í Suðuroy, Glasir í Tórshavn, Miðnám í Vestmanna, Miðnám á Kambsdali (med afdeling í Klaksvík) og Tekniski skúli í Klaksvík.

Glasir, som åbnede i 2018, blev banebrydende ved at være en sammenlægning af Studenterskolen, HF, Handelsskolen og Teknisk Skole i Tórshavn. Det vil sige, at en stor del af en ungdomsårgang færdes i det samme miljø. I tillæg til disse uddannelses tilbud er der etableret særligt tilrettelagte ungdomsuddannelser til unge med særlige behov. Til unge, som ikke har en adgangsgivende eksamen til optagelse på ungdomsuddannelserne, er Serbreyt (STU- særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse) blevet etableret.

Grunduddannelse inden for administrations-, handels- og kontorområdet (FHS) foregår på Glasir í Tórshavn, Miðnám á Kambsdali og Miðnámsskúlin í Suðuroy.

Lærlingeuddannelser

Skoleopholdene på lærlingeuddannelserne på det merkantile område foregår på Glasir í Tórshavn og Miðnám á Kambsdali. Skoleopholdene på lærlingeuddannelserne på det tekniske område foregår på de to tekniske skoler Glasir og Tekniski Skúli í Klaksvík. På lærlingeuddannelser, hvor skoleuddannelsen ikke er etableret på Færøerne, får lærlingene deres skoleophold på skoler i Danmark. Der er følgende lærlingeuddannelser på det tekniske område med skoleophold på Færøerne: tømrer, elektriker, automekaniker, metalarbejder, frisør, gastronomassistent og ernæringshjælper. Derudover er der basisuddannelserne beklædnings- og ressourceuddannelse (uld, fiskeskind mv.).

Andre uddannelser og kurser

Ud over ovennævnte uddannelser foregår der på Færøerne forskellige andre undervisningsaktiviteter, bl.a. på Føroya Fólkaháskúli (Folkehøjskolen i Tórshavn), på Ítróttarháskúlin í Suðuroy (Idrætshøjskolen på Suderø), på Húsarhaldsskúli Føroya (Husholdningsskolen i Klaksvík) samt på aften- og musikskolerne.

Heilsuskúli Føroya (Sundhedsskolen) blev grundlagt på Suðuroy i 2001. På skolen uddannes social- og sundhedshjælpere, social- og sundhedsassistenter og

pædagogmedhjælpere. Det samlede elevtal på skolen ligger på ca. 80 og afhænger af, hvordan praktik- og teoriperioderne fordeles sig over året.

Glasiir udbyder en række korte videregående uddannelser inden for it, økonomi (markedsøkonomi og finansøkonomi), innovation og entreprenørskab bankvirksomhed, produktion og byggeri, samt lederuddannelser og lederudviklingskurser.

10.3 Videregående uddannelser

Fróðskaparsetur Føroya

Fróðskaparsetur Føroya (Færøernes Universitet) blev stiftet i 1965 som en selvejende institution. Institutionen har til opgave at drive forskning, udbyde videregående uddannelse og udbrede kendskab til videnskabelige metoder og resultater. I 2008 blev Seminariet og Sygeplejeskolen en del af universitetet og uddannelserne blev rettet til efter dette.

Fróðskaparsetur Føroya er en offentlig institution, der er styret af en bestyrelse. Bestyrelsen ansætter rektor. Institutionens driftsudgifter dækkes af landskassen. Desuden dækkes en del projekter ved eksternt finansiering. Antallet af studerende er steget markant i de senere år – fra lidt over 600 i 2013 til omkring 1.100 siden 2018. Alle uddannelserne på Fróðskaparsetur Føroya er tilrettelagt i henhold til Bologna-aftalen.

Universitetets organisation består af fem fakulteter, der hver ledes af en dekan:

Føroyamálsdeildin (Fakultet for sprog og litteratur)

Fakultetet udbyder en bacheloruddannelse (Bachelor of Arts) og masteruddannelse (Master of Arts) i færøsk sprog og litteratur. I MA-uddannelsen er der også mulighed for at tage en kombineret MA, som består af et hovedfag og et sidefag. Færøsk kan enten udgøre hovedfaget eller sidefaget.

I 2019 blev en diplomuddannelse i kunstnerisk arbejde (Diploma in Art) udbudt for første gang. Uddannelsen blev i 2020 omdannet til en 3-årig bacheloruddannelse.

Søgu- og samfelagsdeildin (Fakultet for historie- og samfundsfag)

De tre-årige bacheloruddannelser i henholdsvis historie, politik og administration, socialvidenskab og samfundsplanlægning, økonomi og jura kan danne basis for en

masteruddannelse ved Fróðskaparsetur Føroya eller ved et universitet i udlandet. Der er desuden mulighed for at tage en halvandet-årig suppleringsfagsuddannelse i historie eller samfundsvidenskab, som er tilrettelagt med henblik på at indgå i en masteruddannelse i et andet fag.

Masteruddannelser i henholdsvis historie, jura (MA of Arts in Law og MA of Legal Practice), ledelse, social- og statskundskab er to-årige overbygningsuddannelser.

Námsvísindadeildin (Fakultet for pædagogik og undervisning)

Námsvísindadeildin uddanner og efteruddanner folkeskolelærere og pædagoger. Folkeskolelæreruddannelsen og pædagoguddannelsen er fire-årige uddannelser (240 ECTS-point) på bachelorniveau, der giver studerende ret til henholdsvis at undervise i folkeskolen eller at arbejde som pædagog.

Náttúrvísindadeildin (Fakultet for naturvidenskab og teknik)

Bacheloruddannelserne (Bachelor of Science) til IT-ingeniør, energiingeniør og i biologi (marinbiologi, økologi, molekylærbiologi) er tre-årige uddannelser bortset fra energiingeniør, der er en 3½-årig uddannelse med et halvt års praktik indbygget. Uddannelserne giver adgang til master- og kandidatuddannelser på andre universiteter.

Fra 2019 har maskinmestre, som er uddannet fra Vinnuháskúlin, kunnet tage en Bachelor of Science in Marine Engineering.

Deildin fyri heilsu- og sjúkrarøktarvísindi (Fakultet for sundhedsvidenskab og sygepleje)

Sygeplejerskeuddannelsen ved fakultetet er godkendt af den danske sundhedsstyrelse. Der er tale om en fire-årig uddannelse (240 ECTS-points), der giver graden Bachelor of Science (BSc.Cur) i sygepleje. Fakultetet udbyder ligeledes suppleringsuddannelse for sygeplejersker, der ikke har bacheloruddannelse. Desuden udbyder fakultetet en masteruddannelse i Health Science og i Public Health.

Det er muligt at tage ph.d.-uddannelse på alle fakulteter på universitetet.

Universitetet er i 2022 blevet vurderet af en ekspertgruppe til at være et universitet, som fungerer godt, og som har været i en proces med at få uddannelserne klar til international godkendelse. Der skal dog iværksættes flere tiltag for at få de internationale godkendelser på plads og til at få lavet kvalitetssikring og -udvikling.

Maritime uddannelser

Der er to maritime skoler på Færøerne – Vinnuháskúlin i Tórshavn og Sjó nám i Klaksvík.

På Vinnuháskúlin uddannes maskinister, maskinmestre, skippere og skibsførere. Uddannelsen til sætteskipper tager 1½ år, og uddannelsen til skibsfører tager tre år. Maskinistuddannelsen er på ni måneder, og maskinmesteruddannelsen er på tre år. Vinnuháskúlin har også etableret en aspirantordning, hvor der uddannes skippere, skibsførere og maskinmestre. Uddannelserne tager henholdsvis 2, 3 og 4½ år. På Sjó nám uddannes sætteskipper og skibsassistenter. Skolerne har også kursuscentre, som udbyder en række maritime kurser i henhold til STCW-koden, offshore standarder og landbaserede krav.

Der er indgået aftale mellem landsstyret og Søfartsstyrelsen om ligestilling af færøske og tilsvarende danske maritime uddannelser.

10.4 Uddannelsesstøtte

Studni (Uddannelsesstøttestyrelsen) forvalter uddannelsesstøtten til studerende på Færøerne. Derudover er der andre støtteordninger, f.eks. støtte til leveomkostninger, studieafgifter og rejsestøtte til færøske studerende i udlandet.

Færøske studerende på uddannelser i Danmark og i udlandet modtager som danske statsborgere i de fleste tilfælde SU efter danske regler.

10.5 Forskning

Granskingarráðið (Færøernes Forskningsråd) blev etableret i 1996, først som et rådgivende organ, senere som en selvstændig offentlig organisation. Rådets opgave er at rådgive, informere, vejlede og koordinere den nationale og internationale indsats på forsknings- og innovationsområdet samt administrere midler til forskning og innovation, primært fra Forskningsfonden, men også andre fonde.

Granskingarráðið fik i 2007 ansvaret for forsknings- og innovationssamarbejdet med EU med tilhørende policy-, rådgivnings- og kommunikationsopgaver, herunder NCP- (nationale kontaktpunkter) og PC- (program komitéer) tjenester, samt som EURAXESS servicecenter (leverer informations- og støttetjenester til professionelle

forskere) og ERAC (EU's strategiske politiske rådgivende udvalg i spørgsmål vedrørende forskning og innovation). Granskingarráðið udgør herudover en central aktør i internationalt forskningssamarbejde, herunder som Færøernes medlem i bestyrelsen for NordForsk og som rådgiver i samarbejdet med EU, USA og ift. Arktis.

Lagtinget bevilliger årligt en pulje til forskning, der uddeles efter ansøgning. Der er tale om flerårige projekter, især ph.d.-projekter, på alle forskningsområder, der spænder fra grundforskning til anvendt forskning og innovation. Granskingarráðið har i flere omgange modtaget eksterne midler, som det efter ansøgning kan tildele specifikke områder.

11 Kultur

Kaproning på Ålavsøka

11.1 Sprog og traditioner

Det færøske sprog

Omkring 80.000 mennesker taler færøsk. Foruden de fastboende på Færøerne vurderes det, at omkring 25.000 mennesker i Danmark og omkring 5.000 mennesker i resten af verden taler sproget. Færøsk er et vestnordisk sprog, der har udviklet sig fra det oldnordiske sprog, som de første, der bosatte sig på øerne, talte.

Fra 1500-tallet og flere århundreder frem var det forbudt at skrive færøsk (og norsk) i bl.a. skoler og kirker, og dansk blev færingernes eneste skriftsprog. I denne periode blev det færøske sprog stort set kun overleveret mundtligt, bl.a. igennem de færøske folkeviser, kvad og sagn.

I 1854 udgav præst og filolog V.U. Hammershaimb en færøsk sproglære (ortografi), og fra slutningen af 1800-tallet afløste det færøske skriftsprog så småt det danske. Færøsk blev officielt skolesprog på Færøerne i 1938, kirkesprog i 1939 og i 1944 ligeberettiget retssprog. Ved hjemmestyreløven i 1948 blev færøsk anerkendt som hovedsproget på Færøerne, men dansk har i nutiden fortsat en central rolle i det færøske samfund. I skolen har dansk status som første fremmedsprog, og børnene undervises i dansk fra tredje klasse.

Málráðið (Sprogrådet) har eksisteret siden 2012 og har til formål at pleje, udvikle og bevare det færøske sprog, at vejlede, rådgive og lave konklusioner i sprogspørgsmål og at fastsætte færøsk retskrivning.

De seneste år er der på Færøerne, ligesom mange andre steder i verden, sket en internationalisering af sproget. Det bliver i mange tilfælde håndteret ved, at man finder nye færøske ord, som man bruger i stedet, og befolkningen tager ofte godt imod de nye færøske ord. Der er dog en tendens til, at flere og flere unge i større omfang bruger især engelske ord i deres talesprog.

Der er også gjort en del for at gøre det færøske sprog let tilgængeligt ved at give gratis adgang til digitale ordbøger på forlaget Sprotin, som ud over oversættelser til og fra dansk og engelsk har oversættelser til og fra tysk, spansk, kinesisk og japansk. Derudover er der oversættelser fra grønlandsk, fransk og russisk og oversættelse til italiensk.

På modersmålsdagen, den 25. marts, i 2024, blev der udgivet en digitaliseret autoriseret retskrivningsordbog på færøsk, som er den første af dens slags.

En del af indsatsen med at bevare og styrke det færøske sprog løftes af den offentlige public service-station Kringvarp Føroya (tv- og radiostation (KVF)). En af stationens primære opgaver er at styrke og bevare sproget gennem nyhedsdækningen og kulturelle programmer. Dette gøres bl.a. gennem det ugentlige program ”Málteigurin” (Sprogfeltet), hvor det færøske sprog og befolkningens brug af det bliver drøftet.

I 2023 udkom der, ifølge Hagstova Føroya, i alt 214 bøger på færøsk, hvoraf 106 var oversættelser. Det lille sprogområde giver færøske forfattere vanskelige arbejdsvilkår, men Færøerne har ikke desto mindre et rigt litteraturmiljø. Udover den større og årligt tilbagevendende bogmesse ”Bókadagar”, som afholdes i Norðurlandahúsið (Nordens Hus), og hvor der især sættes fokus på de færøske værker, som er udgivet i det forgangne år, afholdes der også arrangementer med oplæsninger.

Færøske traditioner og sammenkomster

Færøerne er rig på traditioner. Det ses bl.a. ved sammenkomster med kædedans, kvad, færøske nationaldragter og stævner.

Den færøske dragt er i de seneste år blevet mere og mere populær og bruges til mange festlige lejligheder. I forbindelse med Ólavsøka (Olai), Færøernes nationale festdage, der finder sted i Tórshavn den 28.-29. juli, ses færinger i dragterne alle steder i byens gader.

Den færøske kædedans er en dans, der stammer fra middelalderen, hvor man danser i ring, kædet sammen arm til arm, mens der synges kvad uden ledsagelse af instrumenter. Hvert kvad kan være flere hundrede vers, og der bliver ofte danset i timevis. Dansen bliver bl.a. brugt til sommerstævner, ligesom det er almindeligt at danse kædedans i forbindelse med private fester. Der er danseforeninger, der mødes regelmæssigt for at danse kædedans og synge kvad.

Gennem sommeren bliver der afholdt stævner rundt om på øerne, hvor det især er kaproningen i de traditionelle færøske både, der trækker folk til. Det største af disse stævner er i forbindelse med Ólavsøka, som for mange færinger er en af de største begivenheder på året. Deltagelsen ved mange af de øvrige stævner bliver mindre og mindre hvert år.

Hvalfangst

En af Færøernes ældste traditioner er hvalfangsten. I dag er der kun to arter, der fanges – primært grindehvalen og et mindre antal springere. Fangsten er ikke-kommerciel, og kødet bliver fordelt mellem dem, der deltager i slagtingen, til de lokale institutioner og til lokalbefolkningen efter formelle regler. Ifølge Hagstova Føroya, blev der slagtet 897 grindehvaler i 2023. Forskning i grindekødets sundhedsmæssige konsekvenser for befolkningen har været medvirkende til, at der i dag spises væsentligt mindre grind end tidligere.

Mens en stor del af den færøske befolkning har stærke meninger om færingers ret til grindefangst og bevarelsen af traditionen, har der været et pres fra udlandet for at få stoppet fangsten.

11.2 Kunst

Museer

Listasavn Føroya (Færøernes Nationalgalleri) er beliggende i Tórshavn. Samlingen på Listasavn Føroya består hovedsagelig af værker af færøske kunstnere. Samlingen rummer godt og vel 2.800 værker i 2024, der dækker perioden fra 1830'erne til den allernyeste billedkunst. Heriblandt findes den største samling af værker af Sámal Joensen-Mikines og Ingálvur av Reyni samt en lang række hovedværker af øvrige betydningsfulde færøske kunstnere.

Som offentlig drevet kulturinstitution har Listasavn Føroya til opgave at indsamle, bevare, registrere, formidle og forske i færøsk billedkunst som en del af den færøske kulturarv. Museet er organiseret som en selvejende institution, der drives med en offentlig bevilling, støtte af Tórshavn kommune og indtægt af egen virksomhed. I 2023 havde Listasavn Føroya 33.349 besøgende.

Listafelag Føroya (Færøernes Kunstforening) er en aktiv kunstforening med ca. 600 medlemmer. Formålet med foreningen er at støtte færøsk kunst ved at købe værker af færøske kunstnere. Ud over køb af kunst er Listafelag Føroya også aktiv med udstillinger og anden kunstformidling. Kunstforeningen arrangerer den årlige Olaiudstilling, som holdes i Listasavn Føroya i dagene omkring Ólavsoka.

Tjóðsavnið (Nationalmuseet) ligger i Tórshavn og har til opgave at indsamle, registrere, bevare, forske i og formidle Færøernes natur- og kulturarv. Derudover løser museet også opgaver inden for fortidsminde- og bygningsfredning, tilsyn med kulturhistoriske lokalmuseer samt antikvarisk rådgivning i forbindelse med forvaltning af folkekirkens bygninger. Ud over hovedbygningen tager museet sig af en række andre lokationer, bl.a. fortidsminderne i Kirkjubøur, museumsøen Koltur og på hvalfangststationen við Áir.

Rundt omkring på Færøerne findes en række lokale kunst- og bygdemuseer.

Teater

Tjóðpallur Føroya (Nationalteatret) holder til i bygninger midt i Tórshavn. Lagtinget har vedtaget at bygge et nyt teater, som skal sikre den professionelle scenekunsts videre udvikling. Der er ikke sat en endelig dato for, hvornår det nye nationalteater skal stå færdigt.

Der sættes herudover også teaterstykker op af mindre teaterforeninger rundt om i landet.

Musik

Der er rig tradition for musik på Færøerne, og flere steder i landet tilbyder musikskoler musikundervisning på højt niveau, der er mulighed for at tage en musikuddannelse ved siden af gymnasiet, som giver adgang til at søge ind på musikkonservatorium. Færøerne har sit eget symfoniorkester, som startede i 1983 og består af fortrinsvis færøske musikere. Herudover findes forskellige kammerensembler, hornorkestre, harmonikaorkestre, kor osv., ligesom der er et rigt musikliv inden for andre genrer såsom rock, pop og jazz.

Større arrangementer holdes i kulturhuset Norðurlandahúsið i Tórshavn, kulturhuset SALT på Suðuroy, koncertsalen Løkshøll på Eysturoy og det nye kulturhus Varpið i Klaksvík. Der er også en række mindre koncertsteder, ligesom kirker og menighedshuse giver plads til koncerter. Et populært event er ”Hoyma”, hvor færinger åbner deres hjem for små intim-koncerter.

Musikkonkurrencen ”Sement” afholdes hvert år mellem færøske musikere og orkestre, hvor vinderen får tid i studie og top 3 får muligheden for at spille til festivaler både på Færøerne og i Danmark.

Hver sommer samler udendørs musikfestivaler flere tusinde færinger. De største er G-festivalurin i Gøta, Summarfestivalurin i Klaksvík og Countryfestival i Sørvágur. Over sommeren er der også flere én-dags musikarrangementer, så som Voxbotn, Tórsfest, og Norðfest.

Film

Færøsk filmkunst blomstrer, og Færøerne fylder mere og mere i udenlandske film, dels fordi Færøerne har fået flere dygtige filmuddannede, dels fordi Færøerne med sin storslåede natur er blevet et populært filmoptagelsesområde. Tv-serien ”Trom” og James Bond-filmen ”No Time to Die” fra 2021 er eksempler på tv-serier og film, der bl.a. er optaget på Færøerne. En stor del af optagelserne til Disney-filmen ”Peter Pan & Wendy” fra foråret i 2023 blev optaget på Færøerne. ”No Rest for the Wicked”, som er filmet på Færøerne over sommeren i 2024, er et kærlighedsdrama, der forgår på Færøerne i 1872, med Pilou Asbæk i hovedrollen.

Filmshúsið (Filmhuset) blev etableret i 2018 med det formål at avancere og inspirere den færøske filmindustri og promovere Færøerne som en attraktiv film- og tv-lokation. Filmshúsið arbejder også med at udvikle faglige kompetencer inden for det færøske filmmiljø, forbedre filmproduktion, promovere filmkultur på Færøerne, rådgive og vejlede færøske filmskabere, fremme den færøske filmindustri i udlandet og skabe vækst for filmindustrien på Færøerne.

Nóllýwood er de sidste mange år blevet afholdt på Nólsoy som en gratis sommerskole for unge, der er interesseret i filmproduktion.

11.3 Sport

Det færøske idrætsforbund, Ítróttasamband Føroya (ÍSF), blev stiftet i 1939 og er paraplyorganisation for specialidrætsforbund på Færøerne. Foreningens formål er at fremme, samordne og tilrettelægge al idrætsvirksomhed på Færøerne, at fremme samarbejdet om idræt med nationale myndigheder og andre myndigheder samt at repræsentere Færøerne internationalt, herunder i IOC.

Fodbold

Fodbold er den største sportsgren på Færøerne. Det færøske fodboldforbund (FSF), der blev stiftet i 1979, angiver at have det procentvist højeste antal aktive fodboldmedlemmer i Europa og har en målsætning om, at 10 pct. af den færøske befolkning skal være aktive fodboldspillere.

På nationalt plan oplever det færøske herrelandshold i fodbold hård modvind. UEFA EM-kvalifikationen til EM 2024 resulterede i to uafgjorte og seks tabte kampe, og landsholdet lå nederst i gruppe E. Kvindelandsholdet i fodbold blev nr. 3 i sin UEFA Nations League gruppe til EM 2025. De fik 9 points efter seks kampe, som er resultatet af tre vunde og tre tabte kampe.

Håndbold

De færøske håndboldlandshold har opnået enestående resultater i 2024. For første gang sikrede herrelandsholdet sig deltagelse blandt de 24 hold til EM-slutrunden, som blev spillet i Tyskland i januar 2024. Selv om Færøerne blev slået ud i den indledende runde, blev det til en sensationel oplevelse – ikke mindst på grund af de mange færøske fans, der var rejst med til Tyskland for at støtte landsholdet, og som gik viralt verden

over med deres sange og støtte under kampene.

Kvindernes EM-kvalifikation i håndbold påbegyndtes i efteråret 2023, og de har kvalificeret sig til EM-slutrunden, som bliver spillet i Schweiz, Østrig og Ungarn i november 2024.

En ny arena er under opførsel i Tórshavn, hvor færøsk håndboldlandshold fra 2025 vil kunne spille kampe under tidssvarende forhold og i henhold til internationale krav.

Færøsk kaproning

Traditionel færøsk kaproning er Færøernes nationalsportsgren. Der bliver roet i traditionelle færøske robåde (dog optimeret til kaproning), og konkurrencedagene er placeret samtidig med bygdestævnerne rundt omkring i landet henover sommeren. Sæsonen slutter til Ólavsøka.

To færingar kvalificerede sig til at ro for Danmark ved OL i Paris 2024, en med singlesculler og en med kvinde otter.

Oyggjaleikir (The Island Games)

Oyggjaleikir, er en idrættskonkurrence mellem øsamfund, som er blevet afholdt hvert andet år siden 1985, og hvor landende skiftes til at være værter. Oyggjaleikir bliver ofte beskrevet som en form for mini-olympiske lege for øsamfund, da der ligesom til OL også bliver konkurreret i flere forskellige discipliner.

I 2027 er Færøerne vært for Oyggjaleikir. Dette er anden gang, at Færøerne er vært for legene, som sidst blev afholdt på Færøerne i 1989. Oyggjaleikir 2027 bliver afholdt 3.-9. juli 2027, og der forventes at komme omkring 2.500 idrættsudøvere til Færøerne for at konkurrere i 14 forskellige discipliner.

Bilag

Bilag 3.1

Lov nr. 137 af 23. marts 1948

om

Færøernes Hjemmestyre

Vi Frederik den Niende, af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Goters, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, Gør vitterligt: I Erkendelse af den Særstilling, som Færøerne i national, historisk og geografisk Henseende indtager indenfor Riget, har Rigsdagen i Overensstemmelse med Vedtagelse i Færøernes Lagting vedtaget og Vi ved Vort Samtykke stadfæstet følgende Lov om Færøernes forfatningsmæssige Stilling i Riget:

§ 1. Færøerne udgør inden for denne Lovs Rammer et selvstyrende Folkesamfund i det danske Rige. I Henhold hertil overtager det færøske Folk ved sin folkevalgte Repræsentation, Lagtinget, og en af dette oprettet Forvaltning, Landsstyret, inden for Rigsenheden Ordningen og Styrelsen af færøske Særanliggender som angivet i denne Lov.

§ 2. De paa den som Bilag til denne Lov vedføjede Liste under A. Opførte Sager og Sagomraader betragtes principielt som færøske Særanliggender. Det færøske Hjemmestyre (de i § 1, Pkt. 2, nævnte Organer) kan bestemme, at alle disse Sager og Sagomraader eller nogle af dem straks skal overgaa til Hjemmestyret med den Følge, at dette overtager de dermed forbundne Udgifter. Med den samme Følge kan Hjemmestyret paa et senere Tidspunkt bestemme, at Sager og Sagomraader paa Listen, der ikke straks overtages, skal overgaa til Hjemmestyret. Paa tilsvarende Maade er Hjemmestyret forpligtet til at overtage Sager og Sagomraader, der er opført paa Listen, naar det ønskes af Rigsmyndighederne.

§ 3. For de paa Listen under B. opførte Sagomraaders Vedkommende afgøres det ved nærmere Forhandling, om og i hvilket Omfang disse Spørgsmaal kan henføres til færøske Særanliggander.

§ 4. For de Omraader, der henhører under Hjemmestyret, har dette den lovgivende og administrative Myndighed. De af Lagtinget vedtagne og af Landsstyrets Formand stadfæstede Love benævnes Lagtingslove.

§ 5. De færøske Myndigheders Kompetence er undergivet den Begrænsning, der følger af de til enhver Tid bestaaende traktatmæssige og andre internationale Rettigheder og Forpligtelser.

Rigsmyndighederne har Afgørelsen i Spørgsmaal, der angaar Rigets Forhold til Udlandet.

§ 6. Anliggander, der ikke i Medfør af denne Lov henhører under det færøske Hjemmestyre, varetages som Rigets Fællesanliggander af Rigsmyndighederne.

Tvivilsspørgsmaal om det færøske Hjemmestyres Kompetence i Forhold til Rigsmyndighederne forelægges for et Nævn, bestaaende af to af Regeringen og to af Landsstyret valgte Medlemmer samt tre af Højesterets Præsident udpegede Højesteretsdommere, af hvilke den ene udpeges som Formand. Er der Enighed mellem de fire af Regeringen og Landsstyret valgte Medlemmer, er Sagen hermed endeligt afgjort. I modsat Fald afgøres Sagen af de tre Højesteretsdommere.

Statsministeren kan suspendere en Beslutning, som er forelagt for Nævnet, indtil dets Afgørelse foreligger.

§ 7. For at sikre, at Lagtinget i videst muligt Omfang faar Indflydelse paa Udformningen af særlige Bestemmelser for Færøerne i Love, der gives af Rigets Myndigheder, skal Regeringsforslag indeholdende Bestemmelser, der udelukkende vedrører Færøerne, forelægges det færøske Hjemmestyre til Betænkning, forinden de fremsættes for Rigsdagen. I øvrigt skal Rigslove, der vedrører lokale færøske Forhold, forelægges det færøske Hjemmestyre til Betænkning, forinden de sættes i Kraft paa Øerne. Der kan i det enkelte Tilfælde sættes en Frist, inden hvis Udløb Hjemmestyrets Betænkning skal foreligge. Har den i dette Stykke omtalte Forelæggelse paa Grund af tvingende Omstændigheder ikke kunnet finde Sted, skal Loven snarest tilstilles Hjemmestyret til Udtalelse. Paa tilsvarende Maade forholdes der med Traktater og

andre internationale Overenskomster, der kræver Rigsdagens Samtykke, og som berører særlige færøske Interesser.

§ 8. Naar det færøske Hjemmestyre maatte udtale Ønske derom, ansættes der efter Forhandling med Landsstyret i Udenrigsministeriet en i færøske Forhold særlig sagkyndig til Bistand for Ministeriet ved Behandlingen af Sager vedrørende Færøernes særlige Erhvervsinteresser. Omkostningerne herved afholdes af Statskassen.

Naar det færøske Hjemmestyre maatte udtale Ønske derom, ansættes der efter Forhandling med Landsstyret ved de danske Repræsentationer i de Lande, hvor Færøerne har særlige Erhvervsinteresser, Medarbejdere til særlig Varetagelse af disse Interesser. Omkostningerne herved afholdes af Færøerne.

Efter Samraad med det færøske Hjemmestyre gives der i de enkelte Tilfælde dette Adgang til at gøre Færøernes særlige Interesser gældende ved Forhandlinger med Udlandet om Handels- og Fiskeriaftaler.

Hvor det drejer sig om specielle færøske Sager, kan Udenrigsministeren, hvis det ikke skønnes uforeneligt med Rigets Interesser, bemyndige Hjemmestyrets Repræsentanter til efter derom fremsat Ønske direkte at føre Forhandlinger under Medvirken af Udenrigstjenesten.

§ 9. Efter Forhandling træffes der Aftale om, i hvilke Tilfælde og i hvilket Omfang det er muligt inden for Omraader, der henhører under Fællesanliggender, at overlade det færøske Hjemmestyre at give de nærmere Bestemmelser for de særlige færøske Forhold og overtage Administrationen af det pågældende Omraade.

§ 10. I et paa Færøerne for en Færing udstedt Pas og Nationalitetsbevis indføjes: »Føroyingur« og »Føroyar« efter Ordene »Dansk« og »Danmark«. Som Færing anses den, der har dansk Statsborgerret og er hjemmehørende paa Færøerne.

Valgret og Valgbarhed til Organer, der henhører under det færøske Hjemmestyre, kan gøres afhængig af, at vedkommende er Færing. I øvrigt kan der ikke i Lovgivning eller Forvaltning gøres Forskel paa Færing og andre danske Statsborgere.

§ 11. Færøsk anerkendes som Hovedsproget, men Dansk skal læres godt og omhyggeligt, og Dansk kan lige saa vel som Færøsk anvendes i offentlige Forhold.

Ved Forelæggelse af Appelsager skal der medfølge dansk Oversættelse af alle Akter paa Færøsk.

§ 12. Der anerkendes et særligt færøsk Flag. Rigsmyndighederne anvender paa Færøerne Dannebrog, ogsaa for Skibenes Vedkommende. Der skal være Ret for private - saavel Personer som Selskaber, Foreninger og Institutioner - til paa Land at anvende Rigsflaget. I øvrigt er Bestemmelserne om det færøske Flags Anvendelse paa Færøerne og paa Skibe, der er indregistreret paa Færøerne, et Særanliggende.

§ 13. Alle nu paa Færøerne gældende Bestemmelser, der ikke strider mod denne Lov, forbliver i Kraft, indtil de ændres eller ophæves af rette Myndighed.

§ 14. Færøerne er paa Rigsdagen repræsenteret ved mindst 2 Medlemmer. Saa længe Rigsdagen er delt i de nuværende 2 Ting, er Færøerne repræsenteret ved 1 Medlem i Landstinget, jfr. Grundlovens § 36, og 2 Medlemmer i Folketinget.

§ 15. Embedet som Amtmand over Færøerne nedlægges.

I Stedet oprettes en Stilling som Rigsombudsmand. Rigsombudsmanden er Rigets øverste Repræsentant paa Færøerne og Leder af Rigets Administration paa Øerne. Han har i Embeds Medfør Adgang til Lagtinget og til at deltage i Forhandlinger om alle Fællesanliggender, dog uden Stemmeret. Meddelelse om Beslutninger i Lagtinget eller Landsstyret skal straks gives ham, ligesom der straks skal tilstilles ham Eksemplarer af Lagtingslove og andre af det færøske Hjemmestyre udfærdigede Bestemmelser.

Rigsombudsmanden indtræder med de af denne Lov følgende Ændringer i Amtsmændens Funktioner, indtil Nyordning af det paagældende Omraade finder Sted.

§ 16. Denne Lov træder i Kraft den 1. april 1948.

Færøske Særanliggander

Liste A

Følgende Omraader betegnes som Særanliggander, saaledes at de straks overgaar til det færøske Selvstyre eller senere overføres til dette efter Begæring fra Lagtinget eller Regeringen.

1. Færøernes egen Styrelsesordning inden for de ved Nyordningen angivne Rammer. Herunder falder - inden for de nævnte Rammer - Bestemmelser om Lagtinget, Lov om Valg til dette, det administrative Styre, Lagtingslovenes Tilblivelse, Vedtagelse og Stadfæstelse og deres Bekendtgørelse, egne Tjenestemænds Ansættelse, Afskedigelse, Tjenestevilkår, Lønning og Pensionering.

2. Kommunale Forhold.

Herunder falder Kommunernes Styre, Tilsynet med dem, kommunale Skatter.

3. Bygnings- og Brandvæsen, Byplaner, Boligspørgsmaal, Lejespørgsmaal, Folkeregister.

4. Sundhedsvæsen, Lægevæsen, Jordmodervæsen, Hospitalsvæsen, Apotekervæsen. Herunder falder Embedslægerne, Kvaksalverlovgivning, Bekæmpelse af Tuberkulose og andre smitsomme Sygdomme, Sindssygeværnet, Vaccination.

5. Den offentlige Forsorg.

Særforsorg.

Folkeforsikring.

Lovpligtig Ulykkesforsikring.

Arbejdere, Arbejdsforhold, Lærlinge, Medhjælpere, Ferie.

6. Direkte og indirekte Skatter.

Herunder falder ogsaa Stempelafgift, Afgift af Totalisatorspil, Afgift af særligt færøsk Lotteri, medens Afgifter for Ekspedition, som Skifteafgifter, Retssportler, Tinglysningafgifter tilfalder den, der bekoster vedkommende Institution.

7. Bevillingsret og i det hele Dispositionsret over alle egne Indtægter.

Ordningen af Regnskabsføring, Revision og Decision med Hensyn til egne Indtægter og Udgifter.

8. Godkendelse af Havneafgifter.

9. Skolevæsenet.

Herunder falder baade Folkeskolen, Eksamensskoler og Kursus, Læreruddannelse, Folkehøjskoler, Efterskoler, Ungdoms- og Aftenskoler, Husholdningsskoler og Fagskoler som Handelsskoler, tekniske Skoler, Navigationsskoler o. s. v.

10. Arkiver, Biblioteker, Museer.

Herfra undtages Statens Arkivsager, Forbehold tages om Pligtaflevering til Det kgl. Bibliotek.

- 11.** Bygningsfredning, Naturfredning.
- 12.** Havne, Kystsikring, Kanaler, Vandkraftanlæg, Trafikvæsen, herunder Veje, Jernbaner, Sporveje, Færgevæsen, Omnibus- og Fragtkørsel.
Motor- og Færdselsforhold.
Stedligt Post- og Telegraf- og Telefonvæsen.
Elektriske Anlæg.
- 13.** Landbo- og Landvæsensforhold.
Herunder almindelig Landbolovgivning, Fæste, Forpagtning, Udstykning, Udsiftning, Husmandsbrug, Planteavl, Husdyravlen, Havebrug, Landbrugets Bierhverv, Grundforbedring, Skovvæsen.
Veterinærvæsenet.
Bekæmpelse af Skadedyr.
Husdyr, Voldgift, Dyreværn, Hundelov.
Jagt og Fredning af Dyr paa Territoriet.
Fiskeri og Fredning af Fisk paa Territoriet.
Matrikulsvæsen.
- 14.** Teater- og Biografbevillinger, Forlystelser.
Indsamlinger og Bortlodninger.
Strandinger.
Hittegods.
Giftstoffer, eksplosive Stoffer, Vaaben.
- 15.** Forsynings- og Produktions- og Fordelingspørgsmaal.
Priskontrol, Maksimalpriser.
Rationeringer, Rabat- og Tilskudsordninger.
Tantieme- og Udbyttebegrænsning.
Omløben med Varer.
Regler om stærke Drikke.
Regler om Lukketid.
Beværtning og Gæstgiveri.
Næringsvæsenet.
Handels- og Foreningsregistre.
Skibsregistrering.
Mæglere, Translatører, Dispachører, Vejere, Maalere.
Revisorer.
Oplagshuse.
Kommission, Agentur, Handelsrejsende.
Agentur for udenlandske Firmaer.
Bogføringsvæsenet.
Kreditforeninger o. lign., stedlig Forsikringsvirksomhed.
- 16.** Stedligt Overformynderi.

Tinglysning.
Turistvæsen.
Ekspropriation til Særformaal.
Bestemmelser om Fremstilling af Tryksager.
Specielle Bestemmelser om særlig Tidsregning.
Borgerlige Ombud.
Ligeret for Mænd og Kvinder.

Liste B

Følgende Omraader gøres til Genstand for yderligere Forhandling, før der tages endelig Stilling til, om og i hvilket Omfang de kan anerkendes som Særanliggende:

1. Folkekirken.

Herunder falder hele den kirkelige Ordning, Ritualerne, Kirkens Tjenestemænd, deres Løn og Pension, Kirker, Kirkegaarde, Udtrædelse og Indtrædelse i Folkekirken, Menighedsraad, Valgmenigheder, Sognebaandsløsning.
De fra Folkekirken afvigende Trossamfund, Helligdagslovgivningen.

2. Politiet.

3. Raastoffer i Undergrunden.

Radio.

Luftfart.

4. Jordfonden.

5. Import- og Eksportkontrol.

Hvorefter alle vedkommende sig have at rette.

Givet paa Christiansborg, den 23. Marts 1948.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

FREDERIK R.

(L.S.)

Hans Hedtoft.

Bilag 3.2

Lov nr. 578 af 24. juni 2005 om de færøske myndigheders overtagelse af sager og sagsområder¹

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt: Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

Denne lov bygger på en overenskomst mellem Færøernes landsstyre og den danske regering som ligeværdige parter.

§ 1. Denne lov omfatter samtlige sager og sagsområder, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Loven omfatter ikke følgende sager og sagsområder:

- 1) Statsforfatningen.
- 2) Statsborgerskab.
- 3) Højesteret.
- 4) Udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik.
- 5) Valuta- og pengepolitik.

§ 2. Sager og sagsområder, som er omfattet af loven, overgår til de færøske myndigheder på tidspunkter, der fastsættes af de færøske myndigheder, jf. dog stk. 2 og 3.

Stk. 2. Sager og sagsområder, der fremgår af den som bilag til loven tilføjede liste I, overgår til de færøske myndigheder på tidspunkter, der fastsættes af de færøske myndigheder efter forhandling med de danske myndigheder.

Stk. 3. I det omfang flere sager og sagsområder er anført under samme nummer på den i stk. 2 nævnte liste I, skal de pågældende sager og sagsområder overgå til de færøske myndigheder på samme tidspunkt.

¹ Loven benævnes sædvanligvis ”overtagelsesloven”

§ 3. De færøske myndigheder har den lovgivende og udøvende magt inden for de sager og sagsområder, der overgår efter § 2.

Stk. 2. De færøske myndigheder overtager de udgifter og reale aktiver, der er direkte forbundet med en sag eller et sagsområde, som overgår.

§ 4. Domstole, der bliver oprettet af de færøske myndigheder, har den dømmende magt på Færøerne inden for samtlige sager og sagsområder.

§ 5. Bestemmelserne i § 5, § 6, § 10, stk. 2, 2. pkt., og § 13 i lov om Færøernes hjemmestyre finder tilsvarende anvendelse på sager og sagsområder, der er omfattet af denne lov.

Stk. 2. Bestemmelsen i § 2, 4. pkt., i lov om Færøernes hjemmestyre finder tilsvarende anvendelse på sager og sagsområder, der er omfattet af § 2, stk. 1, i denne lov.

§ 6. De færøske myndigheder kan efter aftale med de danske myndigheder overtage Vágar Lufthavn og ansvaret for driften heraf.

§ 7. Loven træder i kraft den 29. juli 2005.

§ 8. Sager, som på tidspunktet for et sagsområdes overgang til de færøske myndigheder er under behandling af en dansk myndighed, færdigbehandles af vedkommende færøske myndighed, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Vedkommende danske myndighed kan i særlige tilfælde og efter aftale med vedkommende færøske myndighed bestemme, at visse nærmere bestemte sager skal færdigbehandles af de danske myndigheder.

Givet på Amalienborg, den 24. juni 2005
Under Vor Kongelige Hånd og Segl
MARGRETHE R.

/Anders Fogh Rasmussen

Bilag 3.3

Sagsområder overtaget af de færøske myndigheder

Hjemmestyrelovens liste A		
Følgende områder betegnes som særanliggander, således at de straks overgår til det færøske selvstyre eller senere overføres til dette efter begæring fra Lagtinget eller regeringen. [Hjemmestyrelovens § 2]		
Pkt.	Bestemmelse	Status for overtagelse
1.	Færøernes egen styrelsesordning inden for de ved nyordningen angivne rammer. Herunder falder – inden for de nævnte rammer – bestemmelser om lagtinget, lov om valg til dette, det administrative styre, lagtingslovenes tilblivelse, vedtagelse og stadfæstelse og deres bekendtgørelse, egne tjenestemænds ansættelse, afskedigelse, tjenestevilkår, lønning og pensionering.	Sagsområderne er overtaget som særanliggander.
2.	Kommunale forhold. Herunder falder kommunernes styre, tilsynet med dem, kommunale skatter.	Sagsområderne er overtaget som særanliggander.
3.	Bygnings- og brandvæsen, byplaner, boligspørgsmål, lejespørgsmål, folkeregister.	Sagsområderne er overtaget som særanliggander.
4.	Sundhedsvæsen, lægevæsen, jordemodervæsen, hospitalsvæsen, apotekervæsen. Herunder falder embedslægerne, kvaksalverlovgivning, bekæmpelse af tuberkulose og andre smitsomme sygdomme, sindssygeværnet, vaccination.	Apotekervæsenet og sundhedsvedtægterne (miljøsager) er overtaget som særanliggander. <i>I medfør af hjemmestyrelovens § 9 og i henhold til lov nr. 316 af 17. maj 1995 har hjemmestyret overtaget den lovgivende og administrative myndighed med statsligt tilskud på følgende områder: 1) sygehusvæsen, 2) kommunelægeordning, 3) sundhedsplejeordning, 4)</i>

		<i>hjemmesygeplejeordning, 5) skolelægeordning, 6) tandplejeordning og 7) sygeforsikring</i>
5.	Den offentlige forsorg. Særforsorg. Folkeforsikring. Lovpligtig Ulykkesforsikring. Arbejdere, arbejdsforhold, lærlinge, medhjælpere, ferie.	Den offentlige forsorg, lovpligtig ulykkesforsikring, arbejdere, arbejdsforhold, lærlinge, medhjælpere og ferie er overtaget som særanliggende. <i>I medfør af hjemmestyrelovens § 9 og i henhold til lov nr. 315 af 17. maj 1995 har hjemmestyret overtaget den lovgivende og administrative myndighed med statsligt tilskud på områderne særforsorg og folkeforsikring.</i>
6.	Direkte og indirekte skatter. Herunder falder også stempelafgift, afgift af totalisatorspil, afgift af særligt færøsk lotteri, medens afgifter for ekspedition, som skifteafgifter, retssportler, tinglysningsafgifter tilfalder den, der bekoster vedkommende institution.	Sagsområderne er overtaget som særanliggende.
7.	Bevillingsret og i det hele dispositionsret over alle egne indtægter. Ordningen af regnskabsføring, revision og decision med hensyn til egne indtægter og udgifter.	Sagsområderne er overtaget som særanliggende.
8.	Godkendelse af havneafgifter.	Sagsområdet er overtaget som særanliggende.
9.	Skolevæsenet. Herunder falder både folkeskolen, eksamensskoler og kursus, læreruddannelse, folkehøjskoler, efterskoler, ungdoms- og aftenskoler, husholdningsskoler og fagskoler som handelsskoler, tekniske skoler, navigationsskoler o.s.v.	Sagsområderne er overtaget som særanliggende.
10.	Arkiver, biblioteker, museer.	Sagsområderne er overtaget som særanliggende.

	Herfra undtages statens arkivsager, forbehold tages om pligtaflevering til Det kgl. Bibliotek.	
11.	Bygningsfredning, naturfredning.	Sagsområderne er overtaget som særanliggender.
12.	Havne, kystsikring, kanaler, vandkraftanlæg, trafikvæsen, herunder veje, jernbaner, sporveje, færgevæsen, omnibus- og fragtkørsel. Motor- og færdselsforhold. Stedligt post- og telegraf- og telefonvæsen. Elektriske anlæg.	Sagsområderne er overtaget som særanliggender.
13.	Landbo- og landvæsensforhold. Herunder almindelig landbolovgivning, fæste, forpagtning, udstykning, udskifting, husmandsbrug, planteavl, husdyravlen, havebrug, landbrugets bierhverv, grundforbedring, skovvæsen. Veterinærvæsenet. Bekæmpelse af skadedyr. Husdyr, voldgift, dyreværn, hundelov. Jagt og fredning af dyr på territoriet. Fiskeri og fredning af fisk på territoriet. Matrikulsvæsen.	Sagsområderne er overtaget som særanliggender.
14.	Teater- og biografbevillinger, forlystelser. Indsamlinger og bortlodninger. Strandinger. Hittegods. Giftstoffer, eksplosive stoffer, våben.	Sagsområderne er overtaget som særanliggender.
15.	Forsynings- og produktions- og fordelingsproblemer. Priskontrol, maksimalpriser. Rationeringer, rabat- og tilskudsordninger.	Sagsområderne er overtaget som særanliggender.

	<p>Tantieme- og udbyttebegrænsing. Omløben med varer. Regler om stærke drikke. Regler om lukketid. Beværtning og gæstgiveri. Næringsvæsenet. Handels- og foreningsregistre. Skibsregistrering. Mæglere, translatører, dispachører, vejere, målere. Revisorer. Oplagshuse. Kommission, agentur, handelsrejsende. Agentur for udenlandske firmaer. Bogføringsvæsenet. Kreditforeninger o.lign., stedlig forsikringsvirksomhed.</p>	
16.	<p>Stedligt overformynderi. Tinglysning. Turistvæsen. Ekspropriation til særformål. Bestemmelser om fremstillingen af tryksager. Specielle bestemmelser om særlig tids- regning. Borgerlige ombud. Ligeret for mænd og kvinder.</p>	<p>Sagsområderne er overtaget som særanliggende.</p>

Hjemmestyrelovens liste B

Følgende områder gøres til genstand for yderligere forhandling, før der tages endelig stilling til, om og i hvilket omfang de kan anerkendes som særanliggende: [Hjemmestyrelovens § 3]

Pkt.	Bestemmelse	Status for overtagelse
1.	Folkekirken. Herunder falder hele den kirkelige ordening, ritualerne, kirkens tjenestemænd, deres løn og pension, kirker, kirkegårde, udtrædelse og indtrædelse i folkekirken, menighedsråd, valgmenigheder, sognebåndsløsning. De fra folkekirken afvigende trossamfund, helligdagslovgivningen.	Sagsområderne er overtaget som særanliggende, jf. nedenfor.
2.	Politiet.	<i>Sagsområdet er fortsat fællesanliggende.</i>
3.	Råstoffer i undergrunden. Radio. Luftfart.	Råstoffer i undergrunden og radio er overtaget som særanliggende. <i>Luftfart er fortsat fællesanliggende.</i>
4.	Jordfonden.	Sagsområdet er overtaget som særanliggende.
5.	Import- og eksportkontrol.	Sagsområdet er overtaget som særanliggende.

Sagsområder overtaget i henhold til overtagelsesloven (lov nr. 578 af 24. juni 2005 om de færøske myndigheders overtagelse af sager og sagsområder)

Sagsområde	Overtagelsesdato
Medieansvar	11. maj 2006
Beredskab	01. januar 2007
Folkekirken og de fra folkekirken afvigende trossamfund	29. juli 2007
Selskabsretten, erhvervsdrivende fonde og foreninger samt årsregnskab	01. januar 2008
Helligdagslovgivningen	29. juli 2008
Mål og vægt	29. juli 2008
Meteorologi	01. april 2009
Formueret	01. januar 2010
Ophavsret	01. januar 2010
Strafferetten	01. marts 2010
Lodsområdet	01. august 2011
Person-, familie- og arveretten	29. juli 2018
Landkortlægning	01. april 2019
Søkortlægning og søopmåling	01. januar 2020
Epidemiområdet	01. januar 2024
Farvandsafmærkning og fyrvæsen	01. juni 2024
Søretten (kommende overtagelse)	29. juli 2025

Bilag 3.4

Lov nr. 579 af 24. juni 2005
om
Færøernes landsstyres indgåelse af folkeretlige aftaler¹

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør
vitterligt:

Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

Denne lov bygger på en overenskomst mellem Færøernes landsstyre og den danske regering som ligeværdige parter.

§ 1. Færøernes landsstyre kan med fremmede stater og mellemfolkelige organisationer forhandle og indgå folkeretlige aftaler, herunder forvaltningsaftaler, som fuldt ud angår overtagne sagsområder.

Stk. 2. Stk. 1 finder ikke anvendelse ved forhandling og indgåelse af folkeretlige aftaler, som vedrører både Færøerne og Grønland. Efter beslutning af såvel Færøernes landsstyre som Grønlands landsstyre kan de to landsstyrelser dog handle i forening ved folkeretlige aftaler i overensstemmelse med bestemmelserne i denne lov.

Stk. 3. Folkeretlige aftaler, der er indgået efter stk. 1 og stk. 2, 2. pkt., kan opsiges efter de samme bestemmelser.

Stk. 4. Bestemmelserne i stk. 1-3 omfatter ikke folkeretlige aftaler, som berører forsvars- og sikkerhedspolitikken, samt folkeretlige aftaler, som skal gælde for Danmark, eller som forhandles inden for en mellemfolkelig organisation, hvoraf Kongeriget Danmark er medlem.

Stk. 5. Bestemmelserne i stk. 1-3 begrænser ikke de danske myndigheders forfatningsmæssige ansvar og beføjelser vedrørende forhandling, indgåelse og opsigelse af folkeretlige aftaler, herunder aftaler, der er omfattet af stk. 1-3.

¹ Loven benævnes sædvanligvis den udenrigspolitiske fuldmagtslov

§ 2. Folkeretlige aftaler i medfør af § 1, stk. 1, indgås på rigets vegne af Færøernes landsstyre under betegnelsen Kongeriget Danmark, for så vidt angår Færøerne. Folkeretlige aftaler i medfør af § 1, stk. 2, 2. pkt., indgås af Færøernes landsstyre og Grønlands landsstyre i forening under betegnelsen Kongeriget Danmark, for så vidt angår Færøerne og Grønland. Om nødvendigt kan andre lignende betegnelser fastlægges i medfør af stk. 2, 2. pkt.

Stk. 2. Nærværende lov forudsætter et nært samarbejde mellem den danske regering og Færøernes landsstyre med henblik på, at Kongeriget Danmarks samlede interesser ikke tilsidesættes, og at regeringen underrettes om påtænkte forhandlinger, inden disse påbegyndes, og om forløbet af forhandlingerne, inden folkeretlige aftaler indgås eller opsiges. Regeringen fastlægger efter forhandling med Færøernes landsstyre de nærmere rammer for samarbejdet.

§ 3. Ved ansættelse af repræsentanter for Færøernes landsstyre på Kongeriget Danmarks udenrigsrepræsentationer til varetagelse af Færøernes interesser, som fuldt ud angår overtagne sagsområder, finder § 8, stk. 2, i lov om Færøernes hjemmestyre tilsvarende anvendelse.

§ 4. Hvor internationale organisationer åbner adgang for, at andre enheder end stater og sammenslutninger af stater kan opnå medlemskab i eget navn, kan regeringen efter anmodning fra Færøernes landsstyre beslutte at indgive eller støtte en ansøgning herom for Færøerne, hvor dette er foreneligt med Færøernes forfatningsmæssige status.

§ 5. Loven træder i kraft den 29. juli 2005.

Givet på Amalienborg, den 24. juni 2005

Under Vor Kongelige Hånd og Segl

MARGRETHE R.
/ Anders Fogh Rasmussen

Bilag 3.5

Fælles principerklæring mellem Danmarks Regering og Færøernes Landsstyre om Færøernes medvirken og inddragelse i udenrigs- og sikkerhedspolitikken.

Danmarks Regering og Færøernes Landsstyre er enige om, med forbehold af de danske myndigheders forfatningsmæssige ansvar og beføjelser vedrørende forhandling, indgåelse og opsigelse af folkeretlige aftaler, at lægge følgende politiske principper til grund for Færøernes medvirken og inddragelse i udenrigs- og sikkerhedspolitiske spørgsmål:

- I forvaltningen af udenrigs- og sikkerhedspolitiske spørgsmål af betydning for Færøerne er det naturligt, at Færøerne medinddrages og har medindflydelse.
- Der er tale om en ægte medinddragelse og medindflydelse med sigte på ligeværdighed i alle spørgsmål hvor Danmark og Færøerne i fællesskab er inddraget.
- Når sådanne spørgsmål af særlig interesse for Færøerne måtte kræve internationale forhandlinger, er det naturlige udgangspunkt, at Færøernes Landsstyre deltager i sådanne forhandlinger sammen med Danmarks Regering for at gøre færøske synspunkter og interesser gældende.
- Det er naturligt, at Færøernes Landsstyre, hvor dette er foreneligt med folkeretlig praksis, kan være medunderskriver sammen med Danmarks Regering, når sådanne internationale forhandlinger fører til indgåelse af folkeretligt bindende aftaler på rigets vegne.
- Danmarks Regering vil støtte, når det drejer sig om fuldt ud overtagne områder, Færøske anmodninger om at opnå associeret medlemskab i mellemfolkelige organisationer, hvor dette er foreneligt med organisationens grundlæggende regler og ikke rejser særlige statsretlige problemer.
- At denne fælleserklæring og de i bilagene til denne erklæring nedfældede retningslinier for samarbejdet, er forenelig med Lov om Færøernes landsstyres indgåelse af folkeretlige aftaler¹

Fámjin den 29. marts 2005

Udenrigsminister Per Stig Møller

Lagmand Jóannes Eidesgaard

¹ Det bemærkes, at Lovforslaget om Færøernes landsstyres indgåelse af folkeretlige aftaler endnu ikke er færdigforhandlet ved underskrivelsen af denne erklæring

Bilag 3.6

Procent- og mandatfordeling ved lagtingsvalgene 2011-2022

Parti	29. okt. 2011	1. sept. 2015	31. aug. 2019	8. dec. 2022
A. Fólkaflokkurin	22,5 (8)	18,9 (6)	24,5 (8)	18,9 (6)
B. Sambandsflokkurin	24,7 (8)	18,7 (6)	20,3 (7)	20,0 (7)
C. Javnaðarflokkurin	17,8 (6)	25,1 (8)	22,2 (7)	26,6 (9)
D. Sjálvstýri	4,2 (1)	4,1 (2)	3,4 (1)	2,7 (0)
E. Tjóðveldi	18,3 (6)	20,7 (7)	18,1 (6)	17,7 (6)
F. Framsókn	6,3 (2)	7,0 (2)	4,6 (2)	7,5 (3)
H. Miðflokkurin	6,2 (2)	5,5 (2)	5,4 (2)	6,6 (2)
K. Framtakið	-- (-)	-- (-)	0,9 (0)	-- (-)
L. Føroyaflokkurin	-- (-)	-- (-)	0,5 (0)	-- (-)
I alt	100,0 (33)	100,0 (33)	100,0 (33)	100,0 (33)

Kilde: *Kringvarp Føroya*

Bilag 4.1

Andel af eksportværdi for hovederhvervene 2019-2023 (mio. kr.)

	2019	2020	2021	2022	2023
Opdrætsslaks	4.042	3.312	4.489	5.552	5.298
pct. andel af eksportværdi	42,4%	39,4%	44,6%	44,6%	41,5%
Sild, makrel og blåhvilling	1.858	1.743	1.905	1.882	1.781
pct. andel af eksportværdi	19,5%	20,8%	18,9%	15,1%	14,0%
Torsk, kuller og sej	1.621	1.260	1.308	1.712	1.422
pct. andel af eksportværdi	17,0%	15,0%	13,0%	13,8%	11,1%
Andre fiskevarer	1.409	1.403	1.592	2.308	3.447
pct. andel af eksportværdi	14,8%	16,7%	15,8%	18,5%	27,0%
Andre varer	509	457	570	769	617
pct. andel af eksportværdi	5,3%	5,4%	5,7%	6,2%	4,8%
Eksportværdi ekskl. skibe, fly o.l.	9.439	8.176	9.864	12.223	12.565
Skibe, fly og lign.	94	225	197	220	201
pct. andel af eksportværdi	1,0%	2,7%	2,0%	1,8%	1,6%
Eksportværdi i alt	9.534	8.401	10.062	12.443	12.766

Kilde: Hagstova Føroya

Bilag 4.2

Færøernes eksport i pct. fordelt på bestemmelsesland 2019-2023 (pct.)

	2019	2020	2021	2022	2023
Danmark	11,2%	10,8%	12,7%	13,6%	16,5%
USA	10,2%	8,6%	10,6%	13,3%	13,9%
Storbritannien	9,1%	10,1%	10,5%	12,8%	10,3%
Rusland	23,5%	22,9%	23,1%	8,2%	9,5%
Norge	4,8%	3,7%	2,5%	2,9%	7,8%
Spanien	5,3%	6,2%	7,4%	7,5%	7,6%
Holland	3,7%	3,6%	4,0%	5,6%	4,6%
Frankrig	2,6%	3,6%	4,2%	3,7%	4,3%
Kina	8,3%	3,6%	4,4%	4,9%	4,2%
Tyskland	2,7%	3,3%	1,5%	3,1%	3,6%
Andre lande	18,5%	23,6%	19,0%	24,6%	17,8%
Eksport i alt (mio. kr.)	9.479	8.388	10.081	12.433	12.692

Kilde: Høgstova Føroya

Bilag 4.3

Færøernes import af varer 2019-2023 (mio. kr.)

	2019	2020	2021	2022	2023
Til landbrug og fiskeopdræt	6,7%	6,6%	6,8%	7,1%	8,5%
Bygge- og anlægsvirksomhed	10,2%	10,6%	8,9%	8,3%	8,0%
Produktion i øvrigt	22,0%	23,6%	22,5%	20,4%	19,7%
Brændsel m.v.	15,3%	11,5%	14,4%	18,7%	14,9%
Maskiner og udstyr	9,8%	9,2%	10,8%	8,7%	8,3%
Biler m.v.	6,9%	6,8%	5,9%	4,7%	4,7%
Direkte forbrug	20,2%	22,5%	21,0%	16,4%	17,5%
Råvarer til fiskeindustri	3,2%	5,0%	6,8%	5,8%	7,9%
Skibe, fly og lign.	5,6%	4,3%	2,9%	10,0%	10,5%
Import i alt (mio. kr.)	8.188	8.152	9.284	12.164	11.768

Kilde: Høgstova Føroya

Bilag 4.4

Statens drifts- og anlægsudgifter på Færøerne 2019-2023 (mio. kr.)

	2019	2020	2021	2022	2023
Tilskud i alt:	729,7	730,7	730,2	729,9	703,6
Tilskud fra staten	641,8	641,8	641,8	641,8	616,8
Tilskud fra bonuspuljen ¹	8,7	8,8	8,9	9,0	9,4
Krigspensioner ²	13,7	12,1	10,0	8,3	5,2
Lærerpensioner ³	29,9	30,8	30,8	30,5	31,5
Andre pensioner	35,6	37,2	38,7	40,2	40,6
Drifts- og anlægsudgifter:	261,1	402,9	450,4	381,9	393,6
Rigsombuddet ⁴	6,5	8,6	9,0	8,7	9,7
Landslæggen	2,4	2,8	4,6	6,3	4,7
Forsvaret	116,5	267,0	305,1	228,1	225,0
Dommerembedet	24,9	12,7	11,0	15,9	15,6
Politi- og Arrestvæsen	103,2	105,2	114,7	118,4	131,9
Søfartsstyrelsen	3,4	3,7	3,4	3,4	5,2
DMI ⁵	1,8	1,6	1,8	1,5	1,5
GEUS ⁶	0,3	0,7	0,2	0,2	0,2
Statens Kunstfond	0,2	0,2	0,4	0,2	0,1
Geodatastyrelsen ⁷	1,7	0,1	0,1	-0,9	-0,4
Styr. for Dataf. og effekt.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
I alt	990,8	1.133,6	1.180,6	1.111,8	1.097,2

Ann.: Bygningsstyrelsens udgifter er ikke medtaget i opgørelsen.

Kilde: Oplysninger fra statsinstitutioner samt finanslove.

¹ Bonuspuljen blev nedlagt i 2007. Færøernes andel beløb sig til 7,3 mio. kr. i 2007. Beløbet reguleres med pris- og lønindeks på statens driftsbudget og overføres til Færøerne.

² Færøerne blev omfattet af ordningen den 1. juli 1992. Krigspensioner indbefatter hædersgaver og krigsskadeerstatninger. Der er justeret på tallene 2019-2021.

³ Fra 1. juli 1997 overgik de tjenestemandsansatte lærere til færøsk tjenestemandsoverenskomst. Staten refunderer 80 pct. af udgifterne vedr. pensionsalder optjent før 1. januar 1988.

⁴ Rigsombudsmanden behandlede indtil den 29. juli 2018 sager inden for den person-, familie- og arveretlige område. Sagsområdet overgik derefter til de færøske myndigheder.

⁵ Vejtjenesten er pr. 1. april 2009 overtaget af de færøske myndigheder.

⁶ GEUS nedlagde sin afdeling på Færøerne i 2001. I henhold til samarbejdsaftale med Jærðfeingi. af 28. januar 1999 koordineres GEUS' projekter på Færøerne med Jærðfeingi.

⁷ Udgifterne vedrører hovedsageligt udgifter til søkortlægning for Færøerne.

Bilag 4.5

Samlet skatte- og afgiftsprovenu 2019-2023 (mio. kr.)

	2019	2020	2021	2022	2023
Indkomstskatter:	4.985	5.098	5.144	5.622	6.039
Landsskat	1.695	1.774	1.785	1.928	2.005
Kommuneskat	2.041	2.109	2.123	2.248	2.451
Selskabsskat	531	566	482	657	671
Kapitalindvindingsskat	273	157	271	248	350
Kapitalpensionsafg. (35 pct.)	48	62	46	57	57
Forbeskatning pens.bidrag.	397	430	438	475	500
Beskatn. salg af fangstrettigh.				9	5
Afgifter:	2.718	2.836	3.079	3.110	3.192
MVG (Moms)	1.859	1.967	2.153	2.220	2.295
Told og punktafgift	234	251	275	279	280
Fremstillingsafgift	25	22	26	26	26
Olieafgift	76	74	76	68	68
Vejskat	133	138	142	146	148
Lønsumsafgift	38	42	41	41	41
Rejseafgift	13	7	8	14	15
Registreringsafgift	186	173	155	97	101
Arveafgift	10	13	19	14	15
Bidrag til Barselsfonden	142	147	182	192	200
Diverse indtægter	2	2	2	13	3
Afgifter på fiskeri og opdræt:	509	303	438	602	610
Afgift på fiskeressourcer	369	221	242	318	340
Afgift fiskeopdrætserhvervet	140	82	196	284	270

Anm.: Indtægter fra bidrag til arbejdsmarkedsordninger, Heilsutrygd og licens, er ikke medtaget her.

Kilde: TAKS og landskasseregnskaber.

Bilag 5.1

De færøske pengeinstitutters samlede udlån mv. 2019-2023 (mia. kr.)

	2019	2020	2021	2022	2023
Udlån	18,7	16,6	17,0	17,9	19,8
Indlån	24,9	19,0	19,4	20,0	20,9
Egenkapital	4,1	4,4	4,3	4,2	4,6

Kilde: Pengeinstitutternes årsregnskaber

Bilag 5.2

De færøske pengeinstitutters udlån mv. ultimo 2023 (mio. kr.)

	Norðoya Sparikassi	Suðuroyar Sparikassi	Betri Banki	Føroya Banki
Udlån	2.182	599	8.130	8.883
Aktiver i alt	3.019	790	11.494	12.945
Indlån	2.607	693	8.946	8.702
Arbejdende kapital	2.976	777	11.251	11.539
Egenkapital	344	72	2.305	1.851
Andel Udlån (pct.)	11,0	3,0	41,1	44,9
Andel Indlån (pct.)	12,4	3,3	42,7	41,5
Andel arb. kapital (pct.)	11,2	2,9	42,4	43,5

Kilde: Pengeinstitutternes årsregnskaber

Bilag 6.1

Løndbetalinger fordelt på hovederhverv 2020-2023 (mio. kr.)

	2020	2021	2022	2023
1. Landbrug	25	23	25	26
2. Fiskeri	1.010	950	1.108	1.199
3. Fiskeopdræt og forarbejdning	467	516	572	606
4. Råstofudvinding	60	70	61	71
5. Fiskeindustri	406	412	427	428
6. Værfter og værksteder	343	319	327	371
7. Produktion i øvrigt	296	302	318	342
8. Byggevirksomhed	1.000	951	958	1.021
9. Energiforsyning	84	86	95	103
10. Handel og reparation	919	994	1.015	1.046
11. Hotel og restauranter	133	179	223	226
12. Søtransport	451	479	448	464
13. Øvrig transport	345	349	378	406
14. Post og kommunikation	137	135	136	142
15. Finansiering og forsikring	366	372	373	388
16. Erhvervsservice	416	456	502	520
17. Husholdningsservice	107	120	126	134
18. Off. adm. og tjenester i alt	3.465	3.667	3.821	4.008
a. Landets administration	297	312	321	346
b. Kommuner og statens adm.	1.145	1.204	1.256	1.314
c. Undervisning	731	769	796	835
d. Social- og sundhedsvæsen	1.291	1.382	1.448	1.513
19. Foreninger og kultur	242	264	272	293
20. Andet			5	37
I alt	10.272	10.644	11.192	11.831
	----- pct. -----			
Ændring i forhold til året før	2,1	3,6	5,2	5,7
<i>Andel af løndbetalinger i alt</i>				
Primær sektor (1.-4.)	15,2	14,7	15,8	16,1
Industrien (5.-9.)	20,7	19,5	19,0	19,1
Serviceerhvervene (10.-19.)	64,1	65,9	65,2	64,5

Anm.: Løndbetalingerne omfatter udbetalte A-indtægter og kildeskat. Arbejdsløbsforsikring og offentlige ydelser som sociale pensioner og dagpenge er fratrukket. Kilde: Hagstova Føroya

Henvisninger

Lagting og landsstyreområder

Føroya Løgting (Lagtinget)	www.logting.fo
Føroya Landsstýri (Landsstyret)	www.foroyalandsstyri.fo
Løgmannsskrivstovan (Lagmandskontoret)	www.lms.fo
Uttanríkis- og vinnuáráðið (Landsstyreområdet for udenrigs- og erhvervsanliggender)	www.uvmr.fo
Almanna- og mentamáráðið (Landsstyreområdet for social- og kulturanliggender)	www.ammr.fo
Fíggjarmáráðið (Landsstyreområdet for finansanliggender)	www.fmr.fo
Heilsumáráðið (Landsstyreområdet for sundhedsanliggender)	www.hmr.fo
Fiskivinnu- og samferðslumáráðið (Landsstyreområdet for fiskeri- og infrastruktur-anliggender)	www.fisk.fo
Barna- og útbúgvingsmáráðið (Landsstyreområdet for børne- og uddannelsesanliggender)	www.bumr.fo
Umhvørvismáráðið (Landsstyreområdet for miljøanliggender)	www.umhvorvi.fo
Løgmáráðið (Landsstyreområdet for justitsanliggender)	www.lmr.fo

Partinavne

Fólkaflokkurin (Folkepartiet)	www.folkaflokkurin.fo
Sambandsflokkurin (Sambandspartiet)	www.samband.fo

Javnaðarflokkurin (Socialdemokratiet)	www.j.fo
Tjóðveldi (Republikanerne)	www.tjodveldi.fo
Framsókn (Fremskridtspartiet)	www.framsokn.fo
Miðflokkurin (Centerpartiet)	www.midflokkurin.fo

Færøske institutioner/organisationer

ALS (Arbejdsløhedskasse og arbejdsanvisning)	www.als.fo
Almannaverkið (Socialstyrelsen)	www.av.fo
AMEG (Fælles arbejdsmarkedspensionsfond)	www.ameg.fo
Barnaverndarstovan (Fælles kommunal børneværnsinstitution)	www.bvs.fo
Búnaðargrunnurin (Landbrugsfonden)	www.bg.fo
Búnaðarstovan (Landbrugsstyrelsen)	www.bst.fo
Búskaparráðið (Færøernes Økonomiske Råd)	www.landsbankin.fo
Bústaðir (Offentligt boligselskab)	www.bustadir.fo
Deildin fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu (Afdelingen for Arbejds- og Socialsundhed)	www.health.fo
Familjufyrisingin (Færøernes Familieretshus)	www.famf.fo
FAS (The Faroe Islands National & International Ship Register)	www.fas.fo
Fólkaheilsustýrið (Folkesundhedsstyrelsen)	www.folkaheilsustyririd.fo
Fróðskaparsetur Føroya (Færøernes Universitet)	www.setur.fo

Føroya Realkreditstovnur (Færøernes Realkreditinstitut)	www.realurin.fo
Granskingarráðið (Færøernes Forskningsråd)	www.gransking.fo
Hagstova Føroya (Færøernes Statistik)	www.hagstova.fo
Havbúnaðarfelagið (Brancheorganisation for fiskeopdræt)	www.industry.fo
Havstovan (Færøernes Havforskningsinstitut)	www.hav.fo
Heilsutrygd (Sygesikringen)	www.heilsutrygd.fo
Ílegusavnið (Genetisk biobank)	www.biobank.fo
Jarðfeingi (Færøernes Geologiske Undersøgelser)	www.jf.fo
Javnstøðunevndin (Ligestillingsnævnet)	www.javnstoda.fo
Kringvarp Føroya / KVF (Public service-institution)	www.kvf.fo
Føroya Kærustovnur (Den færøske klageinstans)	www.fks.fo
Landsbanki Føroya (Landsbanken)	www.landsbankin.fo
Landsverk (Vejdirektoratet)	www.landsverk.fo
Listafelag Føroya (Færøernes Kunstforening)	www.listafelag.fo
Listasavn Føroya (Færøernes Nationalgalleri)	www.art.fo
Løgtingsins Umboðsmaður (Lagtingets Ombudsmand)	www.lum.fo
Norðurlandahúsið (Nordens Hus)	www.nlh.fo
Rúsdrekkasøla Landsins (Alkoholmonopolet)	www.rusan.fo
Sjónám (Maritim uddannelsesinstitution)	www.sjonam.fo

Sjúkrahúsverkið (Sygehusvæsenet)	www.ls.fo
Strandfaraskip Landsins - SSL (Offentligt rederi og trafikselskab)	www.ssl.fo
Studni (Uddannelsesstøttestyrelsen)	www.studni.fo
TAKS (Færøernes skattemyndighed)	www.taks.fo
Tjóðpallur Føroya (Nationalteatret)	www.tjodpallur.fo
Tjóðsavnid (Nationalmuseet)	www.tjodsavnid.fo
Utlendingastovan (Udlændingestyrelsen)	www.utlendingastovan.fo
Vakstrarforum (Vækstforum)	www.lms.fo/vakstrarforum/
Vága Floghavn (Vágar Lufthavn)	www.fae.fo
Vinnuháskúlin (Erhvervshøjskolen)	www.vh.fo
Vinnuhúsið (Industriens Hus)	www.industry.fo
Vinnuframagrunnurin/Vinnuframi (Erhvervsfremmefonden)	www.vinnuframi.fo
Visit Faroe Islands (VFI)	www.visitfaroeislands.com
Vørn (Færøernes fiskeriinspektion)	www.vorn.fo

Danske institutioner

Rigsombudsmanden på Færøerne	www.rigsombudsmanden.fo
Arktisk Kommando	www.forsvaret.dk/da/organisation/arktisk-kommando/om-arktisk-kommando/
Færøernes Politi	www.politi.fo
Retten på Færøerne	www.domstol.dk/faeroerne/
Landslægeinstitutionen på Færøerne	https://landslaeknin.stps.dk/da
Kriminalforsorgen på Færøerne	www.kriminalforsorgen.dk/steder/kif-faeroerne/

Internationale organisationer

NAFO (Northwest Atlantic Fisheries Organization)	www.nafo.int
NEAFC (North East Atlantic Fisheries Commission)	www.neafc.org
ICES (The International Council for the Exploration of the Sea)	www.ices.dk
NAMMCO (North Atlantic Marine Mammal Commission)	www.nammco.no

